

BELA

Predlozi za poboljšanje poslovnog okruženja u Srbiji

KNJIGA

2010

Foreign Investors Council

SAVET STRANIH INVESTITORA

BELA KNJIGA

Predlozi za poboljšanje
poslovnog okruženja u Srbiji

Redaktori:

Prof. dr Mihailo Crnobrnja
i Savet stranih investitora

2010

Obaveštenje o autorskom pravu

Autorsko pravo © 2010 Savet stranih investitora, Svetogorska 37, 11000 Beograd, Srbija. Sva prava zadržana.

Ovim se daje dozvola za korišćenje, kopiranje i distribuciju sadržaja ovog dokumenta na bilo kom medijumu i bez naknade, tantijeme i zvaničnog zahteva upućenog Upravnom odboru Saveta stranih investitora, pod uslovom da kopije nisu napravljene ili distribuirane u cilju ostvarivanja dobiti i da se autorska prava Saveta stranih investitora priznaju, uz navođenje datog izvora.

Savet stranih investitora ne jamči, ne garantuje, niti podnosi žalbu u vezi sa aktuelnošću, tačnošću, pouzdanošću ili bilo kojim drugim aspektom vezanim za ovaj dokument. Savet stranih investitora ni pod kakvim uslovima ne može biti odgovoran za bilo kakvu direktnu, indirektnu, posebnu, slučajnu ili posledičnu štetu, ili za bilo kakvu naknadu štete koja bi proistekla iz ili u vezi sa korišćenjem ovog dokumenta, po bilo kojoj teoriji odgovornosti, čak i ako je obavešten o mogućnostima takve naknade štete.

SADRŽAJ

Predgovor.....	07
Savet stranih investitora – pregled.....	09
Manifest društveno odgovornog poslovanja.....	11
Investiciona i poslovna klima.....	13

STUBOVI RAZVOJA

Uvod.....	17
Infrastruktura.....	18
Nekretnine i gradnja.....	24
Radna snaga.....	30

PRAVNI OKVIR

Uvod.....	45
Zakon o privrednim društvima.....	46
Agencija za privredne registre.....	50
Trendovi na tržištu hartija od vrednosti.....	53
Sudski postupci.....	55
Zakon o stečaju.....	57
Intelektualna svojina.....	60
Zaštita konkurencije.....	62
Zaštita potrošača.....	66
Javne nabavke.....	67
Privatno-javno partnerstvo.....	70
Zakon o trgovini.....	72
Zakon o spoljnoj trgovini.....	76
Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda.....	78
Zakon o elektronskoj trgovini i Zakon o elektronskom dokumentu.....	79
Carine.....	81
Infrastruktura kvaliteta.....	84
Devizno poslovanje.....	87
Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.....	89
Prevenција zloupotreba i prevarnih radnji.....	91
Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.....	93
Porezi.....	95
Propisi u oblasti zaštite životne sredine.....	101

SPECIFIČNO ZA ODREĐEN SEKTOR

Hrana i poljoprivredu.....	106
Duvanska industrija.....	110
Sektor osiguranja.....	112
Industrija privatnog obezbeđenja.....	115
Lizing.....	117
Sredstva za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika.....	119
Članovi Saveta.....	122
Zasluge.....	129
Impresum.....	130

PREDGOVOR

Pošto su izdržale oštar ekonomski pad, vlade i preduzeća sada se prestrojavaju za sporiji rast koji kreće sa niže početne tačke. Tokom 2009. i 2010. godine bili smo svedoci mnoštva mera protiv krize, porasta nezaposlenosti i nemilosrdnog privrednog okruženja. U takvim vremenima, lako se zapadne u razmišljanje na kratke staze, i smetne s uma činjenica da su održiv rast i ekonomski uspeh uvek rezultat ispravnih dugoročnih odluka koje omogućavaju strukturne promene i bolje raspoređivanje sredstava. Objavljivanjem Bele knjige, članovi Saveta stranih investitora preuzimaju posebnu odgovornost za to što dele svoje zajedničko iskustvo i daju konkretne preporuke koje će pospešiti rast i jednake uslove za sva preduzeća u Srbiji, strana kao i srpska.

Srbija je još u tranziciji, a naročito je teško upravljati sve ugroženijim javnim finansijama ako nema postojanog socijalnog ugovora. Građani će brzo shvatiti da su promene više dugoročna vizija nego opipljiva poboljšanja. Očigledno, ovo je izazov za demokratsku državu. Srećom po Srbiju, izgleda da se većina slaže u kom smeru treba ići. Izgleda da većina političara i velika većina stanovnika podržava Vladin cilj - punopravno članstvo u Evropskoj uniji. Savet stranih investitora neće i ne treba da savetuje Srbiju u vezi sa njenim spoljnopoličkim ciljevima i prirodno je postavljati pitanja o vrlinama same EU i koristima od budućeg članstva Srbije. Međutim, čak i one evropske zemlje koje su izabrale da ostanu izvan EU, odlučile su da usklade svoje pravne i regulatorne okvire sa zemljama EU kako bi mogle da pod jednakim uslovima učestvuju na panevropskom tržištu. Kako god bilo, Srbija mora da učestvuje na ovom tržištu zato što će veći deo srpskog izvoza i u buduću ići u zemlje članice EU. Bela knjiga Saveta stranih investitora daje preporuke koje će Srbiju približiti i zahtevima investitora i zahtevima potrošača.

Sa tačke gledišta poslovne zajednice, jasno je da je predvidljivost ključni element svake odluke o ulaganju. Mnoge zemlje greše misleći da se investitori privlače poreskim olakšicama, skupim reklamama i visokoparnim izjavama. U stvarnosti, da bi ocenila održivost povoljnog poreskog sistema i iskrenost lepih izjava, većina investitora će gledati dalje od toga. Do presude se dolazi binarnom odlukom, da ili ne! U vreme međunarodne krize, trka za pridobijanje i zadržavanje ulaganja se ubrzava, a ono što se pre krize

smatralo dobrim okvirom za investitore za tren oka može postati nedovoljno dobro. Vladama koje se bave i srednjoročnim i dugoročnim planiranjem savetuje se da što više razgovaraju sa poslovnom zajednicom, jer će iskren savet dobronamernih poslovnih organizacija u 99 odsto slučajeva nadjačati interno formirana mišljenja, jednostavno zato što morate imati znanje s terena ako hoćete da razumete šta vam je potrebno za uspeh. Vladi Srbije ide u prilog to što je bila voljna da se na različitim nivoima povezuje sa poslovnom zajednicom. Premijer je podvukao potrebu da se sa njom sarađuje na Konferenciji Saveta „Reality Check“, a odbori Saveta aktivno učestvuju sa mnogim ministarstvima u razmeni gledišta o pravilima i propisima. Ova posvećenost članova Saveta, za koju nisu plaćeni i koja često ide na uštrb njihovog slobodnog vremena, nudi bogatstvo informacija i iskustava koja se stavljaju na raspolaganje da bi se promovisao rast i jednaki uslovi poslovanja. Kao predsednik Saveta stranih investitora ponosan sam kada vidim toliku posvećenost! Sve ovo bi imalo vrlo ograničenu vrednost bez aktivnog angažovanja Vlade Srbije. Savetu stranih investitora je veoma drago što je uspostavljen ovako konstruktivan dijalog i uvek ćemo tražiti da se uradi više, brže i bolje, pošto ima još mnogo posla!

Vraćajući se na makroekonomsko okruženje u kome se nalazimo, želeli bismo da naglasimo potrebu da se izvuče nauč iz ove poslednje krize, kako bismo mogli da izbegnemo greške u budućnosti. Mnoge zemlje članice OECD-a već neko vreme žive iznad svojih mogućnosti. Srbija, kao zemlja u tranziciji, tu tek treba da se dokaže. Vlada Srbije je relativno dobro kontrolisala krizu i time zaslužila poverenje. Međutim, od ključne je važnosti da ograničeni rast koji se beleži ne bude shvaćen kao prilika za povećanje potrošnje u javnom sektoru. Ako se ovaj finansijski oporavak dobro iskoristi, Srbija može da napravi platformu za održivi rast koji će investitorima pružiti veću predvidljivost i sigurnost, i dati bolji osnov za servisiranje potreba stanovništva Srbije u svim budućim poslovnim ciklusima. U tom smislu, Savet stranih investitora snažno podržava sve što Vlada Srbije čini da unapredi fiskalnu odgovornost i postavi konkretne parametre, jasne i merljive.

Kada je reč o pitanjima koja su konkretno vezana za poslovanje, u Savetu raste zabrinutost zbog sve većeg broja namenskih poreza i poreza za određene industrije. Iako je

Iako razumeti razloge za povećanje poreza kada je budžet nedovoljan, reklo bi se da posledice ubiranja tih poreza i snažni efekti koje imaju na percepciju Srbije mogu biti znatno potcenjeni i da uveliko prevazilaze korist koja se ima od samih poreza. Savet stranih investitora odlučno preporučuje dosledan poreski okvir za čitav poslovni ciklus.

Što se tiče napretka u smanjenju administracije i olakšavanja poslovnoj zajednici da se snađe u zakonodavnom okruženju, moramo da zaključimo da je preostalo još mnogo posla. Savet razume da postoje pitanja ovdašnje kulture i običaja koje su prepreka promenama. Da bi se obezbedio brži napredak, treba da bude jasnije i državnoj administraciji i opštoj javnosti da su dobrobit stanovništva i sposobnost Vlade da odgovara na važne socijalne potrebe tesno povezani sa mogućnošću legitimnih preduzeća da rastu i razvijaju se. Tek tada rast može da podrži održivo povećanje poreskih prihoda. Tek tada možemo da obezbedimo da sve više najtalentovanijih građana Srbije odluči da razvija karijeru u uspešnim srpskim preduzećima, umesto da traži budućnost izvan svoje zemlje. Inovativnost i spremnost na promenu neophodne su karakteristike uspešnih nacija. Često se potcenjuje uloga malih i srednjih preduzeća u obnavljanju privrede. Vlade to čine na sopstvenu štetu! Savetu stranih investitora je drago što Vlada Srbije očigledno u velikoj meri deli naša gledišta. Mi smatramo svojim zadatkom da nastavimo da insistiramo na ovim temama za dobrobit svih preduzeća u Srbiji, bilo domaćih ili stranih. Brži napredak je hitna potreba, jer se mnoge države suočavaju sa ozbiljnim teškoćama i biće primorane da temeljno preispitaju svoj pristup poslovanju. Postepeni pristup Srbije je dobar, dok god se održava brzina napretka.

Nadamo se da će Bela knjiga čitaocu dati pregled aktivnosti i preporuka Saveta stranih investitora. Različiti odbori čine kičmu Saveta. Izveštaji i preporuke koje nađete u Beloj knjizi rezultat su vrednog rada članova naših odbora, i tokom i posle radnog vremena. Oni se razumeju u to o čemu govore zato što u svakodnevnom radu nailaze i na prilike i na prepreke. Preporuke su dali na osnovu svog iskustva o tome šta im pomaže i šta ih sputava u poslu. Između javnih pojavljivanja različitih predstavnika Saveta, odbori rade neposredno sa odgovarajućim ministarstvima i drugim Vladinim telima u okviru stalnog dijaloga koji podrazumeva i slušanje i objašnjavanje. Samo predanim radom odbora i u dijalogu sa Vladom i drugim bitnim učesnicima Savet može da zadrži svoj uticaj i bude partner koji želi da poboljša poslovno okruženje u Srbiji! U stvari, Bela knjiga predstavlja zbirku alatki koje Vlada i druge zainteresovane strane mogu da koriste u radu na poboljšanju poslovnog okruženja i jačanja ukupnog potencijala za rast srpske privrede. Tokom rada na ovim ciljevima, Savet stranih investitora će nastaviti sa svojim pristupom konstruktivne kritike.

Na kraju, želeo bih da istaknem da je Srbija na važnoj raskršnici. Kretanje u smeru otvorenih tržišta, transparentnih propisa, doslednih poreskih i pravnih okvira i efikasnog i pravičnog pravosuđa donosi realnu nadu u mnogo življu ekonomiju i znatno poboljšanje standarda građana. Do tog cilja nije lako doći, ali je deo pripremnog posla već obavljen. Na putu napred, važno je zadržati kurs i izbeći laka, kratkoročna rešenja. Savet stranih investitora je spreman da nastavi da bude konstruktivan i pouzdan partner u ovom procesu jer delimo iste ciljeve.

Čel-Morten Jonsen
Predsednik Saveta

SAVET STRANIH INVESTITORA – PREGLED

Pre osam godina, 14 vodećih stranih investitora u Srbiji, uz podršku Investicionog foruma za jugoistočnu Evropu koji je inicirao OECD, okupilo se oko zajedničke ideje da doprinese unapređenju investicione klime u Srbiji.

Tokom proteklih godina, Savet stranih investitora je prepoznat kao snažna i uvažena institucija koja nudi konstruktivna rešenja kada su u pitanju teme vezane za unapređenje sveukupne poslovne klime. Danas, Savet stranih investitora broji oko 120 članova sa predstavnicima iz više od 20 različitih zemalja. Uključeni u različite vrste privrednih aktivnosti, članovi Saveta predstavljaju više od tri četvrtine ukupnih direktnih stranih investicija u Srbiji i zapošljavaju znatan broj lokalne radne snage. Ova organizacija je živa i neprestano raste.

Prateći svoju misiju i nastojeći da ispuni svoje ciljeve, Savet je uvek radio u bliskoj saradnji sa relevantnim državnim organima, međunarodnim organizacijama i institucijama. Njegova glavna svrha je da lokalnim vlastima ukaže na pozitivnu međunarodnu poslovnu praksu i da podrži njihove aktivnosti na sprovođenju reformi. Stoga, Savet je stalno uključen kako u zvanične tako i nezvanične razgovore između interesnih grupa. Aktivnosti tokom protekle godine uključuju pokretanje više inicijativa za izmenu propisa i organizaciju nekoliko prezentacija; partnerstva u organizovanju različitih okruglih stolova, panel diskusija i konferencija; podršku i učešće u mnogim događajima koji su organizovani mimo Saveta; pružanje stalne i neprekidne podrške članovima; i, naravno, posvećeni rad na Beloj knjizi.

Najznačajnija aktivnost Saveta tokom protekle godine bila je organizacija prve Konferencije „Reality Check“, novog godišnjeg foruma koji ima za cilj da omogući diskusiju između direktora preduzeća koja su članovi Saveta i visokih državnih zvaničnika, o pitanjima koja otežavaju uslove poslovanja.

Tokom 2010. godine, Savet je nastavio da učestvuje u nizu različitih savetodavnih tela koja je osnovala Vlada, da bi stalno prenosio stavove i sugestije predstavnika stranih investitora. U tom cilju, kao član Nacionalnog saveta za konkurentnost - Vladinog savetodavnog tela, Savet stranih investitora se aktivno uključio u radne grupe Nacionalnog saveta i učestvovao u osmišljavanju mera za unapređenje

konkurentnosti Srbije. Ako pogledamo unazad na ogromno angažovanje i konkretan doprinos odbora Saveta stranih investitora tokom Sveobuhvatne reforme propisa (tzv. Giljotine propisa) tokom 2009. godine, 2010. godina je bila obeležena naporima koji su učinjeni u smeru praćenja rezultata ovog procesa. Pored toga, Savet se angažovao u oblasti inovacija i postao je član Nacionalnog saveta za naučni i tehnološki razvoj, koji je formiran u proleće 2010. godine. S obzirom na značaj istraživanja i razvoja kao pokretača rasta i ekonomskog napretka, Savet je angažovao svoje najviše predstavnike u ovom važnom Vladinom telu. Prepoznajući interes svojih članova za ovu temu, Savet je zajedno sa Ministarstvom nauke i tehnološkog razvoja u junu 2010. godine održao prezentaciju Vladinog Programa istraživanja i razvoja. Pored ovoga, a takođe odgovarajući i na interesovanje članova, zajedno sa Ministarstvom trgovine i usluga u aprilu 2010. godine organizovao je predstavljanje nacrtu Zakona o trgovini.

Veći deo aktivnosti Saveta iniciraju sami članovi i one se razvijaju kroz rad specijalizovanih odbora koji pokrivaju ključne interese i potrebe članova. Savet je formirao međusektorske odbore - za ljudske resurse, zakonodavstvo i poreze, kao i sektorske odbore - Odbor za hranu i poljoprivredu, Odbor za nekretnine i gradnju i Odbor za telekomunikacije i informacione tehnologije. Ovu godinu je obeležilo formiranje novog sektorskog Odbora za hranu i poljoprivredu, kao i širenje opsega Odbora za telekomunikacije i na sektor za informacione tehnologije. S druge strane, Savet je iznedrio novo poslovno udruženje, pošto se Odbor za deterdžente i kozmetiku transformisao u nezavisno udruženje Kozmodet.

Paralelno s tim, tokom cele godine Savet je sproveo niz inicijativa za izmenu propisa koji se tiču formulisanja i sprovođenja fiskalne politike u Srbiji. U pokušaju da se pruži podrška održivom poslovnom okviru i da se postignu bolji uslovi poslovanja, Savet je razvio niz preporuka koje se odnose na državnu politiku i predstavio ih državnim organima i svim relevantnim zainteresovanim stranama, a naročito Breton-Vudskim institucijama.

Opređenjen za unapređenje formiranih partnerstava, Savet je aktivno pratio mogućnosti za uspostavljanje konstruktivnog dijaloga sa različitim državnim institucijama i zajednič-

kog rada na povećanju konkurentnosti srpskog tržišta. Takođe, u poslednjih godinu dana, Savet je ponovo potvrdio svoju spremnost da blisko sarađuje sa sličnim udruženjima, kao što je Američka privredna komora, kao i drugim organizacijama, kako bi zajednički doprineli većoj snazi i uticaju

različitih inicijativa koje proističu iz interesa članova. Savet stranih investitora je u budućnosti spreman da nastavi da gradi čvrste veze sa vlastima i svim relevantnim zainteresovanim stranama, da bi aktivno podržao unapređenje poslovnog okruženja u Srbiji.

MANIFEST DRUŠTVENO ODGOVORNOG POSLOVANJA

Poslednjih decenija, poslovni sektor širom sveta pokazuje sve veću inicijativu za aktivnije uključivanje u procese kreiranja i sprovođenja politika društvenog razvoja. Imajući u vidu pozitivne uticaje koje ovakve inicijative imaju – kako na društveno okruženje, tako i na same poslovne rezultate – lideri iz svih sektora danas integrišu principe društveno odgovornog poslovanja (CSR) u svoje biznis strategije. Nakon što su pre nešto više od decenije u Srbiju, zajedno sa stranim investitorima, pristigle prve CSR prakse, počela je i snažnije da se razvija svest o važnosti ovih principa. Uglavnom se na iskustva i primere dobre prakse iz inostranstva, kompanije koje posluju u Srbiji, počele su da trage za efikasnijim rešenjima u suočavanju sa sve kompleksnijim društvenim i ekološkim izazovima, sarađujući u tom procesu sa drugim važnim društvenim akterima, poput poslovnih partnera i predstavnika javnog i civilnog sektora.

Danas smo, sa velikim zadovoljstvom, svedoci sve većem broju CSR inicijativa, pokrenutih i od međunarodnih i od lokalnih kompanija. Ono što je još važnije jeste da je i Vlada učinila značajne korake u pravcu stvaranja povoljnih uslova za razvoj društveno odgovornog poslovanja: u julu 2010. godine usvojena je Nacionalna strategija za ovu oblast, koja pruža sveobuhvatni okvir za razvijanje i negovanje društveno odgovornog poslovanja, i predstavlja prvi zvanični državni dokument na ovu temu, što je samo po sebi značajna činjenica. Strategija će, razume se, svoju punu svrhu ostvariti samo kroz adekvatnu i pravovremenu primenu, koju ćemo pomno pratiti i biti konstruktivan partner u procesu koji će zahtevati učešće svih zainteresovanih strana: velikih kompanija, malih i srednjih preduzeća, organizacija civilnog društva, udruženja potrošača, sindikata, univerziteta i medija.

Još jedan aspekt u razvoju društveno odgovornog poslovanja zaslužuje da bude naglašen, a to je sve veći značaj umrežavanja i sinergijskog delovanja. Društveno odgovorno poslovanje zauzima visoko mesto u planovima svih poslovnih udruženja u Srbiji, a mreže kojima je CSR u samoj osnovi misije i delovanja, poput Globalnog dogovora Ujedinjenih nacija i Foruma poslovnih lidera, najbolje pokazuju kako zajednička akcija omogućava strateški pristup društveno odgovornom poslovanju, i implementaciju projekata velikog obima u borbi protiv gorućih društvenih problema, kao što su nezaposlenost mladih ili inkluzija ugroženih grupa.

Godina za nama donela je i pitanje transparentnosti humanitarnih projekata, prema kome se i kompanije i organizacije civilnog društva moraju odrediti jasno i sa odlučnošću, prenoseći poruku da samo dugoročna strateška partnerstva, sa jasno definisanim ciljevima i sredstvima za njihovo ostvarivanje, mogu doprineti dobrobiti društva i razvitku poslovanja kompanija uključenih u takve projekte.

Iako projekti koji su usmereni na lokalnu zajednicu čine najveći deo najboljih praksi društveno odgovornog poslovanja, apelujemo da se i drugim stubovima društveno odgovornog poslovanja pristupa sa jednakom pažnjom: tako što ćemo brinuti o balansu između privatnih i poslovnih obaveza naših zaposlenih, negovati i razvijati njihove profesionalne i lične veštine, ohrabrivati lokalni ekonomski razvoj kroz podršku malim i srednjim preduzećima u lancima dobavljača, promovisati dobre prakse korporativnog upravljanja, i naravno, preuzeti odgovornost i preduzeti konkretne korake u vezi sa trenutno najakutnijim globalnim pitanjem – klimatskim promenama.

Kao deo poslovne zajednice u Srbiji, verujemo da je jedini način da se ostvari dugoročni poslovni razvoj onaj koji uključuje i razvoj okruženja: društva u kojem posluje, zaposlenih i njihovih veština, lokalnog tržišta i životne sredine. Iako nam je finansijska kriza donela mnoge izazove i prepreke koje treba da savladamo, takođe nas je učinila odlučnijim u opredeljenju da unapredimo postojeće, ali i da uvodimo nove prakse; da doprinosimo stalnim pozitivnim promenama u poslovnom i društvenom okruženju, u nadi da ćemo time inspirisati i motivisati druge aktere iz svih sektora da udruže snage sa nama u građenju odgovornije budućnosti.

MI VERUJEMO U

- Stvaranje multi-stakeholder platforme, sastavljene od predstavnika Vlade, kompanija, organizacija civilnog društva, univerziteta i medija, kako bismo uspešno promovisali principe društveno odgovornog poslovanja;
- Predlaganje odgovarajućeg zakonskog okvira koji će poboljšati i stimulirati društveno odgovorno ponašanje privrednih subjekata;
- Promovisanje merenja konkretnih uticaja i efekata CSR inicijativa, kao i izveštavanja o CSR aktivnostima;
- Poboljšanje i negovanje dijaloga između svih zainteresovanih strana prilikom rešavanja najakutnijih društvenih i ekoloških pitanja;
- Zagovaranje dobrog korporativnog upravljanja i transparentnosti u svim aspektima poslovanja;
- Ohrabrivanje aktivne uloge medija u promovisanju koncepta društveno odgovornog poslovanja;
- Uvođenje kurseva o društveno odgovornom poslovanju u univerzitetske nastavne programe, pogotovo u poslovne i škole menadžmenta, sa ciljem da se obrazuju buduće generacije poslovnih lidera koji će uključiti CSR principe u svoje svakodnevno poslovanje.

INVESTICIONA I POSLOVNA KLIMA

Investiciona i poslovna klima u 2009. godini je bila pod snažnim uticajem globalne ekonomske i finansijske krize. Iako je Srbija ostvarila bolje rezultate od većine zemalja u regionu, zabeleživši manji pad bruto društvenog proizvoda, činjenica da je on opao za oko 3,1 odsto nije mogla a da se ne odrazi negativno na druge segmente privrede, prvenstveno na rast nezaposlenosti (trenutno oko 20 odsto), i pad životnog standarda (prosečna zarada ostala je nepromenjena u 2009. godini, dok su penzije zabeležile pad od skoro 4 odsto).

Inflacija na nivou od 6,6 odsto u 2009. godini, dostigla je najniži nivo u gotovo 20 godina. Izvoz je zabeležio brži rast od uvoza, čime se neznatno smanjio ogroman trgovinski deficit koji karakteriše srpsku privredu. Vrednost dinara je značajno opala prema evru i dolaru a u narednoj godini moguć je dalji pad.

U 2009. godini, poslovna klima u Srbiji nije pretrpela veće promene, uprkos želji Vlade da smanji administraciju i skрати administrativne procedure kroz primenu Sveobuhvatne reforme propisa. Reforme se nastavljaju ali sporim tempom.

Sa aspekta pravne sigurnosti, sporost i odugovlačenje postupaka pred sudom i dalje predstavlja smetnju, a postupak arbitraže je još uvek nedovoljno razvijen. Jedna od pozitivnih novina je mogućnost sticanja prava svojine nad građevinskim zemljištem. U nekim oblastima, administrativne procedure su još uvek komplikovane i teško razumljive stranim investitorima. Postojanje brojnih i komplikovanih procedura za izdavanje dozvole za izgradnju objekata i dugo vreme potrebno za dobijanje saglasnosti, povećava rizik od korupcije u ovoj oblasti, smanjuje predvidljivost i predstavlja značajnu prepreku za investicije u Srbiji.

Zabeležen je napredak u integraciji Srbije u EU. Od ove godine građani Srbije mogu da putuju u Šengen zonu bez vize. Prelazni trgovinski sporazum koji predstavlja deo Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju je na snazi i Srbija je zvanično podnela zahtev za članstvo u EU. Savet EU u ovom trenutku razmatra podnošenje kandidature Srbije Evropskoj komisiji. Put evropskih integracija je i dalje spor i zahteva velike napore, ali je zabeležen pomak, što daje podstrek Vladi i građanima Srbije da ulože još veće napore u sprovođenje neophodnih reformi.

Proces privatizacije je u završnoj fazi, i to već dosta dugo. U Beloj knjizi 2008, naveli smo da je Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o privatizaciji propisano da se do kraja 2008. godine završi privatizacija preostalih 750 društvenih preduzeća. Dve godine kasnije, proces privatizacije još uvek nije okončan. U međuvremenu, Gazprom (Rusija) je kupio NIS. Zastava i Fiat naporno rade na pripremama za proizvodnju novog tipa Fiata 2011. godine. Objavljen je tender za prodaju 51% Telekoma. Privatizacija bi mogla da se obavi već početkom 2011. godine. Međutim, najavljena privatizacija nekih preduzeća, (JAT Airways, aerodrom „Nikola Tesla“, farmaceutska kompanija Galenika, da pomenemo samo neke), još uvek prilično kasni. U prethodnoj godini, povećan je broj neuspelih privatizacija, pa je određeni broj preduzeća vraćen u državne ruke, na ovaj ili onaj način.

U prethodnoj godini nije bilo promena u sistemu podsticaja za investicije. Zadržani su postojeći poreski i carinski podsticaji, kao i podsticaji u vidu finansijske podrške za otvaranje novih radnih mesta u toku realizacije investicionih projekata. Posebno je promovisano podsticanje investicija kroz dodelu bespovratnih sredstava.

Položaj Srbije na međunarodnom tržištu pogoršan je u toku prethodne godine. Prema poslednjem Izveštaju o globalnoj konkurentnosti, Srbija je pala sa 93. na 96. poziciju po oceni konkurentnosti. Ono što posebno zabrinjava strane investitore je činjenica da su slabom rejtingu u velikoj meri doprineli parametri koji su posebno značajni sa stanovišta investitora, kao što su: svojinska prava (122. mesto), teret državne regulative (131), efikasnost pravosudnog sistema u rešavanju sporova (132), efikasnost korporativnih odbora (134), efikasnost antimonopolske politike (137), saradnja radnika i poslodavaca (135), pouzdanost profesionalnog menadžmenta (128), i tako dalje.

Poboljšanje ovih parametara ne zahteva velika ulaganja kao u slučaju drugog stuba – infrastrukture – gde se Srbija takođe loše kotira. Sve što je potrebno je politička volja, odlučnost i akcioni plan kojim bi se uveli i podržali evropski standardi koji se primenjuju u ovim sektorima.

Uprkos verbalnom obećanju države da će smanjiti sve nepotrebne prepreke koje ometaju poslovanje i da će nastaviti sa liberalizacijom tržišta, evidentno je da je poslednjih

nekoliko meseci došlo do umnožavanja vanporeskih opterećenja kao i do uvećanja postojećih naknada i poreza. Privreda Srbije je teško pogođena finansijskom krizom čije korene ne pothranjuje samo svetska ekonomska kriza već čak u većoj meri nesporna ekonomska politika koja se u Srbiji vodila u protekloj deceniji koja se nastavlja čak i danas. Godine velikog zaduživanja na domaćem i međunarodnom tržištu i nedostatak sistemskih reformi koje bi tako pozajmljeni novac usmerile ka modernizaciji i poboljšanju privrednog razvoja, (i konačno do novih stranih investicija i privrednog rasta), doveli su do povećanja javnog duga koji zahteva redovno servisiranje. Kako bi istovremeno obezbedila nedostajuća sredstva za servisiranje duga i svakodnevni rad, ali i izbegla uvođenje nepopularnih mera kao što su povećanje PDV-a i poreza na dobit preduzeća, Vlada uvodi nove naknade i poreze ili povećava iznose postojećih. Po svojoj pravnoj prirodi, ova opterećenja su uglavnom različite administrativne takse i poreze od kojih se neke plaćaju za korišćenje određenih javnih dobara.

Najveći makro-ekonomski rizik sa kojom će se srpska privreda suočiti narednih godina biće naglo i značajno smanjenje priliva stranog kapitala i kriza platnog bilansa. Već nekoliko godina, privreda Srbije beleži visok i stalno rastući deficit tekućeg platnog bilansa koji se pokriva stranim investicijama i zajmovima. U takvim okolnostima, naglo i značajno smanjenje priliva stranog kapitala bi pokrenulo mehanizam krize platnog bilansa, (smanjenje deviznih rezervi, pad vrednosti domaće valute, teškoće u održavanju spoljne likvidnosti), što bi izazvalo poremećaje makro-ekonomske stabilnosti (inflaciju, itd.), a verovatno i smanjenje privredne aktivnosti.

Pored gore navedenih sistemskih rizika, privreda se suočava i sa nekim drugim opasnostima, kao što su usporavanje rasta svetske privrede, (što se odražava na smanjenje direktnih stranih investicija, slabiji rast izvoza), porast cena nafte i drugih sirovina na svetskom tržištu, (pogoršanje platnog bilansa, inflacija), smanjenje izvozne potražnje i pogoršanje odnosa trgovinske razmene (oko dve petine srpskog izvoza čine metali, poljoprivredni i prehrambeni proizvodi).

PREPORUKE SAVETA

Održiv privredni razvoj Srbije u narednom periodu će i dalje zavisiti od priliva stranih resursa. Zbog toga, očekivano postepeno smanjenje priliva sredstava po osnovu privatizacije zahteva stvaranje podsticajnog ambijenta za povećanje grinfild investicija. U tom smislu je neophodno ubrzati proces usaglašavanja srpskog zakonodavstva sa propisima EU, radi povećanja pravne sigurnosti poslovanja i investiranja.

Od posebnoj značaja je:

- Uređenje svojinsko-pravnih odnosa, posebno u vezi građevinskog zemljišta i izgradnje objekata;
- Uvođenje konkurencije na tržištima infrastrukturnih i komunalnih delatnosti i pokretanje privatizacije (delimične ili potpune) javnih preduzeća koja posluju u ovim sektorima;
- Stvaranje uslova za tržišnu utakmicu na uređenom tržištu, na kom su svi učesnici ravnopravni a monopoli adekvatno regulisani;
- Reformisanje obrazovnog sistema Srbije i njegovo usaglašavanje sa potrebama privrede;
- Podsticanje razvoja primenjene nauke, kroz odgovarajuću finansijsku podršku i intenzivnije povezivanje sa istraživačkim institucijama iz inostranstva.

Za ostvarivanje ravnomernog razvoja, neophodno je postići veću efikasnost lokalnih samoupravnih zajednica u izgradnji regionalne infrastrukture koja je važna za privlačenje investitora.

Očekuje se da Vlada Republike Srbije nastavi da pojednostavljuje regulativu kroz primenu Sveobuhvatne reforme propisa. Ovaj metod je već uspešno korišćen u drugim zemljama i usmeren je na povećanje konkurentnosti kroz smanjenje administrativnih prepreka za poslovanje.

Što se tiče pitanja vanporeskih finansijskih opterećenja, FIC preporučuje:

- Povećati transparentnost i kreirati urednu proceduru za uvođenje ovakvih naknada i taksi;
- Pripremiti i usvojiti zakonodavni akt na nivou centralne vlade kojim će se utvrditi maksimalni iznos naknada koje mogu da naplaćuju lokalne vlasti;
- Ukinuti sve nepotrebne prepreke poslovanju kao što su naknada za zaštitu i korišćenje šuma i naknada za korišćenje voda koje su predviđene kao opšte obaveze svih pravnih subjekata bez obzira na sektor u kome obavljaju svoju poslovnu delatnost;
- Izmeniti Uredbu o visini naknade za korišćenje podataka premera i katastra i pružanje usluga Republičkog geodetskog zavoda tako što će se utvrditi fiksne naknade za usluge katastra koje će odražavati stvarnu cenu koštanja pruženih usluga;
- Jasno definisati kriterijume za određivanje ekoloških taksi za korišćenje prirodnih resursa od strane lokalne samouprave.

STUBOVI RAZVOJA

Poboljšanja u sektorima koji su označeni kao stubovi razvoja i dalje su spora i neravnomerna. Pored toga, ta poboljšanja su manja nego što bi mogla da budu.

Ulaganja u infrastrukturu su u zamahu u poslednjih godinu dana, delimično kao način stimulisanja agregatne potražnje radi ublažavanja efekata krize. U tom smislu, Koridor 10 u Vojvodini, zajedno sa mostom na Dunavu i novim mostom u Beogradu, su pokazatelji napretka. Ostvaren je pomak i u otvaranju i opremanju industrijskih parkova u nekim gradovima Srbije. Pored toga, tokom protekle godine donekle je skraćeno i vreme potrebno za pribavljanje urbanističke i katastarske dokumentacije.

Što se tiče nekretnina, novi Zakon o izgradnji je usvojen u septembru 2009. godine. Ovaj zakon je doneo nekoliko važnih izmena čiji konačni efekti u ovom trenutku, posle svega godinu dana primene, još uvek nisu poznati. Zakon je vrlo složen jer se njegov uticaj prostire na pet veoma značajnih sektora: prostorno planiranje, izgradnju, gradsko građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju, što bi moglo da prouzrokuje probleme u sprovođenju i primeni ovog Zakona. Jedna od najvažnijih novina ovog zakona je konverzija prava korišćenja građevinskog zemljišta u pravo svojine. Uopšte uzev, ovaj zakon bi mogao da omogući veliki napredak ali ostaje još puno toga da se uradi.

Kao pomoć u ovom procesu, nudimo spisak pitanja koja još treba rešiti kao i skup od 12 preporuka o tome kako krenuti napred.

Ljudski kapital, odnosno radna snaga, se često navodi kao komparativna prednost Srbije u privlačenju novih investicija. Generalno, mi delimo ovakav stav. Skorašnji komparativni izveštaj o radnoj snazi u Evropi pokazuje da se Srbija nalazi pri samom dnu liste u pogledu udela visoko obrazovanih radnika u ukupnom broju radno sposobnog stanovništva. U pokušaju da privučemo strane investicije mi smo skloni da tvrdimo da imamo jeftinu i visoko kvalifikovanu radnu snagu. Ako želi da dostigne viši stepen razvoja, Srbija treba da poveća ulaganja u obrazovanje, posebno u edukaciju kvalifikovanih radnika i visokoobrazovanih stručnjaka. Istovremeno, Srbija treba da osmisli mere kojima bi zaustavila odliv mozgova i obezbedila odgovarajuća radna mesta u zemlji. Prema najnovijem Izveštaju o globalnoj konkurentnosti (Global Competitiveness Report), Srbija se nalazi na pretposlednjem mestu od 139 zemalja kada je reč o odlivu mozgova. Talenti se ovde obrazuju a zatim se ostavljaju da svoj produktivan život vode u drugim krajevima sveta.

Mi smatramo da bi ova komparativna prednost mogla lako i relativno brzo da se uveća kako u pogledu kvaliteta ljudskog kapitala – znanja i veština kojima bi se zadovoljile potrebe promenljivog poslovnog ambijenta – tako i u pogledu normativnog okvira sa kojim se preduzeća suočavaju kada zapošljavaju radnu snagu. Još jednom, spisak preostalih pitanja i preporuka u vezi radnog zakonodavstva je dosta dug, što sugerise da bi međunarodna poslovna zajednica pozdravila brže promene.

INFRASTRUKTURA

TRANSPORT

STANJE

U sektoru transporta u Srbiji postoje veliki nedostaci, ali i mogućnosti. Neodrživa tarifna i finansijska politika i neadekvatna upotreba postojećih sredstava za posledicu su imali značajno pogoršanje stanja u ovom sektoru i niži kvalitet infrastrukture i opreme. Institucionalne mogućnosti su takođe dosta urušene, obzirom da su sistemi i procedure za planiranje, praćenje i rukovođenje aktivnostima u oblasti saobraćaja zapostavljeni ili čak zloupotrebljavani u praksi.

Tokom prethodnih nekoliko godina, institucije su morale da se usredsrede na rešavanje hitnih situacija, što je ostavilo malo prostora za razvoj i sprovođenje dugoročnih planova. To je za posledicu imalo nedostatak efikasnosti i uska grla koja će svakako usporiti ekonomski oporavak ukoliko se uskoro ne počne sa rešavanjem tih problema.

Trenutna ekonomska kriza naročito je pogodila građevinski sektor, uključujući i izgradnju najvažnijih infrastrukturnih objekata. Vlada je suočena sa višim budžetskim deficitom od planiranog, pa stoga budžetsko finansiranje infrastrukturnih radova neće biti (u potpunosti) izvodljivo tokom 2010.

POBOLJŠANJA

Vlada Republike Srbije najavila je tzv. Transport master plan za Srbiju, kojim su predviđeni projekti ulaganja u infrastrukturu u narednih 17 godina, u vrednosti od 22,18 milijardi evra. Ovo finansiranje biće obezbeđeno iz budžeta, PPP projekata (projekti privatno-javnog partnerstva) i kredita. Ostvarenje ovog plana ostaje za budućnost. Trenutno, taj plan obuhvata četiri velika projekta koji treba da budu završeni u periodu između 2008. i 2015. godine.

Tokom 2010. godine, konačno su počeli radovi na izgradnji Koridora 10, Koridora 11 (koji povezuje Srbiju sa crnogorskim autoputem Bar-Boljare), mostu preko Ade Ciganlije i kod Beške u Novom Sadu. U aprilu 2010, Srbija je sa Vladom Narodne Republike Kine potpisala ugovor o izgradnji mosta preko Dunava. Građevinski radovi na izgradnji ovog mosta trebalo bi da počnu krajem 2010.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako je Vlada obezbedila značajna sredstva za popravku postojeće i izgradnju nove infrastrukture, nedostatak finansiranja za sveobuhvatnu reformu infrastrukture još uvek predstavlja gorući problem. Zbog nedovoljnih budžetskih prihoda u 2010. godini, izvesno je da neki od predviđenih projekata neće biti ostvareni.

To postavlja i pitanje nedovoljnog učešća privatnog sektora (PPP projekti) u razvoju i sprovođenju infrastrukturnih projekata. Ugovor o koncesiji zaključen sa konzorcijumom Alpine-Por za autoput Horgoš-Požega koji je raskinut zbog nedostatka sredstava, predstavljao je prvi PPP projekat u Srbiji. Nedostatak investitora koji bi se angažovali na ovakvim vrstama projekata može se, između ostalog, objasniti nedostacima u zakonskom i regulatornom okviru. U ovom trenutku, Vlada nema druge alternative osim uzimanja kredita za finansiranje građevinskih radova. Međutim, stručnjaci upozoravaju da Srbija treba da izbegava preveliko zaduživanje za finansiranje građevinskih radova i da bi umesto toga trebalo da obezbedi sve neophodne preduslove za partnerstvo sa privatnim sektorom u ostvarivanju ovih fundamentalnih napora. Vlada je najavila usvajanje zakona o privatno-javnom partnerstvu u julu 2010. godine, iako je postojao nedostatak konsenzusa po pitanju toga da li ovaj zakon treba usvojiti kao poseban zakon ili ipak treba ići sa izmenom nekoliko pojedinačnih zakona, kao što su Zakon o koncesijama, Zakon o javnim nabavkama i Zakon o komunalnim delatnostima.

Još jedan razlog su visoke putarine, zbog kojih je obim teretnog transporta na srpskim drumovima smanjen. Iako su putarine sada izjednačene za domaća i strana vozila, i dalje su znatno više nego u susednim zemljama, što je rezultiralo smanjenjem prihoda od tranzitnog turizma, jer se veći deo (prvenstveno) teretnog saobraćaja odvija preko Rumunije i Bugarske, gde su putarine niže. Investitori koji bi učestvovali u projektima privatno-javnog partnerstva moraju da računaju na stabilne prihode od putarina kojima bi otplaćivali svoje investicije. Srbija takođe uvodi jeftiniji i efikasniji sistem vinjeta koji se sprovodi širom Evrope umesto sistema naplate putarine.

Vlada Republike Srbije je 2006. godine donela Uredbu o određivanju imovine i lica koja se mogu osigurati kod stra-

nog društva za osiguranje (u daljem tekstu: Uredba). Izmene i dopune uredbe usvojene su i objavljene u „Službenom glasniku Republike Srbije” br. 111/2009 od 29. decembra 2009. godine, a stupile su na snagu 6. januara 2010, s tim što je početak primene odložen do trenutka pristupanja Republike Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO). Stoga, izmene i dopune Uredbe predstavljaju korak napred u procesu pristupanja STO-u, uvođenjem odredbe da domaća društva i lica mogu biti osigurana kod stranog osigurava-

jućeg društva od rizika vezanih za: (i) robu koja se prevozi, prevozno sredstvo i odgovarajući vid odgovornosti (sve ili pojedinačne) u vodnom, vazdušnom i kosmičkom saobraćaju i (ii) robu u međunarodnom tranzitu. Međutim, proces pristupanja STO-u zahteva dalju liberalizaciju u tom specifičnom sektoru usluga, pa se stoga pozitivne posledice usklađivanja zakonodavstva sa propisima i načelima STO i primene zakona i podzakonskih akata koji su usklađeni sa STO-om mogu ceniti tek po prijemu Srbije u STO.

PREPORUKE SAVETA

- Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže;
- Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture, sa naglaskom na transport;
- Ponovo uvesti kvalitet u republičku upravu za puteve kako bi se obezbedilo pružanje odgovarajućeg institucionalnog okvira u ovoj oblasti;
- Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji;
- Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju;
- Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).

ENERGETIKA

STANJE

Novi Zakon o energetici koji je usvojen 2004. godine je skoro u potpunosti harmonizovan sa predmetnom regulativom u EU. U skladu sa evropskom praksom, Agencija za energetiku, kao nezavisni regulatorni organ, osnovana je 2005. godine.

Zakon uvodi pojednostavljeni zakonski režim za takozvane povlašćene proizvođače električne energije. Ovaj pojam obuhvata proizvođače električne energije koji koriste ob-

novljive izvore ili otpad za proizvodnju energije i proizvođače koji proizvode električnu energiju u malim elektranama. Zakon predviđa brojne poreske, carinske i druge beneficije za povlašćene proizvođače električne energije. Međutim, opšte odredbe ovog Zakona ne prate odgovarajuća podzakonska akta koja bi omogućila primenu ovog povlašćenog zakonskog režima.

POBOLJŠANJA

Tokom 2006. godine, Srbija je ratifikovala Energetski sporazum kojim se uspostavlja zakonski okvir za trgovinu energijom i prirodnim gasom u Jugoistočnoj Evropi i EU. Ratifikacija ovog Sporazuma zahteva da se izvrše odgovarajuće

izmene Zakona o energetici kojima će biti uvedene odredbe o internom tržištu energije i prenosnoj mreži za prekograničnu razmenu električne energije. Osim toga, postoji i potreba za uključivanjem pravila koja su namenjena promovisanju električne energije koju proizvode povlašćeni proizvođači na unutrašnjem energetskom tržištu; uslovi za pristup mrežama za transport prirodnog gasa; mere obezbeđenja stalne isporuke prirodnog gasa i mere obezbeđenja isporuke električne energije i ulaganja u infrastrukturu. S tim u vezi, Ministarstvo rudarstva i energetike je pripremilo dopune Zakona o energetici kojima su obuhvaćene sve navedene izmene.

Tokom 2009. godine, Srbija je potpisala ugovor o izgradnji gasovoda, takozvani Južni tok, sa ruskom kompanijom Gazprom i osnovala zajedničku kompaniju sa Gazpromom koja će rukovoditi izgradnjom i upravljanjem gasovodom i skladištem za prirodni gas. Očekuje se da će ovaj aranžman poboljšati isporuku gasa na tržištu Srbije i da će povećati kapacitete za skladištenje gasa, premda je realno da će i tokom predstojećih godina problemi grejanja na gas i dalje postojati.

Vlada je predvidela i brojne druge projekte koji imaju za cilj unapređenje isporuke energije na teritoriji Srbije. Između ostalog planira se izgradnja Pan-evropskog naftovoda po ugovoru čiji je Srbija potpisnik. Vlada planira da organizuje konferenciju investitora posvećenu izgradnji ovog naftovoda.

U 2009. godini Vlada Srbije je raspisala i tender za izgradnju termoelektrane pod nazivom Kolubara B, za koji su neke od vodećih kompanija u sektoru energetike iskazale zainteresovanost.

U 2010. godini Vlada je potpisala predugovor sa kineskim partnerima za obnovu Termoelektrane „Kostolac B” u vrednosti od 1,251 milijarde američkih dolara. Takođe, tokom 2010. otvoreni su pregovori sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj o kreditima u oblasti energetike. Ukupan iznos obuhvata kredite u vrednosti od 80 miliona evra koji će biti odobreni kompanijama za povećanje njihove energetske efikasnosti; kredit od 40 miliona evra koji će biti odobren EPS-u za kupovinu opreme, kao i kredite namenjene izgradnji i upravljanju malim hidroelektranama.

PREOSTALI PROBLEMI

Najvažniji problemi u oblasti energetike su nedovoljni kapaciteti za proizvodnju električne energije i zavisnost zemlje od uvoza energije. Goreće pitanje svake zime su i nedovoljni kapaciteti za skladištenje prirodnog gasa koji koriste domaćinstva za grejanje i industrija. Vlada je prepoznala ove probleme i ulaže značajne napore da ih prevaziđe. Predviđeni su brojni projekti za unapređenje isporuke energenata na tržište Srbije, od kojih su neki gore navedeni. Međutim, niska cena električne energije i postojeći monopol Naftne industrije Srbije (NIS), koji je sada u većinskom vlasništvu Gazproma, onemogućava dalja ulaganja i unapređenja u energetskom sektoru, koja su preko potrebna. Kako se sada čini, monopol NIS-a bi trebalo da bude okončan 1. januara 2011. godine, bez obzira na zahteve za njegovu produženje.

Plan EPS-a obuhvata dva povećanja cene električne energije tokom 2010. godine: jedno u martu (već ostvareno) i drugo na jesen 2010. Ukupno planirano povećanje tokom 2010. ne bi trebalo da bude veće od 38%. Zbog nepovoljne ekonomske situacije i očuvanja socijalnog mira, verovatno neće doći do drugog planiranog povećanja cene u 2010.

Došlo je do zastoja daljih reformi u ovoj oblasti zbog kašnjenja u usvajanju podzakonskih akata Zakona o energetici i nedostatka konsenzusa po pitanju forme zakonskog okvira koji će regulisati pitanja energetske efikasnosti. Očekuje se da izmene i dopune Zakona o energetici koje obuhvataju neophodne izmene budu usvojene do kraja 2010.

Sektoru energetike ne doprinosi ni trenutna finansijska situacija zbog zamrzavanja kreditnog tržišta, koje je, u normalnim okolnostima, glavni izvor finansiranja energetskih projekata.

Kada je reč o trgovini komprimovanim prirodnim gasom ili CNG: trgovina ovom specifičnom robom (obično putem cisterni) nije obuhvaćena ni zakonom ni podzakonskim aktima i nema precizno utvrđene obaveze dobijanja dozvole za trgovinu CNG-om. Postoje različita mišljenja među regulatornim organima i u nadležnom ministarstvu po pitanju toga da li treba uvesti sistem dozvola, odnosno da li energetska preduzeća treba da podnesu zahtev za izdavanje

dozvola koje su trenutno definisane kao „trgovina prirodnim gasom na slobodnom tržištu” u kom slučaju se zakon

odnosi samo na „tradicionalnu” trgovinu prirodnim gasom putem cevovoda, a ne u obliku CNG-a u cisternama.

PREPORUKE SAVETA

- Izmeniti Zakon o energetici kako bi bile uključene odredbe iz Energetskog sporazuma i kako bi mogle da budu primenjene odredbe kojima se obezbeđuju olakšice povlašćenim proizvođačima električne energije;
- Potrebno je povećati javnu svest o efikasnom korišćenju električne energije i potrebi da se poveća cena električne energije;
- Prekinuti monopol Naftne industrije Srbije što je pre moguće kako bi se privukli potencijalni investitori;
- Doneti propise o energetske efikasnosti bilo kao deo Zakona o energetici ili kao odvojeni zakon i uključiti zahteve za energetske efikasnošću u sektorsko zakonodavstvo koje reguliše izgradnju i proizvodnju građevinskih materijala;
- Pripremiti i ponuditi investitorima definisane i opremljene lokacije sa svom potrebnom infrastrukturom.

TELEKOMUNIKACIJE

STANJE

- Novi Zakon o elektronskim komunikacijama usvojen je u julu 2010. godine, a odgovarajuća podzakonska akta bi trebalo da budu usvojena najkasnije u toku narednih godina dana. U međuvremenu, postojeći propisi su i dalje na snazi;
- Mandati članova RATEL-ovog Upravnog odbora su istekli, a izbor novih članova bi trebalo da bude završen u jesen 2010. godine;
- Ponovo je najavljena prodaja Telekom Srbija;
- Porez na usluge mobilne telefonije se i dalje primenjuje. Premda je najavljeno da će porez biti ukinut do kraja leta, još uvek nije jasno da li i kada će se to dogoditi;
- Novi Zakon o planiranju i izgradnji usvojen je u jesen 2009. godine, ali se proces primene u domenu telekomu-

nikacija odvija veoma sporo. Praktični rezultati pojednostavljenja procedura za izgradnju baznih stanica i ostale fiksne infrastrukture za telekomunikacije pokazuju da su ove procedure često komplikovanije nego što su ranije bile usled loše primene određenih klauzula ovog Zakona;

- Usluga prenosivosti broja u mobilnim mrežama bi trebalo da bude u primeni od januara 2011. godine;
- Liberalizacija interneta započeta je usvajanjem novih pravila za nacionalne i međunarodne interkonekcije, VoIP tehnologiju i veleprodaju;
- U 2009. godini zabeležen je porast u broju internet usluga i širokopolasnih priključaka u odnosu na 2008. godinu. Najveći rast zabeležen je u korišćenju pristupa internetu putem ADSL-a, potom putem 3G-a, a najmanji u korišćenju pristupa internetu putem kablovskih modema;
- Usled efekata finansijske krize i pomenutog poreza na mobilnu telefoniju, tržište mobilne telefonije suočava se sa značajnim padom prihoda od usluga prenosa govora.

POBOLJŠANJA

- Narodna skupština je usvojila Zakon o elektronskim komunikacijama, pri čemu je uveden princip opšteg odobrenja za delatnost elektronskih komunikacija i tehnološka neutralnost u regulisanju spektra;
- Vlada Republike Srbije usvojila je Strategiju razvoja širokopojasnog pristupa do 2012. godine, Strategiju razvoja informacionog društva do 2020. godine, Strategiju razvoja elektronske uprave do 2013. godine, Strategiju razvoja domaće industrije u oblasti telekomunikacija, Akcioni plan za efikasno korišćenje telekomunikacione infrastrukture;
- Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo pokrenulo je javnu raspravu o Strategiji razvoja elektronskih komunikacija do 2020. godine koja će biti usvojena na jesen 2010. godine. Ova strategija će, zajedno sa Strategijom razvoja informacionog društva do 2020. godine, kreirati digitalnu agendu Srbije do 2020. godine;
- Portal za elektronsku upravu pokrenut je sredinom 2010. godine;
- Treća licenca za mrežu fiksne telefonije i usluga dodeljena je Telenoru u februaru 2010. godine;
- RATEL je doneo odluku o cenama za interkonekciju, LLU, kolokaciju i korišćenju transportnih kapaciteta između imalaca Licence;
- Univerzalni servis se reguliše po principu tehnološke neutralnosti, a Telekom Srbija, Telenor, Vip mobile i Orion Telekom su imenovani za operatore univerzalnog servisa. Planira se da podzakonska akta i pripreme za realizaciju budu završeni do kraja 2010. godine;
- Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo namenilo je preko 6 miliona evra za program „Digitalne škole” kako bi više od 1100 škola u Srbiji bilo opremljeno računarima. Sredstva su obezbeđena iz naknada operatora iz 2009. godine, a prikupila ih je Republička agencija za telekomunikacije.

PREOSTALI PROBLEMI

- Zakon o elektronskim komunikacijama treba da bude u potpunosti primenjen u praksi donošenjem svih neophodnih podzakonskih akata potrebnih za njegovu potpunu primenu;
- Regulatorno telo treba da ispuni svoje obaveze u pogledu usvajanja novih podzakonskih akata, analize tržišta i SMP operatora¹, proizašlih po osnovu Zakona o elektronskim komunikacijama;
- Izbor novih članova Upravnog odbora RATEL-a;
- Potpuna i konzistentna primena Zakona o planiranju i izgradnji;
- Efikasnija saradnja operatora sa regulatornom agencijom i Ministarstvom za telekomunikacije u pogledu Zakona o planiranju i izgradnji, Zakona o elektronskim komunikacijama i relevantnih podzakonskih akata;
- Izrada novog Akcionog plana za telekomunikacije za naredne četiri godine;
- Sprovođenje preostalih aktivnosti iz Akcionog plana za 2006-2010. godinu i Strategije razvoja širokopojasnog pristupa;
- Potpuna liberalizacija fiksne telefonije u praksi;
- Izrada propisa i uspostavljanje potpune zaštite investitora od iznenadnih regulatornih rizika;
- Obezbeđivanje saradnje RATEL-a i Komisije za zaštitu konkurencije;
- Usvajanje novog Plana namene koji uzima u obzir neutralnost tehnologije;
- Uspešan prelazak sa analognog na digitalno emitovanje TV programa najkasnije do 4. aprila 2012. godine. Odluka o alokaciji digitalne dividende treba da bude usvojena u najkraćem mogućem roku.

PREPORUKE SAVETA

- Ukidanje poreza na upotrebu mobilnog telefona u iznosu od 10%;
- Neophodno je da regulatorno telo bude spremno da primeni novi Zakon o elektronskim komunikacijama i da sprovede odgovarajuće analize tržišta propisane Zakonom;
- Izdavanje nedostajućih podzakonskih akata i prilagođavanje postojećih u skladu sa regulatornim standardima, zahtevima i procedurama EU;
- Ukidanje birokratskih procedura u pogledu telekomunikacija (izdavanje sertifikata za dizajn telekomunikacione opreme i mreže, tehničke kontrole ugradnje i rada telekomunikacione opreme, zahtevi za detaljnom dokumentacijom za dizajn proizvoda i mreže, tehnička kontrola ispunjavanja međunarodnih standarda i sl.);
- Stimulisanje usluga širokopojsnog pristupa;
- Ohrabrivanje razvoja nove telekomunikacione infrastrukture i omogućavanje korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve vrste elektronskih usluga;
- Rebalansiranje tarifa fiksne telefonije na osnovu strukture cena zasnovane na troškovima;
- Efikasna primena Zakona o planiranju i izgradnji;
- Odluka o alokaciji digitalne dividende i usvajanje novog Plana namene zasnovanom na principu tehnološke neutralnosti.

NEKRETNINE I GRADNJA

STANJE

Novi Zakon o planiranju i izgradnji usvojen u septembru 2009. i dalje je glavna oblast interesovanja Saveta stranih investitora. Ovaj Zakon je uveo nekoliko važnih promena čiji će se krajnji uticaj nakon samo godinu dana primene tek videti.

Pomenuti Zakon je izuzetno kompleksne prirode jer utiče na pet veoma važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju, što bi moglo stvoriti probleme u primeni zakona i praksi.

Jedna od najvažnijih novina ovog Zakona je transformacija prava korišćenja zemljišta u vlasnička prava nad građevinskim zemljištem. Kompanije koje su stekle zemljište u prethodnom periodu (po osnovi privatizacije, stečaja ili u izvršnom postupku ili u skladu sa prethodno važećim zakonima kojima je uređivano građevinsko zemljište do 13. maja 2003. godine) moći će da svoja prava korišćenja pretvore u vlasnička prava, uz plaćanje takse koja predstavlja razliku između tržišne vrednosti građevinskog zemljišta i troškova sticanja prava na zemljištu. Posle 60 godina novi Zakon omogućava uvođenje prava vlasništva nad građevinskim zemljištem.

Važna promena je i mogućnost prenosa građevinske dozvole, što znači da investitor ima pravo da ustupi građevinsko zemljište i/ili objekat u izgradnji zajedno sa građevinskom dozvolom nekoj drugoj strani, a sve to uz pojednostavljenu administrativnu proceduru.

Zakon predviđa osnivanje Registra investitora koji će sadržati bazu podataka o svim investitorima u cilju sprečavanja manipulacija na tržištu nekretnina i izgradnje.

Proširena su i ovlašćenja građevinske inspekcije koja sada ima pravo da odmah obustavi izgradnju u slučaju nepotpune dokumentacije ili eventualne opasnosti po javnu bezbednost.

Zakon o planiranju i izgradnji predviđa legalizaciju imovine izgrađene bez građevinskih dozvola do momenta usvajanja Zakona, uz određene izuzetke koji su navedeni u Zakonu (na primer: imovina izgrađena na zaštićenom zemljištu od prirodnog ili kulturnog značaja ili imovina izgrađena na javnim površinama, itd.). Krajnji rok za podnošenje zahteva za legalizaciju bio je 11. mart 2010.

Sve jedinice lokalne uprave moraju da usvoje urbanističke i prostorne planove u roku od 18 meseci; u slučaju propusta, predviđeno je raspuštanje skupštine. Planovi moraju da se izrade u digitalnoj formi i da su na raspolaganju građanima.

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninom

Trenutna ekonomska situacija koja opterećuje likvidnost kompanija, posledica je sve većeg broja nenaplativih potraživanja, blokiranih računa i nelikvidnosti kompanija, a zanemarivanje obaveza države, trgovinskih lanaca i drugih velikih i snažnih subjekta prema malim subjektima odrazilo se i na sektor nekretnina. Iako je prošao prvi udar globalne ekonomske krize, zahvaljujući visokoj zavisnosti tržišta od lokalnih i specijalizovanih investitora nekretnina i građevinskih firmi, kao i visoko-specijalizovanom bankarskom sektoru, potpuni oporavak tržišta može se očekivati tek po ulasku najvećih investitora koji mogu da za potrebe tržišta obezbede velike projekte, a što bi se stimulisalo promenama u pravnoj regulativi koja uređuje oblast nekretnina.

Gradsko građevinsko zemljište koje je bilo u isključivom vlasništvu Republike Srbije, sada može da promeni vlasnika, pod uslovima koji uređuje novi Zakon o planiranju i izgradnji.

Međutim, čini se da se proces transformacije odvija sporo i da se neće okončati u skladu sa zakonski utvrđenim rokovima.

Veliki broj nekretnina na atraktivnim lokacijama u Beogradu i drugim gradovima ostaje u vlasništvu grada i izdaje se, međutim, ne u skladu sa postojećim tržišnim uslovima. To obeshrabruje renomirane trgovce da uđu na tržište. Ova pojava takođe doprinosi porastu „sive ekonomije“ i smanjenju budžetskih prihoda. Postoji i veliki broj drugih nekretnina koje mogu da se preuzmu kroz proces privatizacije onih kompanija u čijem su vlasništvu.

Politika upravljanja i održavanja stambenih zgrada nije menjanja još od 1995. godine kada je usvojen postojeći Zakon. Od tada nije bilo značajnijih promena Zakona o održavanju stambenih zgrada koji ne predviđa model profesionalnog upravljanja stambenim objektom (dobrovoljno angažovanje koje obično obavlja predsednik kućnog saveta), ali i ne obavezuje vlasnike stambenih jedinica da pomenuti

Zakon primenjuju. Opšteprihvaćeni model organizacije je još uvek saradnja sa javnim komunalnim preduzećima, uz mogućnost angažovanja privatnih preduzeća za potrebe specifičnih radova.

Izgradnja

Postupak izdavanja građevinskih dozvola još uvek nije transparentan, dugo traje i opterećen je birokratskim procedurama. Glavni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola leži u činjenici da za veći deo građevinskog zemljišta ne postoji usvojen urbanistički plan koji predstavlja preduslov za dodeljivanje lokacije za izgradnju i prateće građevinske dozvole. Novi zakon bi trebalo da poboljša situaciju u ovoj oblasti.

Veliki problem u postupku izgradnje predstavlja neadekvatna infrastruktura i postojeće birokratske procedure u javnim komunalnim preduzećima koja učestvuju u pomenutom postupku. Reforma ovog sektora je od izuzetnog značaja za celokupan postupak.

Dodatni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola leži u činjenici da se pravo vlasništva nad određenom lokacijom stiče pre podnošenja zahteva za dobijanje građevinske dozvole. U većini slučajeva to znači da je potrebno postupak prenosa izvršiti pre pribavljanja građevinske dozvole, što dodatno produžava postupak i stvara dodatne troškove.

Postojeći pravni okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova nije u skladu sa međunarodno priznatom najboljom praksom.

Zemljišni katastri

Novi Zakon o državnom premeru i katastru usvojen je u avgustu 2009. godine i treba da omogući efikasnije državne mere i formiranje i vođenje katastra nepokretnosti. Zakon je definisao osnovna načela katastra, uzimajući kao model evropski model zemljišnih knjiga i drugih katastarskih nekretina, sa ciljem da se omogući precizniji i transparentniji unos podataka u katastar nepokretnosti.

Projekat Katastar u Srbiji još uvek nije završen. Nekoliko beogradskih opština (Novi Beograd, Stari Grad, Vračar) je završilo katastarski sistem registracije zemljišta, međutim, po-

menuti proces treba realizovati što je moguće pre. U ovom trenutku je jasno da objavljeni rok za realizaciju katastarske registracije – kraj 2010. godine - nije realan.

Nepotpune zemljišne knjige i drugi podaci vezani za zemljišni posed neosporno predstavljaju ključni problem u ovoj oblasti i doprinose pojavi mnogih nepravilnosti u okviru procesa sticanja prava vlasništva.

Restitucija

Još uvek nije izrađen nacrt Zakona o restituciji. Štaviše, u ovom trenutku potpuno je neizvesno kada i da li će isti uopšte biti pripremljen.

Prioritet restitucije bazira se na njenim ogromnim potencijalima u smislu unapređenja sigurnosti prava vlasništva na simboličan i primeran način, jer veoma jasno pokazuje da država vraća ono što je nepravедno oduzeto.

Lizing nekretnina

U Srbiji za sada ne postoji pravni okvir u oblasti lizinga nekretnina. Srbija je jedina zemlja u regionu sa važećim Zakonom o finansijskom lizingu koji je ograničen samo na pokretnosti. Jedna od prednosti finansijskog lizinga nekretnina je dugoročno finansiranje, te stoga bi proširenje oblasti primene postojećeg Zakona o finansijskom lizingu i uvođenje svih neophodnih promena u postojećem poreskom sistemu u Srbiji doprinelo značajnom porastu investicija.

U celom regionu Centralne i Jugoistočne Evrope, oblast lizinga nekretnina nudi fleksibilne i atraktivne mogućnosti za finansijske ustanove, maloprodaju i investicije u oblasti industrijskih nekretnina.

Za finansiranje novih investicija ili refinansiranje postojećih nekretnina, podjednako je pogodan i finansijski i operativni lizing, a kompanije na ovaj način obezbeđuju likvidnost. Ovakav lizing nekretnina deluje stimulatивно i omogućava stvaranje nove dinamike u sektoru investicija u nekretnine, pri čemu stvara i sigurnost za finansijske institucije.

Dobar znak jeste činjenica da su određeni državni službenici u svojim javnim nastupima istakli da su svesni potrebe za primenom relevantnih propisa u ovoj oblasti, međutim, javnosti još uvek nije predstavljen bilo kakav zvanični nacrt na tu temu.

POBOLJŠANJA

I dalje najveća promena se ogleda u usvajanju novog seta zakona koji su usvojeni u septembru 2009. godine (Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o državnom premeru i katastru, Zakon o socijalnom stanovanju). Iako je još suviše rano za analizu bilo kakvih rezultata, koji zavise od njihove primene i praktičnog efekta, novi set zakona može da bude veliki napredak na tržištu nekretnina. Ova oblast je veoma osetljiva, posebno u odnosu na restituciju, a njeno sveobuhvatno regulisanje u skladu sa postojećom međunarodnim zakonodavstvom i praksom predstavlja osnovu kontinuiranog razvoja i stvaranja uslova za povoljne i privlačne investicije i poslovno okruženje.

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Usvojen je novi, reformisani Zakon, dok postupak sticanja zemljišta predviđa nekoliko mogućnosti.

Podzakonska akta usvojena tokom 2010. godine omogućavaju jasnije tumačenje prenosa prava na korišćenje zemljišta u pravo vlasništva u slučaju kada je neophodno u tu svrhu platiti određenu naknadu, i sadržaja dokumentacije za izgradnju (podaci o lokaciji za izgradnju, dozvoli za korišćenje lokacije i građevinske dozvole).

Zakon o hipoteci je pre četiri godine uveo mogućnost ponovnog izdavanja građevinske dozvole u postupku izvršenja hipoteke na polu-završenim objektima, na ime lica koje kupuje objekat. Međutim, ova mogućnost nije bila u skladu sa prethodnim Zakonom o planiranju i izgradnji koji je insistirao da se ime investitora pojavljuje tokom celog postupka izgradnje, što je sada izmenjeno novim Zakonom koji predviđa mogućnost prenosa. Novi Zakon o državnom premeru i katastru usvojen je sa veoma važnom klauzulom koja predviđa da svaki deo imovine, registrovane u katastru ima, takođe, i procenu njene vrednosti. To otvara mogućnost regulisanja i organizovanja ovog procesa kroz državno usvajanje pravila i procedura, primenom metodologije zbirne i pojedinačne procene.

Umesto postojećeg preferiranog tipa prava na zemljište - zakup građevinskog zemljišta, novi Zakon o planiranju i izgradnji uvodi mogućnost da investitor stekne vlasnička prava, u skladu sa uslovima koje predviđa Zakon.

Izgradnja

Prema novom Zakonu o planiranju i izgradnji, sve odredbe koje regulišu postupak dobijanja dozvole, pojednostavljaju ovaj proces, ali to mora da se potvrdi i u praksi.

Novi Zakon o planiranju i izgradnji predviđa mogućnost transfera građevinske dozvole, što znači da investitor može da prenese dozvolu na neko drugo lice u slučaju odustajanja od započete izgradnje.

Građevinska industrija (građevinske kompanije) polako prelazi iz prvobitno pretežno državnog u privatno vlasništvo.

Nekoliko opština su već uvele sistem „informacije na jednom mestu“ koji je namenjen stranim investitorima, što je značajno poboljšalo prethodno pomenuti problem pristupa potrebnim podacima, koji se ranije javljao usled nedovoljno informacija i/ili nekvalifikovanog osoblja.

Restitucija

Novi Zakon o planiranju i izgradnji uređuje, takođe, i pitanja restitucije. Osnova ideje je da vlasnici nekretnina povrate svoje vlasničko pravo nad zemljištem. Prethodni vlasnici zemljišta na kome nisu izgrađene nekretnine, steći će ponovo pravo vlasništva, a u slučajevima gde su nekretnine izgrađene na zemljištu, vlasnici bi najverovatnije trebalo da dobiju kompenzaciju koja bi se isplaćivala iz Fonda za restituciju.

PREOSTALI PROBLEMI

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Posle višemesečne duge i uspešne javne rasprave koja je počela krajem 2008. i trajala do početka 2009. godine i sa određenim brojem ratifikovanih predloga zainteresovanih strana, Vlada je usvojila modifikovani predlog novog Zakona kojim se uvodi nekoliko, potpuno novih zakonskih rešenja, a u odnosu na koja zainteresovane strane nisu imale mogućnost da dostave povratne primedbe. Ovaj novi nacrt Zakona o planiranju i izgradnji dostavljen je Skupštini po hitnom postupku, bez prethodno organizovane javne rasprave i bez sistematske evaluacije efekata koji će isti imati na građane i kompanije, kao i u odnosu na stvarnu mogućnost njegove primene i sprovođenja.

Primena Zakona o planiranju i izgradnji nije dala očekivane rezultate. Razlog tome leži u činjenici da odredbe koje se odnose na prenos vlasništva ne sadrže jasna uputstva kako izvršiti prenos, naročito u slučajevima nerazvijenog građevinskog zemljišta kada se prenos vrši bez plaćanja naknade. Zemljišni registri izbegavaju da slučajeve u kojima se zahteva prenos vlasništva rešavaju sa pozitivnim ishodom, a čak iako dođe do pozitivnog ishoda u takvim slučajevima, javni pravobranioци na takvu odluku ulažu žalbu. To znači da odgovarajući državni organi nisu spremi da priznaju pravo vlasništva nad građevinskim zemljištem i da izbegavaju da se odreknu prava vlasništva koje je trenutno u korist Republike Srbije.

Štaviše, postupak izdavanja građevinskih dozvola i dalje zahteva previše vremena.

Opštine nisu oduzimale od investitora građevinsko zemljište u vlasništvu države u slučajevima kada korisnici nisu izgradili objekat u dogovorenom periodu. U skladu sa novim Zakonom o planiranju i izgradnji, oduzimanje građevinskog zemljišta u vlasništvu države u takvim slučajevima biće moguće posle 11. septembra 2010. godine.

Minimalnu cenu najvećeg dela gradskog zemljišta i dalje uređuju propisi Vlade, umesto da iste reguliše tržište. Štaviše, cene se po opštinama razlikuju, što je posledica činjenice da je lokalna regulativa nejasna jer sadrži puno nepreciznih procedura kojima se uređuje naknada za zakup i dozvole za lokaciju. Vlada je usvojila odgovarajuća podzakonska akta koja uređuju slučajeve u kojima naknada za zakup može biti niža od tržišne cene, međutim pritom nije regulisala način na koji bi se ta cena utvrdila.

Još nije definisana jasna kaznena politika za nadležne lokalne organe uprave u slučaju kada isti ne izvrše ili kasno izvrše svoje obaveze.

U prethodnim godinama nije bilo značajnog poboljšanja vezano za upravljanje i održavanje stambenih zgrada. Zakon o održavanju stambenih zgrada iz 1995. godine predviđa usvajanje propisa u cilju daljeg uređenja ove oblasti, ali do danas ni za jedan od njih ne postoji čak ni nacrt (akt o održavanju stambenih zgrada iz 1993. godine još uvek je na snazi).

Za finansiranje održavanja stambenih zgrada sklapani su ugovori sa javnim komunalnim preduzećima za potrebe korektivnog održavanja i hitnih intervencija, i organizovano je prikupljanje novca za potrebe investicionog održavanja koje u praksi često ne može da se primeni.

Izgradnja

Ceo proces pribavljanja dozvola je i u 2010. godini ostao netransparentan, dugačak i opterećen birokratskim procedurama, pre svega kao posledica teškog i vremenski zahtevnog procesa prikupljanja dokumentacije koja je potrebna za podnošenje zahteva. Na osnovu podataka dostupnih javnosti broj izdatih građevinskih dozvola je u junu 2010. godine u odnosu na period od pre godinu dana (jun 2009.) bio manji za 25,9%, dok je u prvom tromesečju 2010. taj broj manji za 30,9% u odnosu na prvo tromesečje 2009. godine.

S druge strane, mogućnost prenosa građevinske dozvole odnosi se samo na slučajeve kada je građevinska dozvola već izdata, što znači da je potencijalni investitor već napravio nacrt glavnog projekta za razvoj date lokacije. U tom smislu, Zakon o hipoteci nije u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji zahvaljujući činjenici da nekretnina u razvoju ne predstavlja odgovarajuće osiguranje za finansiranje izrade glavnog projekta.

Većina nerazvijenog građevinskog zemljišta sa pravom korišćenja koje je registrovano u korist prethodnih vlasnika nije zakonski podobno za moguću izgradnju zato što takvo pravo na korišćenje (izuzev u određenim slučajevima) ne predstavlja pravo na osnovu koga se može dobiti građevinska dozvola. Zakon o planiranju i izgradnji ne predviđa mogućnost pretvaranja prava na korišćenje u pravo vlasništva i stoga nije moguće pribaviti zakonsko vlasništvo nad zemljištem za koje se može dobiti građevinska dozvola.

Zemljišni katastri

Projekat za katastar nepokretnosti koji finansira Svetska banka, još uvek nije završen u Srbiji - projekat treba da bude gotov do 2010, ali će najverovatnije rok biti probijen.

Katastarski sistem registracije zemljišta za nekoliko opština u Beogradu (Novi Beograd, Stari Grad, Vračar) u završnoj je fazi i biće na raspolaganju, ali ceo proces mora da se završi što je moguće pre, jer nepotpune zemljišne knjige i drugi podaci vezani za zemljište neosporno predstavljaju ključni problem u ovoj oblasti, što doprinosi pojavi mnogih nepravilnosti u procesu pribavljanja vlasničkih prava.

Iako je nekoliko opština već uvelo sistem „informacije na jednom mestu“ koji je namenjen stranim investitorima, zbog nedostatka informacija i/ili nekvalifikovanog osoblja postoji problem u dostupnosti potrebnih podataka.

Restitucija

U odnosu na značajni napredak ostvaren prethodnih godina, u prošloj godini nije bilo značajnijih promena (Zakon o hipoteci, Zakon o restituciji imovine crkvama i verskim zajednicama, itd.).

Zakon o restituciji treba da se pripremi i usvoji što je moguće pre. Republička Vlada obećala je donošenje nacrtu zakonskog predloga najkasnije do kraja 2009. godine, me-

đutim javnosti još uvek nije dat na uvid bilo kakav nacrt, niti su u tu svrhu utvrđeni bilo kakvi rokovi.

Prethodni projekti vezani za novi Zakon o privatizaciji građevinskog zemljišta, predstavljeni tokom 2007. godine, dali su prioritet restituciji u naturi u odnosu na prodaju, ali novi Zakon o planiranju i izgradnji predviđa da praktično sva kompenzacija bude u novčanim sredstvima.

Proces restitucije vlasništva nad zemljištem pokazao je u prošlosti značajni nivo nekonzistentnosti i nepravilnosti, u mnogim situacijama u kojima je priznavanje prava ili neopravdano kasnilo ili je čak dodeljeno sadašnjim vlasnicima objekata, umesto da bude vraćeno starim vlasnicima.

Lizing nekretnina

Zakonska regulativa koja uređuje oblast lizinga još uvek na predviđa mogućnost finansiranja lizinga i vanbilansni operativni lizing povoljan za odnos obaveza i sopstvenog kapitala kompanija i ne dozvoljava neograničavanje minimalnog trajanja ugovora o lizingu.

PREPORUKE SAVETA

- Novi Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na pet važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju. Sve ove oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska podzakonska akta;
- Republička Vlada i relevantna Ministarstva pripremila su nacrt i usvojila nekoliko neophodnih podzakonskih akata i jasno definisala uputstva za jedinice lokalne samouprave vezano za sprovođenje novog Zakona o planiranju i izgradnji u svim oblastima. I dalje postoji problem konverzije bez naknade i problem registracije prava vlasništva nad građevinskim zemljištem zbog grubog tumačenja Zakona o planiranju i izgradnji od strane zemljišnih katastara. Podzakonska akta bi trebalo da omoguće jasnije tumačenje odredaba Zakona o planiranju i izgradnji ili barem uspostavljanje usaglašene prakse;
- Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija;
- Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje zemljišta i svih drugih početnih troškova, vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište;

- Potrebne su izmene i u kaznenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji;
- Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih Pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu;
- Potrebno je izraditi nacrt Zakona o restituciji i dati ga na javnu raspravu radi usvajanja što je moguće pre. Obim reformi u ostalim sektorima zahteva postojanje Zakona koji jasno i transparentno definiše postupak restitucije građevinskog zemljišta, što omogućava stvaranje pravičnog i efikasnog sistema registrovanja vlasništva zemljišta i predviđanje tržišnih kretanja;
- Zakon o državnom premeru i katastru je usvojen, a njegova implementacija bi trebalo da ubrza završetak Projekta katastar i omogući veću transparentnost na tržištu nekretnina;
- Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet najkasnije do početka 2011. i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbediti kompletnu zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezano za upravljanje i održavanje, koji su neophodni za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada;
- Država treba da donese nacrt Zakona o lizingu nekretnina i da isti usaglasa sa ostalim zakonima koji su u neposrednoj vezi sa poslovnim aktivnostima u oblasti nekretnina. Promene u odredbama Zakona o porezu koje se odnose na oporezivanje dobiti kompanija bi trebalo da investicije ostvarene kroz zakup poistoveti sa ostalim vidovima investicija. Potrebno je definisati transparentan poreski tretman operativnog lizinga/zakupa. Zakon o porezu na dodatu vrednost bi trebalo izmeniti i dopuniti tako da se kamate tretiraju kao finansijske usluge;
- Zakon o hipoteci je potrebno izmeniti u celosti. Postojeći Zakon o hipoteci nije u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti;
- Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet stranih investitora na čelu Komiteta za nekretnine i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine, sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezano za strateška pitanja, sa ciljem poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.

RADNA SNAGA

RADNOPRAVNI PROPISI

STANJE

U toku 2010. godine stupili su na snagu određeni novi propisi: Zakon o volontiranju, Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu, Zakon o centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja. Zakon o volontiranju stupio je na snagu 5. juna 2010. godine, a počeo da se primenjuje po isteku roka od šest meseci od stupanja na snagu (tj. od 5. decembra 2010. godine). Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu stupio je na snagu takođe 5. juna 2010. godine, a primenjuje se počev od 4. septembra 2010. godine. Zakon o centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja stupio je na snagu 15. maja 2010. godine. Odredbe Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom koje se odnose na obavezu poslodavaca da zaposle određeni broj osoba sa invaliditetom stupile su na snagu 23. maja 2010. godine. Podsećamo da je svaki poslodavac koji ima najmanje 20 zaposlenih u obavezi da zaposli određeni broj osoba sa invaliditetom počev od 23. maja 2010. godine (ako ima između 20-49 zaposlenih – jednu osobu sa invaliditetom; ako ima 50 i više zaposlenih – dve osobe sa invaliditetom i na svakih narednih 50 zaposlenih po jednu dodatnu osobu sa invaliditetom). U suprotnom, poslodavac će biti u obavezi da plaća penale u visini trostrukog iznosa minimalne zarade utvrđene za svaku osobu sa invaliditetom koju nije zaposlio. Pojedine kategorije poslodavaca su izuzete od obaveze zapošljavanja osoba sa invaliditetom (novoosnovani poslodavac, poslodavac koji učestvuje u finansiranju zarada osoba sa invaliditetom i poslodavac koji izvrši finansijske obaveze iz određenih ugovora zaključenih sa preduzećem za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom).

Donet je i niz podzakonskih akata u cilju implementacije Zakona o strancima kao i Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom.

Primena Opšteg kolektivnog ugovora (u daljem tekstu: „OKU“) koja je proširena na sve poslodavce u Republici Srbiji počev od 11. februara 2009. godine – i dalje je na snazi.

Pojedine odredbe antidiskriminatorskog Zakona o ravnopravnosti polova koji je stupio na snagu 24. decembra 2009. godine, i koje se odnose na: obavezu poslodavaca da po-

datke i informacije o polnoj strukturi zaposlenih obrađuju i evidentiraju kao statističke; obavezu utvrđivanja plana mera za otklanjanje ili ublažavanje neravnomerne zastupljenosti polova – stupaju na snagu 25. decembra 2010. godine. Međutim, još uvek nije donet podzakonski akt kojim će biti propisan sadržaj kao i način na koji će poslodavci dostavljati plan mera i izveštaja nadležnom organu.

Podsećamo da određena društva koriste usluge agencija za najam radne snage pri čemu koncept iznajmljivanja radne snage nije regulisan, ali se toleriše u praksi.

Važeći Zakon o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti je stupio na snagu 23. maja 2009. godine („Službeni glasnik RS“ br. 36/2009).

2010. godine je donet Zakon o Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja („Službeni glasnik RS“ br. 30/2010). Stavom dva člana 38 ovog Zakona određeni su podzakonski akti koji treba da budu doneti u periodu od 60 dana računajući od dana stupanja na snagu Zakona o Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja. Pomenuti podzakonski akti će regulisati sadržinu i izgled jedinstvene prijave, način podnošenja jedinstvene prijave, dokaze koje uz istu treba podneti kao i jedinstvene metodološke principe i jedinstveni kodeks šifara za unošenje podataka u jedinstvenu bazu. Danom stupanja na snagu pomenutih podzakonskih akata, pretaće da se primenjuju odredbe važećeg Zakona o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, koje regulišu prijavu na obavezno socijalno osiguranje.

Zakon o zaštiti građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu („Službeni list SRJ“ br. 24/98, „Službeni list Republike Srbije“ br. 101/2005 i 36/2009) na snazi od 23. maja 1998. godine, sa određenim izmenama i dopunama, pri čemu je poslednja izmenjena i dopunjena verzija stupila na snagu 23. maja 2009. godine. Ovoj regulativi nije posvećeno puno pažnje, ali činjenica je da će sve više biti u primeni, uporedo sa razvojem privrede i prilivom novih stranih investicija.

POBOLJŠANJA

Prema zvaničnom obaveštenju Press službe Vlade Republike Srbije, Republičko Ministarstvo rada, zapošljavanja i

socijalne politike je najavilo intenzivnu pripremu izmena Zakona o radu, u cilju njegovog usklađivanja sa standardima EU kao i potrebama poslovanja.

Podsećamo da je Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, koji je stupio na snagu 23. maja 2009. godine, usvojen u cilju omogućavanja osobama sa invaliditetom da lakše dođu do posla imajući u vidu da velika većina takvih lica ne radi, i u njemu su propisane mere i aktivnosti za uključanje ovih lica u radno okruženje. Poslodavci – članovi Saveta snažno podržavaju uključivanje osoba sa invaliditetom u radnu sredinu. Na navedeni način se poštuje različitost svakog pojedinca i pruža mogućnost uključivanja osoba sa invaliditetom u socijalni život. Osobe sa invaliditetom imaju jednako pravo na ostvarivanje osnovnih ljudskih prava, i društvo je shodno tome dužno da im omogući da budu pokretač vlastitog razvoja kao i razvoja društva u celini.

Na osnovu novodonetog Zakona o Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja prijava zaposlenih vrši se podnošenjem jedinstvene prijave u jedinstvenu bazu Centralnog registra, a do ispunjenja tehničkih uslova za uspostavljanje i vođenje ove baze, jedinstvena prijava podnosiće se Republičkom fondu za PIO ili Republičkom fondu za zdravstveno osiguranje. U skladu sa navedenim, od 1. oktobra 2010. godine se umesto dosadašnjih nekoliko obrazaca primenjuje potpuno novi obrazac jedinstvene prijave (M obrazac), i koji će u narednom periodu (nakon tehničkog prilagođavanja nadležnih organa, najverovatnije 2011. godine) biti moguće podneti i elektronskim putem.

Novi Zakon o volontiranju uređuje osnovne pojmove u vezi sa volontiranjem, načela volontiranja, ugovor o volontiranju kao i prava i obaveze volontera i organizatora volontiranja. Volontiranje se obavlja bez isplate novčane naknade ili druge imovinske koristi za volontiranje. Volonter ima pravo samo na naknadu određenih propisanih troškova volontiranja. U slučaju dugoročnog volontiranja, volonter ima pravo na isplatu džeparca – pod uslovima i na način propisan ovim zakonom.

Novim Zakonom o sprečavanju zlostavljanja na radu uređuju se zabrana zlostavljanja na radu i u vezi sa radom;

mere za sprečavanje zlostavljanja i unapređenje odnosa na radu; postupak zaštite lica izloženih zlostavljanju na radu i u vezi sa radom i druga pitanja od značaja za sprečavanje i zaštitu od zlostavljanja na radu i u vezi sa radom. Ovaj zakon, između ostalog, propisuje da je poslodavac dužan da sprovodi mere obaveštavanja i osposobljavanja zaposlenih i njihovih predstavnika da prepoznaju uzroke, oblike i posledice vršenja zlostavljanja. S obzirom da će pravila ponašanja poslodavaca i zaposlenih u vezi sa prevencijom i zaštitom od zlostavljanja na radu naknadno propisati ministar nadležan za rad, u ovom momentu još nije jasno na koji način poslodavci mogu sprovoditi prethodno navedene mere. Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu je donet na bazi ustavom Republike Srbije garantovanih ljudskih prava i sloboda i u cilju pravne zaštite od fizičkog i psihičkog zlostavljanja na radu.

Važeći Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti je odredio ulogu države u definisanju politike zapošljavanja na godišnjem nivou, finansijskog okvira, kao i kategorija lica sa prioritetom u traženju zaposlenja. Deo materije regulisane ovim Zakonom vezano za prijave na socijalno osiguranje će se od decembra 2010. godine primenjivati u skladu sa odredbama Zakona o centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja („Službeni glasnik RS“ br. 30/2010) i sa njim povezanim podzakonskim aktima, a što će omogućiti da se prijave na sve vrste socijalnog osiguranja izvrše na jednom mestu i to u elektronskoj formi, a što će biti velika pogodnost za kompanije.

PREOSTALI PROBLEMI

S obzirom da u ovom momentu nije došlo do bilo kakvog napretka u vezi propisa navedenih u daljem tekstu ovog poglavlja, te iz razloga što se isti smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet ovim i dalje podseća na sledeće:

Zakon o radu

Budući da nije bilo promena u pogledu pitanja koja su ranije od strane Saveta utvrđena kao najproblematičnija, ostajemo ne samo pri komentarima datim u prethodnim izdanjima Bele knjige koje na ovom mestu ponavljamo, već ujedno ističemo i niz drugih pitanja koja Savet takođe smatra najproblematičnijima, i to:

- Pitanja u vezi sa zapošljavanjem stranaca: obavezan je radni odnos na određeno vreme u trajanju do 1 godine što u praksi može biti neodgovarajuće;
- Prema važećem zakonu i OKU, obračun zarade je komplikovaniji nego pre, a evidencija o zaradi treba da bude potpisana od strane zaposlenog što u praksi može da bude veoma tehnički komplikovano;
- Zbog izuzetno širokog tumačenja pojma zarade, dolazi se u situaciju da se zaradom smatraju i neka druga davanja koja nisu vezana za zaradu (korišćenje službenog automobila i naknada troškova stanovanja);
- Naknada zarade za vreme odsustvovanja sa rada u vreme bolovanja, na dan državnog praznika, za vreme godišnjeg odmora, plaćenog odsustva itd. se obračunava u visini prosečne zarade u prethodna tri meseca (članovi 114, 115, 116). U slučaju visokih jednokratnih isplata (kao što su godišnji bonusi) naknada zarade može biti znatno viša od same zarade koja bi pripala zaposlenom da ne odsustvuje. Dodatno, ovo rezultira u nemogućnosti poslodavaca da planiraju svoj budžet;
- Načelno, papirologija koja se odnosi na zaposlenje i podaci koje treba da čuva svaki poslodavac je preobimna;
- Zaposleni kojem je radni odnos prestao zbog nezadovoljavajućih rezultata rada i/ili nedostatka znanja/sposobnosti ima pravo na otkazni rok u trajanju od 1 do 3 meseca, u zavisnosti od ukupnih godina staža osiguranja. OKU dodatno otežava ovaj način prestanka propisivanjem obaveznog formiranja komisije koja će da utvrdi navodni nedostatak znanja i sposobnosti i rezultata rada;
- Poslodavac je obavezan da rešenje o korišćenju godišnjeg odmora dostavi najmanje 15 dana pre početka godišnjeg odmora što je najčešće nemoguće u praksi;
- Nije moguće da zaposlena na porodiljskom odsustvu počne da radi sa nepunim radnim vremenom za vreme porodiljskog odsustva i da prima beneficije u vezi sa porodiljskim odsustvom u srazmernom iznosu;
- Iznos plaćanja regionalnim privrednim komorama koje se obračunava na bruto zaradu je različit širom Srbije što komplikuje uspostavljanje jedinstvenog sistema za obračun u kompanijama koje zapošljavaju lica širom Srbije;
- Pojedine kategorije zaposlenih ne mogu biti otpuštene od strane poslodavca kao tehnološki višak čak i ako pristanu na otkaz (trudnica, žena na porodiljskom odsustvu, odsustvu radi nege deteta ili odsustvu radi posebne nege deteta, predstavnici sindikata);
- Službeni put u zemlji nije definisan zakonom;
- Poslodavci su u obavezi da naknadu troškova za vreme provedeno na službenom putu u inostranstvu isplaćuju najmanje u visini utvrđenoj posebnim propisima;
- Zakon dozvoljava poslodavcima da ponude zaposlenima aneks na ugovore o radu samo u slučajevima navedenim u članu 171 koji ne obuhvataju sve slučajeve u praksi kada je potrebno zaključiti aneks;
- Radni odnos na određeno vreme je limitiran trajanjem do 12 meseci, kao i restriktivnim uslovima kada se isti može ugovoriti;
- Rok od 7 dana za obaveštenje o promeni rasporeda radnog vremena je isuviše kratak;
- Preraspodela radnog vremena u ovom momentu je ograničena na 6 meseci u toku jedne kalendarske godine;
- Prema važećem zakonu i OKU, kriterijumi za uvećanje dužine trajanja godišnjeg odmora su utvrđeni kumulativno, što stvara dodatnu obavezu za poslodavce da utvrde kriterijume koji često nisu primenljivi u praksi;
- Trenutno predviđeni minimum od 3 radne nedelje korišćenja godišnjeg odmora (ukoliko se isti koristi u delovima) nije usklađen sa Konvencijom MOR br. 132 (ratifikovana zakonom objavljenim u Sl. list SFRJ, br. 52/73) koja predviđa da se „Jedan deo koristi bez prekida najmanje dve radne nedelje ukoliko drukčije nije predviđeno sporazumom koji važi za poslodavca i za dotično zaposleno lice“ (član 8). Budući da u praksi, poslodavac obično izlazi u susret zaposlenima da uzmu slobodne dane prema svojim potrebama, ovo primorava poslodavce da paralelno vode nezvaničnu evidenciju o godišnjim odmorima, dok zaposleni ne mogu da koriste godišnji odmor prema svojim potrebama;
- Odredbe važećeg Zakona o radu utvrđuju da se otpremnina u slučaju tehnološkog viška bazira na ukupnim godinama provedenim u radnom odnosu zaposlenog. To znači da je poslodavac, ukoliko otkazuje ugovor o radu po osnovu viška zaposlenih, u obavezi da zaposlenom isplati otpremninu ne samo za period trajanja ugovora o radu zaposlenog kod njega već i za period rada zaposlenog kod prethodnih poslodavaca. Nave-

dene odredbe, između ostalog, podstiču potencijalnu diskriminaciju zapošljavanja starijih osoba tj. lica sa dugogodišnjim radnim iskustvom;

- U slučaju prestanka radnog odnosa zaposlenog, u određenim slučajevima je uobičajeno da se ugovorom o radu utvrdi da zaposleni nakon prestanka radnog odnosa nema pravo da radi za konkurenta poslodavca tokom određenog vremenskog perioda (klauzula zabrane konkurencije). U datom slučaju, zaposleni ima pravo da prima naknadu koja mu može biti isplaćena tokom trajanja radnog odnosa (ili u vidu jednokratnog davanja na dan prestanka radnog odnosa), te je u datom slučaju zaposlenom pre dana prestanka radnog odnosa isplaćen značajni deo takve naknade. Međutim, važeći zakon ne omogućava poslodavcu da se, ukoliko najkasnije do dana prestanka radnog odnosa zaposlenog oslobodi obaveze zabrane konkurencije za period nakon prestanka radnog odnosa, u celosti regresira za isplaćeni iznos naknade – već se isključivo može osloniti da će zaposleni postupiti u dobroj veri;
- Trajanje mere udaljenja sa rada do 3 radna dana (član 170 Zakona o radu) je isuviše kratko i neefikasno u najvećem broju slučajeva;
- Rokovi zastarelosti iz člana 184 stav 1 Zakona o radu su utvrđeni u trajanju koje često ne omogućava poslodavcima da reaguju na vreme, zaštite svoje poslovne interese i spreče nastanak još veće štete;
- Visina naknade štete od 36 zarada iz člana 191 stav 5 Zakona o radu koju sud može dosuditi da poslodavac isplati zaposlenom za slučaj da poslodavac zahteva da se zaposleni ne vrati na rad je previsoka i nepravilna;
- Rok iz člana 195 Zakona o radu za pokretanje spora pred nadležnim sudom od strane zaposlenog (odnosno predstavnika sindikata čiji je zaposleni član ukoliko ga zaposleni ovlasti) u trajanju od 90 dana je izuzetno dugačak, za razliku od pojedinih okolnih zemalja gde je ovaj rok znatno kraći;
- U slučaju kada zaposleni učini povredu radne obaveze ili ne poštuje radnu disciplinu, a poslodavac smatra da u datom slučaju ne želi zaposlenom da otkáže ugovor o radu (osim ukoliko zaposleni ponovo ne učini istu ili sličnu povredu), Zakon o radu obavezuje poslodavca i zaposlenog da prođu kroz proceduru istovetnu onoj koja je predviđena pred otkaz ugovora o radu (upozorenje);
- Poslodavac je u obavezi da zaposlenom ponudi zaključenje aneksa ugovora o radu čak i u slučaju privremenog premeštaja zaposlenog na drugi odgovarajući posao kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca (npr. neophodno izvršenje posla koji obavlja zaposleni koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.);
- Jedina „disciplinska“ mera koju predviđa Zakon o radu je privremeno udaljenje zaposlenog s rada;
- Odredbe važećeg Zakona o radu (član 192) kojima je predviđeno da o pravima, obavezama i odgovornostima iz radnog odnosa odlučuje, u pravnom licu, direktor (ili zaposleni koga on ovlasti) – u potpunosti nisu primenljive na sva postojeća pravna lica odnosno privredne subjekte. Primera radi, organi upravljanja u bankama su upravni i izvršni odbor, dok društvo sa ograničenom odgovornošću može imati ili direktora ili upravni odbor. Navedeno se odnosi i na sve ostale odredbe postojećeg Zakona o radu koje na neadekvatan način regulišu nadležni organ kod poslodavca;
- Odredbama važećeg Zakona o radu smanjuje se mogućnost angažovanja (kako zaposlenih tako i nezaposlenih lica) kroz ograničenje u vidu, između ostalog, zaključivanja ugovora o delu za poslove koji su van delatnosti poslodavca. Nadalje, pravnim regulisanjem ugovora o dopunskom radu, angažovanje jednog (već zaposlenog) lica se ograničava na najviše do 1/3 punog radnog vremena. Datim primerima se apeluje da je odredbama postojećeg Zakona o radu smanjena fleksibilnost u posebnim oblicima radnog angažovanja čime se negativno utiče na nivo zaposlenosti i na povećanje sivog tržišta.

OKU

Proširena primena OKU je i dalje predmet ozbiljne kritike poslodavaca koji nisu članovi Unije poslodavaca koja je potpisala ovaj ugovor, i to, podsećamo, iz sledećih razloga: (i) ugovor između dve strane se može proširiti na treću stranu koja nije učestvovala u njemu, što stvara dodatnu pravnu nesigurnost na ionako nestabilnom tržištu u Srbiji; (ii) ta proširena primena je dala OKU pravnu snagu zakona bez redovne skupštinske procedure za usvajanje novog zakona; (iii) odluka o proširenoj primeni je političke prirode, i nije izvesno da li su zakonski uslovi za njeno usvajanje ispunjeni; (iv) sadržaj OKU koji nije u skladu sa principima savre-

mene tržišne ekonomije (tj. određivanje osnovne zarade na osnovu koeficijenta i minimalne cene rada itd.).

OKU predviđa povoljnija prava zaposlenih u poređenju sa onima koja su definisana u Zakonu o radu u nekoliko oblasti, kao i obaveze poslodavca koje nisu povezane sa zaštitom prava zaposlenih, između ostalog:

- OKU nalaže obračun osnovne zarade pomoću koeficijenta za specifičan posao (zastareo metod koji je postojao po starom zakonu), kao i ograničenja u pogledu perioda primene ugovorene osnovne zarade za najjednostavniji posao (najduže šest meseci) i njenog iznosa (novougovoreni iznos ne može biti niži od prethodno dogovorenog iznosa). Te odredbe mogu u praksi stvarati probleme poslodavcima koji nemaju kolektivne ugovore ili sindikat, i čini se da na osnovu ovih odredaba poslodavcima nije dozvoljeno da nude zaposlenima anekse ugovora o radu u vezi sa smanjenjem osnovne zarade (čak i ako se poslodavac suoči sa finansijskim poteškoćama);
- Obaveza poslodavca da obaveštava sindikat o raznim pitanjima, kao što su: godišnji izveštaj o poslovanju društva, profit i raspodela profita, podaci o isplaćenim zaradama itd. koja nisu povezana sa zaštitom prava zaposlenih;
- Poslodavac može ponuditi minimalnu zaradu samo u slučaju poteškoća u poslovanju i to najduže u periodu od 6 meseci u toku kalendarske godine, pri čemu je dužan da zaposlenima isplati razliku između minimalne i pune zarade (u roku od 9 meseci);
- U slučaju viška zaposlenih, minimalna otpremnina iznosi 1/3 zarade zaposlenog, ili 50% prosečne zarade u Republici za svaku punu godinu radnog staža, zavisno od toga šta je povoljnije za zaposlenog (treba imati u vidu da je ova odredba prilično nejasna i moguća su različita tumačenja). Isto tako, OKU predviđa detaljne kriterijume za odlučivanje o tome kojem zaposlenom će prestati radni odnos u slučaju viška zaposlenih;
- Prestanak radnog odnosa zbog nedostatka znanja i sposobnosti, i rezultata rada je znatno komplikovaniji i zahteva više vremena i podrazumeva formiranje komisije koja utvrđuje navodni nedostatak znanja i sposobnosti, i rezultata rada;
- Poslodavci su dužni da najmanje 0,15% mase sredsta-

va isplaćenih na ime zarade obezbede za prevenciju radne invalidnosti i rekreativni odmor zaposlenih (primena finansijskih odredbi je odložena na neodređeno vreme);

- OKU predviđa opširnu listu slučajeva u kojima zaposleni ima pravo na plaćeno odsustvo, kao i dodatne kriterijume za uvećanje dužine godišnjeg odmora;
- Pojedini delovi zarade su propisani u većem iznosu u odnosu na iznos predviđen Zakonom o radu: za rad na neradni dan – 120% od osnovne zarade; za rad noću – 30% od osnovne zarade; za minuli rad – 0,5% za svaku punu godinu rada u radnom odnosu, itd. Primena ovih finansijskih odredbi je odložena na neodređeno vreme;
- Topli obrok je propisan u minimalnom iznosu od 15% od prosečne mesečne zarade u Republici; regres za korišćenje godišnjeg odmora u visini od 75% od prosečne mesečne zarade u Republici; terenski dodatak u visini od 3% prosečne mesečne zarade po zaposlenom u privredi Republike (primena finansijskih odredbi je odložena na neodređeno vreme); dnevnicu za službeno putovanje u zemlji u visini od 5% prosečne mesečne zarade po zaposlenom u privredi Republike;
- OKU nalaže podnošenje prijave o slobodnom radnom mestu NSZ-u iako takva obaveza nije propisana novim Zakonom o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti;
- OKU predviđa obavezu poslodavaca da osiguraju zaposlene za slučaj smrti, povrede na radu, smanjenja ili gubitka radne sposobnosti. Nije jasno kako primenjivati ovu odredbu imajući u vidu relevantnu odredbu Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i ranije tumačenje ovog zakona od strane nadležnih organa da se ova obaveza ne primenjuje dok ovaj vid osiguranja ne bude uređen posebnim zakonom.

OKU je zaključen na tri godine i prestaje da važi 17. maja 2011. godine – osim ukoliko se učesnici ovog ugovora drugačije ne sporazumeju najkasnije 30 dana pre isteka njegovog važenja.

Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti

Generalno, odredbe važećeg Zakona o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, koje regulišu prava zaposlenih i visine nadoknade za slučaj nezaposlenosti

su restriktivnije nego što su bile u prethodnom Zakonu, posebno vezano za imovinska prava u slučaju prestanka radnog odnosa zaposlenog bez njegove krivice. Isto kao i prethodni Zakon ni ovaj ne predviđa pravo na novčanu nadoknadu u slučaju sporazumnog prekida radnog odnosa. Ovo se odražava na usporavanje i teškoće u implementaciji socijalnih programa, gde su u toku, posebno u odnosu na zaposlene kojima nedostaje par godina do penzije.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

U pogledu pitanja koja se tiču Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom koja su u prethodnom periodu od strane Saveta utvrđena kao problematična, na ovom mestu dodatno ističemo i sledeće:

- Najvažnija podzakonska akta doneta u cilju implementacije ovog zakona doneta su i/ili su stupila na snagu skoro godinu dana posle stupanja na snagu ovog zakona;
- Komisije nadležne za procenu radne sposobnosti osoba sa invaliditetom su obrazovane i počele su sa radom tek tokom meseca jula 2010. godine;
- Problem za poslodavce predstavlja nepostojanje kadrova, dok s druge strane postoje poslovne aktivnosti za čije obavljanje je praktično nemoguće zaposliti osobu sa invaliditetom (građevinske aktivnosti i sl.).

Zakon o strancima

Postupak pribavljanja poslovnih viza i boravišne dozvole je preterano komplikovan i neefikasan. Svaki prenos novčanih sredstava u inostranstvo od strane stranca podrazumeva prikupljanje velikog broja dokumenata i dokaza koje treba podneti banci. Dodatno, izmenama Zakona o porezu na dohodak građana iz 2010. godine su (osim propisanih izuzetaka) svi strani državljani, pod uslovom da su istovremeno i rezidenti Republike Srbije, obveznici godišnjeg poreza na dohodak građana ukoliko su u kalendarskoj godini ostvarili dohodak veći od trostrukog iznosa prosečne godišnje zarade po zaposlenom isplaćene u Republici Srbiji u godini za koju se utvrđuje porez prema podacima republičkog organa nadležnog za poslove statistike.

Zakon o zaštiti građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu

- Poslednje izmene iz 2009. godine nisu doprinele unapređenju ovog Zakona, čak ni zastarela terminologija nije izmenjena i prilagođena sadašnjoj. Prema samom nazivu Zakona, isti se primenjuje na građane države koja više ne postoji;
- Terminologija Zakona nije u skladu sa terminologijom Zakona o radu i drugih pozitivnih propisa, što stvara dileme kojim aktom ili aktima je Poslodavac dužan da reguliše materiju upućivanja zaposlenih na rad u inostranstvo;
- Obaveza Poslodavca da svojim opštim ili drugim aktom izreguliše određena pitanja vezana za upućivanje zaposlenog na privremeni rad u inostranstvo, uključujući način izbora zaposlenog za rad u inostranstvu, vrlo je komplikovano postavljena, neodređena i neprilagođena savremenom konceptu rada i radnog odnosa;
- Obaveza Poslodavca, da 30 dana pre upućivanja zaposlenog na privremeni rad u inostranstvo, obavesti nadležno Ministarstvo rada i socijalnog staranja, da su ispunjeni uslovi za upućivanje zaposlenog na rad u inostranstvo i da dostavi Ministarstvu vrlo obimnu kompletnu dokumentaciju, uključujući dokaze o plaćenim porezima i doprinosima jako usporava sve aktivnosti Poslodavca i praktično dovodi do toga da posao koji treba brzo obaviti u inostranstvu, nemože se obaviti u kratkom, pa ni primerenom roku. Ministarstvo, dalje, ima pravo da traži dodatnu dokumentaciju i rok se produžava. Tako da procedura u prosequi traje 60 dana. Bez dokaza da je obaveštenje podneto nadležnom Ministarstvu i da je isto konstatovalo da su uslovi ispunjeni nemože se obezbediti preko Fonda zdravstvenog osiguranja RS, u skladu sa propisima RS, zdravstveno osiguranje za zaposlene koje važi u inostranstvu.

PREPORUKE SAVETA

S obzirom da se propisi navedeni u prethodnom tekstu smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet daje nekoliko predloga kako da se unapredi situacija.

Zakon o radu

- Verujemo da je neophodno dodano smanjenje troškova radne snage da bi se povećala stopa zaposlenosti i smanjio takozvani „rad na crno.“ Ovo može da se postigne ili kroz dalje umanjenje stope poreza na prihode i iznos prihoda koji je izuzet od oporezivanja, ili smanjenjem socijalnih doprinosa;
- Izmene u oblasti zapošljavanja stranih državljana moraju doprineti pozitivnoj klimi za strane investicije, tako što bi vremensko ograničenje privremene radne dozvole trebalo da bude produženo na ti godine, postupak dobijanja poslovne vize i privremene boravišne dozvole trebalo bi da bude daleko manje komplikovan i vremenski zahtevan i postupak za prenos novčanih sredstava u inostranstvo od strane zaposlenih stranaca trebalo bi da bude pojednostavljen;
- Većina međunarodnih kompanija ima sistem obračuna zarada koju primenjuje svuda u svetu. Primoravanje ovih kompanija da prihvate u potpunosti drugačiji sistem samo za Srbiju, stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Kako bi se, primera radi, otklonila pravna nesigurnost u delu kojim je trenutno regulisan radni učinak (ovim ujedno predlažemo da se radni učinak izuzme kao obaveza, već da se predvidi kao mogućnost), predlaže se izmena teksta zakona kojim se na jasan način utvrđuje sledeće: (i) deo zarade za radni učinak (ukoliko se on utvrđuje od strane poslodavca) ne mora se utvrđivati na mesečnom nivou, i (ii) zarada po osnovu doprinosa zaposlenog poslovnim uspehu poslodavca (član 105) nije posebna dodatna obavezna kategorija zarade. Nagrade i bonusi upravo i služe kao nagrada za ostvareni radni učinak, a podrazumeva se da je taj radni učinak doprineo poslovnim uspehu poslodavca. S tim u vezi, sloboda dogovora zaposlenih i poslodavca o strukturi zarade i dodatnih pogodnosti i uspostavljanje sistema zarada koji će stimulisati rad zaposlenih je osnov tržišnog funkcionisanja tržišta rada;
- Predlažemo da se postojeći član 120 Zakona o radu dopuni novim tačkama u okviru kojih će se utvrditi pravo na korišćenje službenog automobila kao i pravo na naknadu troškova stanovanja, te da se u tom smislu ujedno izmeni i član 105 Zakona o radu u okviru kojeg će se utvrditi da se pomenuta davanja iz člana 120 Zakona o radu takođe ne smatraju zaradom;
- Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva usled bolovanja, državnih praznika, godišnjeg odmora, plaćenog odsustva itd. bude dugovana u iznosu osnovne zarade (konkretno: najmanje u visini osnovne zarade) uvećane po osnovu minulog rada;
- Papirologija koja se odnosi na zaposlenje trebalo bi da bude pojednostavljena uvođenjem elektronske dostave dokumenata i elektronskim bazama podataka i primenom pravila elektronskog potpisa. U vezi sa tim stav 5 člana 122 zakona trebalo bi izbrisati;
- U slučaju nedostatka znanja i sposobnosti zaposlenog ne bi trebalo da postoji obaveza da se oformi komisija već

bi poslodavac trebalo da bude u mogućnosti da utvrdi razlog za otkaz na neki drugi odgovarajući način. Otkazni rok ne bi trebalo da bude duži od 15 dana;

- Izmeniti zakon tako da se smanji rok za izdavanje rešenja o godišnjem odmoru na 5 dana pre dana početka godišnjeg odmora a još i manje ukoliko se takvo rešenje izdaje na zahtev zaposlenog. U navedenom slučaju, potrebno je predvideti da se rešenje o godišnjem odmoru može zaposlenom dostaviti elektronskim putem. U dinamičnim radnim sredinama, koje se brzo menjaju, kao što su strane kompanije, godišnji odmor se često dogovara u kratkom roku posle obaveštenja, naročito u slučaju menadžmenta;
- Radnopravni propisi bi trebalo da predvide mogućnost da zaposleni na porodijskom odsustvu počne da radi sa nepunim radnim vremenom za vreme porodijskog odsustva i da prima beneficije u vezi sa porodijskim odsustvom u srazmernom iznosu;
- Plaćanja regionalnim privrednim komorama treba da budu ujednačena širom Srbije;
- Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza, u kom slučaju bi imali pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti;
- Službeni put u zemlji bi trebalo da bude definisan;
- Predlažemo da se odredba važećeg Zakona o radu kojom je predviđeno da zaposleni ima pravo na naknadu troškova za vreme provedeno na službenom putu u inostranstvu najmanje u visini utvrđenoj posebnim propisima izmeni na način da se naknada ovih troškova može urediti i samo opštim aktom poslodavca;
- Predvideti da van slučajeva predviđenih u članu 171, aneks ugovora o radu može takođe biti zaključen i u drugim slučajevima, na osnovu sporazuma poslodavca i zaposlenog;
- Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme sa 12 meseci produži na 36 meseci, kao i da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme, sezonski poslovi, itd.) – a što je u ovom momentu slučaj. Predlažemo ukidanje takvih uslova, a kako bi ugovorne strane imale slobodu kod zaključivanja ove vrste ugovora;
- Predlažemo da se poslodavcu omogući da obavesti zaposlenog o promeni rasporeda radnog vremena najkasnije 3 dana pre takve promene;
- Predlažemo da se period trajanja preraspodele radnog vremena utvrđuje na bazi kalendarske godine;
- Predlažemo da se kumulativni kriterijumi (kako je to prethodno navedeno) za uvećanje dužine trajanja godišnjeg odmora zaposlenog utvrde na način kojim će se omogućiti poslodavcu da primeni samo one, koji odgovaraju njegovim poslovnim potrebama. Na navedeni način, poslodavci neće biti u obavezi da primenjuju sve kriterijume, a što je u ovom momentu slučaj;

- Trenutno predviđeni minimum od 3 radne nedelje korišćenja godišnjeg odmora (ukoliko se isti koristi u delovima) je potrebno izmeniti odnosno uskladiti sa Konvencijom MOR br. 132. U istom duhu, predlažemo i da se predvidi mogućnost drugačijeg sporazuma između poslodavca i zaposlenog;
- Od izuzetne je važnosti da se u potpunosti izmeni način obračuna otpremnine na način što bi se visina otpremnine u slučaju proglašenja zaposlenog za tehnološki višak od strane poslodavca bazirala isključivo na godinama rada zaposlenog kod tog konkretnog poslodavca, a da u krajnjem slučaju – ostatak iznosa otpremnine (i to za preostali broj godina rada u radnom odnosu kod prethodnih poslodavaca) snosi država, o svom trošku;
- Predlažemo da se postojeći Zakon o radu izmeni na način kojim bi se omogućilo poslodavcu da se u celosti regresira od zaposlenog (u iznosu koji je isplatio zaposlenom po osnovu zabrane konkurencije za period nakon prestanka radnog odnosa) u sledećem slučaju: ukoliko do dana prestanka radnog odnosa konkretnog zaposlenog oslobodi obaveze zabrane konkurencije za period nakon prestanka radnog odnosa;
- Predlažemo da se utvrdi duži rok trajanja mere udaljenja iz stava 2 člana 170 postojećeg Zakona o radu kao i mogućnost da se ovo udaljenje može utvrditi i u dužem trajanju od predviđenog u slučajevima za koje je drugim zakonom predviđena takva mogućnost;
- Rokove zastarelosti iz člana 184 stav 1 je potrebno utvrditi u dužem trajanju;
- Predlažemo da visina naknade štete iz člana 191 stav 5 Zakona o radu koju sud može dosuditi da poslodavac isplati zaposlenom bude limitirana na najviše 18 zarada koje bi zaposleni ostvario da radi, i to zavisno od vremena provedenog u radnom odnosu i godina života zaposlenog, kao i broja izdržavanih članova porodice zaposlenog;
- Rok za pokretanje spora pred nadležnim sudom od strane zaposlenog (odnosno predstavnika sindikata čiji je zaposleni član ukoliko ga zaposleni ovlasti) je potrebno utvrditi u kraćem trajanju, te isti sa sadašnjih 90 dana smanjiti na 30 dana;
- Obzirom da je privremeno udaljenje zaposlenog sa rada predviđeno kao jedina „disciplinska“ mera koju predviđa Zakon o radu, a da je odbijanje dela zarade ne samo delotvorna disciplinska mera već i kao takva predviđena zakonima pojedinih okolnih zemalja, predlažemo da odbijanje dela zarade bude eksplicitno navedeno u Zakonu o radu kao moguća mera, i čija visina ne bi prešla 20% ugovorene osnovne mesečne zarade zaposlenog;
- Predlažemo da se stav 3 člana 180 Zakona o radu izdvoji u poseban (novi) član „180a“ kojim bi bilo predviđeno da u slučaju povrede obaveze ili nepoštovanja radne discipline od strane zaposlenog, poslodavac može zaposlenom izreći opomenu kojom će ga istovremeno obavestiti da će mu otkazati ugovor o radu ako ponovo učini istu ili sličnu povredu, bez davanja bilo kakvog upozorenja;
- Predlažemo da se poslodavcu omogući pravo da zaposlenog privremeno (do 30 radnih dana) premesti na drugi odgovarajući posao (kod istog poslodavca) bez obaveze zaključivanja aneksa ugovora o radu, (u slučaju npr. potrebe izvršenja posla zaposlenog koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.) - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca;

- Odredbe Zakona o radu je potrebno u potpunosti revidirati na način da se prilagode realnoj menadžerskoj strukturi svih pravnih lica, te istim predvideti da o pitanjima iz domena radnih odnosa može odlučivati nadležni organ kod poslodavca koji je na to ovlašćen zakonom koji se primenjuje na konkretno pravno lice odnosno opštim aktom poslodavca;
- Broj i vrsta poslova koje jedna osoba obavlja i dogovor koji je u vezi s tim postigla sa jednim, dva ili više poslodavca, ne bi trebalo da budu predmet zakonskog regulisanja, već zavise od ličnog izbora (rad van radnog odnosa).

OKU

- Prošireno dejstvo OKU treba da bude stavljeno van snage iz razloga koji su prethodno navedeni, a da se odredbe zakona o proširenom dejstvu OKU u potpunosti izbrišu. Ukoliko se ovo ne desi, ostajemo pri preporukama datim u prethodnim izdanjima Bele knjige, pri čemu one ni pod kojim uslovima ne znače da se poslodavci – članovi Saveta slažu sa OKU.

Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti

- Razmotriti mogućnost proširenja kruga zaposlenih ili perioda korišćenja novčane nadoknade u slučaju raskida radnog odnosa bez krivice zaposlenog.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

- Ovaj zakon bi trebalo da se terminološki uskladi sa posebnim zakonima iz ove oblasti;
- Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane istog organa radi skraćivanja procedure. Predložili bismo dodeljivanje vršenja ove procedure drugom nadležnom organu, a ne PIO, s obzirom na značajan obim posla koji PIO već obavlja;
- Verujemo da bi efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju ove osobe putem određenih podsticajnih mera pre nego kažnjavanje poslodavaca zbog neusaglašavanja. Dodatno, postoje poslovne aktivnosti za čije obavljanje je praktično nemoguće zaposliti osobu sa invaliditetom (građevinske aktivnosti i sl.).

Zakon o strancima

- Postupak pribavljanja poslovnih viza i boravišne dozvole je preterano komplikovan i neefikasan, te je u tom smislu potrebno povećati praktičnu primenljivost ovog zakona.

Zaštita građana Republike Srbije na radu u inostranstvu

- Zakon treba osavremeniti, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i prilagoditi novim uslovima poslovanja, kada su otvorene mogućnosti da domaće kompanije obave niz poslova u inostranstvu preko svojih zaposlenih, omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka odnosno nepotrebno dugih procedura ili alternativa staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu naših radnika na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.

Iznajmljivanje radne snage

- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom koji bi uredio sva važna pi-

tanja u vezi sa ovim (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.);

- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da se sâm odnos koji se uspostavlja između lica koje je zaposleno kod davaoca „outsourcing“ usluga i korisnika takvih usluga ne postavlja na nivo radnog odnosa;
- Isključivo zakonom regulisani uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad) stvaraju pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.

LJUDSKI KAPITAL

STANJE

Svetska ekonomska kriza je nastavila svoj uticaj u velikoj meri na tržište radne snage i u 2010. godini.

Smanjena ekonomska aktivnost i potrošnja u svetu donele su smanjenje izvoza i ekonomske aktivnosti u Srbiji, a smanjenje dohodaka stanovništva Srbije pad tražnje za domaćom i uvoznom robom. Takve tendencije u realnom sektoru neminovno dovode do smanjenja tražnje za radnom snagom, kao veličine koja je izvedena baš iz ekonomske aktivnosti. Smanjenje tražnje vodi u tržišnoj ekonomiji ili padu zaposlenosti, ili smanjenju zarada, ili smanjenju broja časova rada ili njihovoj kombinaciji.

Stopa nezaposlenosti u Srbiji u 2010. godini je 19,2% prema Republičkom zavodu za statistiku, i taj procenat u aprilu, 2010. godine je bio veći 3.6 % nego u aprilu 2009. godine.

Tržište rada u Srbiji pokazuje isti trend kao i ostatak ekonomije – trend smanjenja. Takva tendencija je nastavljena i u 2010. godini, da bi se smanjili troškovi poslovanja, a time i smanjenje radne snage.

Mnoge kompanije su se odlučile da smanje broj zaposlenih kako bi redukovale svoje troškove. Vlada pokušava da balansira između rastućeg budžetskog deficita i potreba privrede za uvođenjem novih poreskih olakšica kako bi se

usporio proces smanjenja broja zaposlenih. Ipak, broj nezaposlenih se povećao za više od 3.6%, u poređenju sa prethodnom godinom.

U takvim okolnostima, za razliku od prethodnih godina, ali samo zbog smanjenje potražnje na tržištu rada, bilo je lakše doći do visoko kvalifikovane radne snage, naročito do tek svršenih studenata.

U vremenu ekonomske krize ljudski kapital postaje sve važniji. Iako je potražnja na tržištu rada smanjena, i samim tim ima manje mogućnosti za pronalaženje zaposlenja, profesionalci iz ljudskih resursa se više nego ikad fokusiraju na zadržavanju najposposobnijih zaposlenih u kompanijama, pošto su oni ključni za prevazilaženje kriznog perioda. Zbog toga se uspešne kompanije trude još više da odbrane svoje najposposobnije ljude, te je stoga na tržištu rada zbog toga i dalje veoma teško pronaći kandidate koji su potpuno spremni da preuzmu strateški važne pozicije.

Mentalni sklop mladih ljudi u Srbiji, koji tek stupaju na tržište rada, se vremenom menja. Oni su sve više zainteresovani upravo za one kompanije koje im nude sticanje najsavremenijih znanja i treninge, koje nisu mogli da imaju za vreme njihovog redovnog školovanja. Takođe, mobilnost mladih ljudi se polako ali sigurno povećava. Postoji mnogo uspešnih kompanija sa veoma razvijenom poslovnom praksom i van Beograda, i mladi ljudi su sve više spremni da se presele kako bi radili za njih. Međutim, Beograd je dalje najatraktivnija lokacija za život mladih ljudi u njemu. Takođe, i dalje je prisutan rizik od „odliva mozgova“, pošto veliki broj mladih

stručnjaka i dalje želi da živi i radi u inostranstvu. Ovaj stav se menja sa povećanjem mogućnosti za mlade ljude.

Vidljive su određene promene u obrazovnom sistemu. Većina univerziteta je svesna da se nalaze na veoma konkurentnom tržištu. Oni su počeli da se menjaju, kako bi se na tom tržištu pozicionirali bolje od konkurencije. U Srbiji je počela primena Bolonjskog procesa, koji će sigurno dovesti do poboljšanja u obrazovnom sistemu. Međutim, i dalje nema mnogo fakulteta koji su u stanju da svojim studentima pruže znanja upotrebljiva u praksi, zbog čega su kompanije prinuđene da ulažu značajna sredstva u edukaciju i treninge tek zaposlenih mladih diplomaca.

POBOLJŠANJA

Vlada Srbije je poduzela neke od proaktivnih mera u kriznim vremenima. Kada je reč o ljudskom kapitalu, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja je ponovo, kao i prošle godine, pokrenulo inicijativu kojom se finansira zapošljavanje 10.000 mladih pripravnika, što je bilo veoma dobro prihvaćeno od obe strane - poslovne zajednice i mladih diplomaca.

Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja je dalo mogućnost prijavljivanja za finansijsku podršku investitorima kroz direktne investicije. Tako da je u toku godine prema njihovim podacima otvoreno 17.194 nova radna mesta.

Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja je podržalo i program za konkurentnost i inovativnost.

Ministarstvo omladine i sporta je završilo Nacionalnu strategiju za mlade, koju je usvojila Vlada Srbije. Glavni cilj Strategije je aktivizam mladih i njihovo učešće u svim društvenim procesima. Fond za mlade talente je odobrio mnogo školarina. Glavni cilj svih tih napora je povećanje mogućnosti mladih ljudi za pronalaženje posla kako bi se motivisali da ostanu u Srbiji.

Ministarstva nauke je dalo veliki doprinos u 2010. godini u pravcu otvaranja mogućnosti i programa koji obuhvata, pored ostalog, usavršavanje kadrova za naučnoistraživački rad. Aktivnosti se realizuju kroz više programa za razvoj naučnoistraživačkih kadrova.

U okviru Programa podsticanja mladih, obdarenih za naučnoistraživački rad uz stipendije, Ministarstvo nauke, pre svega, podstiče i usmerava mlade ljude, koji su se opredelili za nastavak obrazovanja po završetku osnovnih studija, sada diplomskih akademskih studija, koji su studije završili sa visokim uspehom, ili su kao srednjoškolci pokazali izuzetne rezultate na međunarodnim takmičenjima znanja. Ministarstvo im obezbeđuje stipendije, usmerava ih i podstiče da u najkraćem roku završe postdiplomske studije, a istovremeno obezbeđuje njihovo angažovanje na projektima Ministarstva, odnosno uvodi ih u naučnoistraživački rad. Angažovanje mladih istraživača – stipendista odvija se kroz realizaciju naučnoistraživačkih tema u okviru projekata na fakultetima i institutima, uz kontinuirano usmeravanje i podršku mentora, kao i kroz niz drugih vidova usavršavanja.

Ostale aktivnosti Ministarstva nauke s ciljem podrške i usavršavanja mladih su sledeće:

- Podrška naučnih skupova mladih istraživača;
- Studijski boravci u inostranstvu;
- Jednokratna pomoć mladim istraživačima za usavršavanje;
- Pomoć za završnu obradu magistarskih teza i doktorskih disertacija;
- Učešće na međunarodnim olimpijadama znanja;
- Donacija Republičkoj fondaciji za razvoj naučnog i umetničkog podmlatka;
- Postdoktorsko usavršavanje mladih istraživača;
- Međunarodna razmena studenata i studentske asocijacije;
- Podrška rada naučnih i naučnostručnih društava, kao i drugih organizacije, koje svojim aktivnostima doprinose promociji i popularizaciji nauke i tehnološkog stvaralaštva kod mladih.

Uprava za bezbednosti i zdravlje na radu, koja se nalazi u okviru Ministarstva rada i socijalne politike, je nastavila sa naporima na promovisanju bezbednog i zdravog radnog okruženja, kroz organizovanje različitih aktivnosti, kampaña, seminara, treninga, sastanaka itd. U 2010. godini je nastavljen rad na transponovanju i implementaciji evropskih standarda iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Usvojena je Strategija razvoja i promocije društveno-odgovornog poslovanja. Vlada Republike Srbije usvojila je Stra-

tegiju razvoja i promocije društveno odgovornog poslovanja za period od 2010. do 2015. godine, kojom se na celovit način uređuje stanje u ovoj oblasti.

Ministarstvo rada i socijalne politike kao inicijator izrade Strategije očekuje da će ovaj dokument stvoriti osnov za kvalitetniji način funkcionisanja društveno odgovornog poslovanja, između ostalog, kroz eliminaciju socijalne isključenosti i diskriminacije i istovremeno kroz promociju socijalne pravde, zaštite zaposlenih i potrošača, odgovornijeg odnosa prema lokalnoj zajednici i životnoj sredini.

Elektronska prijava zaposlenih na zdravstveno osiguranje:

Republički fond za zdravstveno osiguranje ja poslodavcima omogućio da od 1. juna 2010. godine prijavu, prijavu promene, odnosno odjavu na obavezno zdravstveno osiguranje obave elektronskim putem, sa svog računara. To je jedan od pozitivnih pomaka u pojednostavljenju i smanjenju administracije koja se odnosi na zakonsku regulative prijave i odjave zaposlenih sa navedenog fonda.

PREOSTALI PROBLEMI

Vlada treba da zaustavi primenu Opšteg kolektivnog ugovora za sve poslodavce koji nisu Unije poslodavaca Srbije. Takva odluka bi imala dve glavne implikacije. Prvo, vrednosti koje su promovisane u OKU su prevaziđene, mnogi delovi Opšteg kolektivnog ugovora se uopšte ne odnose na prava zaposlenih, i oni su i pored toga nametnuti svim preduzećima u Srbiji. Drugo, OKU stvara dodatni finansijski teret svim poslodavcima u Srbiji, što u vreme krize može biti kontraproduktivno, može dovesti ili do smanjenja zarada ili broja zaposlenih u onim kompanijama koje nisu u stanju da izdvoje dodatna sredstva za troškove radne snage. Ovo proširenje važnosti je prihvaćeno prilično negativ-

no od strane poslovne zajednice, ne samo u Srbiji već i u inostranstvu, zato što se na taj način umanjuje predvidivost pravnog okvira, što može delovati obeshrabrujuće za potencijalne investitore.

Zbog uticaja ekonomske krize možemo očekivati da dođe do povećanja sivog tržišta radne snage. Pošto postoji određen broj preduzeća koje ne ispunjavaju svoje obaveze prema državi, Vlada povremeno najavljuje nove poreze na zarade sa ciljem pokrivanja budžetskog deficita. Ova mera bi pogodila upravo one zaposlene čija preduzeća redovno izmiruju svoje obaveze i prema njima i prema državi. Umesto da njima nameće dodatne obaveze, bilo bi efikasnije da se povećaju aktivnosti Inspekcije rada na terenu, čime bi se umanjilo crno i sivo tržište rada.

Razvoj ljudskog kapitala je jedan od najvažnijih zadataka, koji ima veoma veliki uticaj na napredak zemlje, i njemu bi zbog toga trebalo da budu posvećene sve zainteresovane strane. U današnje vreme, kvalitet i struktura radne snage na nekom tržištu mogu biti presudni na odluku neke kompanije da investira u toj državi.

Obrazovni sistem još treba da se unapredi i bolje poveže sa poslovnom zajednicom. Na taj način bi se smanjio jaz između obrazovanja i potreba poslodavaca, a imidž Srbije kao poželjne investicione lokacije bi bio poboljšan.

Potrebno je istaći i negativne demografske trendove. Stanovništvo u Srbiji sve više stari, ove godine je Srbija rangirana kao 6. među zemljama sa najstarijim stanovništvom u svetu. Takođe, stanovništvo se sve više grupiše u severnim delovima zemlje. Vlada je prepoznala ove trendove, ali situacija se nije poboljšala. Ovakvo stanje će dodatno uticati na smanjenje šansi određenih delova Srbije da privuku nove strane investicije.

PREPORUKE SAVETA

- Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta;
- Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta stranih investitora i Vlade, ministarstava obrazovanja i omladine i sporta, kao i sa univerzitetima. Savet stranih investitora i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost;
- Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta stranih investitora i Ministarstva dijaspore, kako bi se motivisali visoko-obrazovani ljudi da se vrate u Srbiju;
- Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države.

PRAVNI OKVIR

U poređenju sa Pravnim okvirom opisanim u Beloj knjizi iz 2009. godine, primetne su izvesne novine, odnosno, usvojen je određen broj novih zakona, a izvesna pravila su izmenjena. Ipak, izvestan broj pitanja kojima su se bavila prethodna izdanja ostaje nerešeno. Takođe, u ovom izdanju od 2010. godine pojavljuju se neka nova pitanja.

Kao u 2009. godini, u 2010. zakonodavna delatnost se uglavnom odnosila na buduće usaglašavanje našeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima, a naročito sa standardima EU. Nekoliko zakona koji su od suštinskog značaja za članstvo Srbije u Evropskoj uniji Skupština Srbije je usvojila. Na primer, pet novih zakona koji se bave određenim oblikom prava intelektualne svojine, koji su, u velikoj meri, usaglašeni sa relevantnim usvojenim međunarodnim konvencijama i standardima EU su doneti. Pored ovih novih zakona, Vlada Srbije i drugi nadležni organi Srbije bili su aktivni u pravljenju odgovarajućih podzakonskih propisa koji su potrebni za primenu zakona usvojenih u toku 2009. godine, naime raznih podzakonskih propisa i smernica koji se odnose na primenu Zakona o spoljnoj trgovini, Zakona o carini i Zakona o zaštiti konkurencije.

Pitanje efikasnosti u vođenju sudskih sporova, a naročito problem izvršenja sudskih odluka, po prvi put se posebno obrađuje u ovom izdanju Bele knjige. Isto se odnosi na postupak javnih nabavki. Imajući u vidu ukupnu vrednost robe i usluga koje javni organi i preduzeća nabavljaju, očigledno je da javne nabavke utiču ne samo na efikasnost javnih izdataka, već u krajnjoj liniji i na poslovanje stranih investitora koji učestvuju u postupku javne nabavke.

Znači, uvođenje *Community acquis* u srpski pravni sistem pretpostavlja efikasnu implementaciju takvih novih pravila. Tako, stvaranje kapaciteta i dalja specijalizacija javne i sudske administracije ostaje krucijalna za ostvarenje ovih ciljeva. Pored toga, dalja primena „Giljotine“ i institucionalizacija Jedinice za sprovođenje sveobuhvatne reforme propisa, koja je u ovom trenutku osnovana kao jedno privremeno telo srpske Vlade, jedan je od najvažnijih preduslova za dobro poslovno okruženje.

ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

STANJE

Važeći Zakon o privrednim društvima je donet 2004. godine. Usklađivanja sa starim zakonom su završena 2005. godine, sa izuzetkom odredaba koje se tiču privrednih društava u društvenoj svojini, koja ulaze u proces privatizacije. Zakon o privrednim društvima se primenjuje kao opšti propis na registraciju i upravljanje privrednim društvima, dok se posebni zakoni primenjuju kada su u pitanju bankarstvo, osiguranje, finansijski lizing i kotacija na berzi. U navedenim oblastima, Zakon o privrednim društvima se primenjuje samo kao dopunski ili na onim mestima gde se posebni zakoni pozivaju na njega.

Postoji potreba da se važeći Zakon o privrednim društvima prilagodi drugim propisima i razvoju tržišta u zemlji. Naime, sukob odredaba Zakona o privrednim društvima i Zakona o hartijama od vrednosti pretili da uspori razvoj privrednih društava i tržišta u Srbiji. Vlada je 2008. godine oformila radnu grupu sa ciljem da izvrši izmenu Zakona o privrednim društvima u skladu sa najboljom međunarodnom i evropskom praksom i da prilagodi odredbe ovog Zakona odredbama drugih zakona, kao što su Zakon o hartijama od vrednosti i Zakon o stranim ulaganjima.

Zakon o privrednim društvima definiše četiri oblika u kojima jedno privredno društvo može biti organizovano. To su:

- Ortačko društvo;
- Komanditno društvo;
- Društvo sa ograničenom odgovornošću, ili
- Akcionarsko društvo.

Zakon ne predviđa minimalni iznos osnivačkog kapitala za ortačko društvo i komanditno društvo. Ortaci/osnivači snose potpunu materijalnu odgovornost za obaveze društva. Komanditna društva gotovo da ne postoje u praksi, dok su ortačka društva nešto učestalija. Zakon predviđa minimum dva osnivača kada su u pitanju ovi oblici organizovanja. Prema Zakonu o privrednim društvima, osnivači i vlasnici ovih privrednih društava mogu biti i pravna lica. Društvo s ograničenom odgovornošću je ubedljivo najzastupljeniji oblik organizovanja u Srbiji zbog karakteristika samog oblika organizovanja, lakoće funkcionisanja, kao i činjenice da je potreban relativno mali osnovni kapital za osnivanje (500 evra), Zakon predvi-

đa minimum od jednog, a maksimum od pedeset lica, koja mogu biti članovi. U slučaju da postoji više od pedeset članova društva sa ograničenom odgovornošću, društvo bi moralo da promeni svoju pravnu formu u akcionarsko društvo. Što se odgovornosti tiče, društvo s ograničenom odgovornošću snosi odgovornost prema svojim poveriocima samo svojom imovinom, a ne i imovinom svojih vlasnika. Jedini izuzetak postoji u slučaju kada vlasnici zloupotrebe društvo za nezakonite ili prevarne ciljeve („probijanje zida pravnog subjektiviteta preduzeća“).

Akcionarska društva mogu biti osnovana kao zatvorena (osnovni kapital mora biti barem 10.000 evra) ili otvorena (za koja je neophodan značajno viši osnovni kapital od 25.000 evra). Zatvorena akcionarska društva su definisana kao društva čije se akcije izdaju samo njegovim osnivačima, ili ograničenom broju drugih lica u skladu sa zakonom. Otvorena akcionarska društva su definisana kao društva koja su imala najmanje jednu javnu emisiju akcija. Osnivači akcionarskog društva mogu biti kako domaća tako i strana lica.

Stranim licima je dozvoljeno da otvaraju predstavništva u Srbiji. Predstavništva se registruju pri Agenciji za privredne registre. Ona nemaju pravni subjektivitet i ne mogu obavljati privredne aktivnosti unutar Srbije, ali mogu da se koriste za marketinške i svrhe pružanja pomoći društvu koje predstavljaju, prilikom zaključivanja poslova u Srbiji. S druge strane, strana pravna lica takođe mogu osnivati ogranke, kojima je dozvoljeno poslovanje unutar Srbije.

POBOLJŠANJA

Kao što je već navedeno, rad na izmenama i dopunama Zakona o privrednim društvima koji je u toku predstavlja stvarni napredak koji je ostvaren od prethodnog izdanja Bele knjige. Tokom godina njegove primene, brojni praktičari i akademici su uočili da Zakon sadrži određene rupe u zakonu i nedoslednosti, pa je stoga Vlada Srbije pokrenula rad na njegovom poboljšanju. Vlada je prezentovala prvi nacrt izmena u septembru 2010. i stavila nacrt na javnu raspravu. Očekuje se da će javna rasprava trajati bar šest meseci kako bi svi zainteresovani subjekti imali priliku da upute svoje komentare na predložene odredbe.

PREOSTALI PROBLEMI

- Zakon o privrednim društvima ne predviđa mogućnost ograničene odgovornosti za ortak u ortačkom društvu. Mi smatramo da bi takvu odredbu trebalo uneti u Zakon o privrednim društvima;
- U slučaju sporova, Zakon o privrednim društvima predviđa isključivu nadležnost trgovinskog suda sedišta privrednog društva, što nije u skladu sa Zakonom o stranim ulaganjima koji predviđa mogućnost da se spor nastao na osnovu stranih ulaganja rešava pred srpskim sudovima ili pred stranom ili srpskom arbitražom;
- Zakon o privrednim društvima reguliše pitanje otvorenih i zatvorenih akcionarskih društava, i poziva se na postupke u Zakonu o tržištu hartija od vrednosti, koji ne postoje. Zakon o privrednim društvima ne definiše postupak za pretvaranje otvorenog akcionarskog društva u zatvoreno akcionarsko društvo, što transformaciju otvorenog akcionarskog društva u zatvoreno akcionarsko društvo čini zasad nemogućom;
- Akcije zatvorenog akcionarskog društva nemaju status hartija od vrednosti prema Zakonu o hartijama od vrednosti iako podležu upisu na računu hartija od vrednosti koji se vodi u Centralnom registru hartija od vrednosti. Nepostojanje pravila koja se odnose na akcije zatvorenog akcionarskog društva dovelo je do nastanka diskrecionog prava Centralnog registra hartija od vrednosti i nedoslednosti u praksi kada je reč o trgovanju ovim akcijama, kao i uspostavljanju zaloge i mehanizama za izvršenje zaloge na istim. U praksi, Komisija za hartije od vrednosti zloupotrebljava ovu rupu u zakonu i koristi je da potkrepi svoje stanovište o nemogućnosti pretvaranja društava koja se javno kotiraju u zatvorena društva.
- Odredbe o pravnim posledicama umanjenja vrednosti osnivačkog kapitala je nemoguće primeniti. Ove odredbe predviđaju pokretanje likvidacije u slučaju kada vrednost osnivačkog kapitala ne dostiže neophodni minimalni iznos u roku od 6 meseci. Istovremeno, odredbe Zakona o privrednim društvima o likvidaciji ne predviđaju postupak likvidacije u slučaju smanjenja vrednosti osnivačkog kapitala;
- Odredbe Zakona o privrednim društvima nisu u skladu sa odredbama Zakona o preuzimanju akcionarskih društava po

pitanju postupka prinudnog otkupa akcija (pravo svakog lica koje otkupi 95% akcija otvorenog akcionarskog društva da kupi preostale akcije). Međutim, oba zakona predviđaju da se ovo pravo može ostvariti samo ukoliko se prag od 95% dostigne javnom ponudom u skladu sa Zakonom o preuzimanju akcionarskih društava i to samo u određenom kratkom periodu od otvaranja javne ponude za preuzimanje, stoga akcionar koji je dostigao ovaj prag na neki drugi način, a ne javnom ponudom za preuzimanje (na primer, putem povećanja kapitala ili kupovinom na berzi), nije dozvoljeno da pokrene postupak za prinudni otkup akcija;

- Zakon o privrednim društvima sadrži nekoliko odredbi koje se tiču otvorenih akcionarskih društava koje treba izmeniti budući da bezrazložno zahtevaju upućivanje na Zakon o hartijama od vrednosti i na proces odlučivanja od strane Komisije za hartije od vrednosti u pitanjima koja u osnovi predstavljaju problematiku privrednog prava;
- Brojne promene su neophodne kako bi Zakon o privrednim društvima bio usklađen sa principima modernog upravljanja privrednim društvima. Zbog različitih struktura i funkcija nadzornog odbora, revizorskog odbora i funkcije unutrašnjeg nadzora poslovanja u praksi modernog upravljanja privrednim društvima, Zakon treba da pravi jasnu razliku među tim organima;
- Odredbe Zakona o privrednim društvima o ograničavanju ovlašćenja zastupnika društva nisu sasvim jasne i nisu u skladu sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima. Nije jasno kakva su ograničenja ovlašćenja zastupnika društva na snazi prema trećim licima, a naročito da li su ograničenja po tipu ili vrednosti ugovora na snazi prema trećim licima;
- Iako postoji opšte pravilo koje propisuje ugovornu slobodu članova u društvu sa ograničenom odgovornošću da urede svoje odnose onako kako oni smatraju za potrebno, pravna priroda velikog broja odredaba Zakona o privrednim društvima vezanih za društvo sa ograničenom odgovornošću nije jasna, t.j. u nekoliko odredaba nije jasno da li je njihova primena obavezna ili određeno pitanje može biti predmet drugačijeg sporazuma između strana. To za posledicu ima pravnu neizvesnost po pitanju višečlanih društava sa ograničenom odgovornošću;

● Nema jasnih i eksplicitnih pravila o dodatnim uplatama članova u društvo sa ograničenom odgovornošću, iako su ove uplate trenutno prisutne u svakodnevnoj praksi srpskih privrednih društava. Dodatne uplate članova koje ne uvećavaju

osnovni kapital jasno su regulisane prethodnim Zakonom o privrednim društvima iz 1996. Nedostatak odgovarajućih propisa u postojećem zakonskom okviru predstavlja osnovu za pravnu neizvesnost.

PREPORUKE SAVETA

- Treba izmeniti zakonski režim za ortačko društvo kako bi se omogućilo postojanje ortaka sa ograničenom odgovornošću u ortačkom društvu;
- Neophodno je da se odredbe o isključivoj nadležnosti u slučaju rešavanja sporova usklade sa Zakonom o stranim ulaganjima;
- Koncept zatvorenog akcionarskog društva bi trebalo ili dalje razvijati utvrđivanjem jasnih pravila koja se primenjuju na ovu formu društva, uključujući i opšte pravilo primenljivosti odredaba koje se odnose na društvo sa ograničenom odgovornošću, zbog nepostojanja posebnih odredbi o zatvorenom akcionarskom društvu, ili bi koncept takozvanih zatvorenih i otvorenih akcionarskih društava trebalo napustiti u Zakonu o privrednim društvima;
- Neophodno je uskladiti odredbe o održavanju vrednosti osnivačkog kapitala sa odredbama o likvidaciji privrednih društava;
- Odredbe o prinudnom otkupu akcija treba izmeniti, tako da se prinudni otkup akcija može sprovoditi kada se postigne određeni prag i ne bi trebalo da zavisi od uspešnosti javne ponude o preuzimanju koja ima za cilj dostizanje praga od 95% ukupnih akcija. Nikakvo vremensko ograničenje za sprovođenje ovog prava ne treba da postoji;
- Za potrebe usklađivanja Zakona o hartijama o vrednosti i Zakona o privrednim društvima, treba izvršiti sledeće promene:
 - što se tiče kotiranih i nekotiranih društava, ova materija bi trebalo da bude detaljno obuhvaćena Zakonom o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata;
 - što se tiče uvođenja berzanskog i vanberzanskog trgovanja, treba praviti razliku između berzanskog tržišta i vanberzanskog tržišta;
 - Komisiju za hartije od vrednosti treba ukloniti iz bespotrebnog procesa davanja odobrenja za povećanje kapitala kada akcionari već donesu odluku o ulaganju radi obezbeđenja dodatnog kapitala.
- Odredbe o ograničenjima ovlašćenja zastupnika društva treba da budu regulisane na pravno izvestan način, tako što bi jasno odredile vrste ograničenja koja su dopuštena i koja proizvode dejstvo prema trećim licima. Takođe, odredbe Zakona o obligacionim odnosima treba po ovom pitanju uskladiti sa Zakonom o privrednim društvima;
- Kada je reč o upravljanju privrednim društvom, Zakon treba izmeniti na sledeći način:

- koncept nadzornog odbora, na način na koji je sada uređen, treba izmeniti i dopuniti tako da postoji samo jedan odbor koji biraju akcionari, i koji se može zvati ili „nadzorni odbor” ili „upravni odbor” i koji je odgovoran za nadzor nad upravljanjem i poslovanjem društva;
 - Zakon treba da ostavi mogućnost da postojanje revizorskog odbora ne bude obavezno u najvećem broju društava, ali bi trebalo da bude obavezno u kotiranim društvima, kada bi trebalo da ga čine nezavisni članovi odbora čije se funkcije uglavnom odnose na kontrolu funkcije interne revizije, spoljne revizije i finansijskog izveštavanja;
 - Zakon o privrednim društvima treba da zahteva uvođenje funkcije interne revizije u svim kotiranim društvima. Funkciju interne revizije treba da vrše lica koja su stalno zaposlena u društvu a rukovodilac interne revizije treba da je odgovoran odboru, bilo direktno ili preko revizorskog odbora.
-
- Kada je reč o društvima sa ograničenom odgovornošću, Zakon treba precizno da propiše koje su odredbe Zakona o privrednim društvima obavezne, a koje mogu biti predmet drugačijeg dogovora članova;
 - Zakon treba jasno da navede metod finansiranja u kome društvo sa ograničenom odgovornošću prima dodatna sredstva od svojih članova u obliku „dodatnih uplata” koje ne uvećavaju osnovni kapital društva.

AGENCIJA ZA PRIVREDNE REGISTRE

STANJE

Agencija za privredne registre osnovana je Zakonom o Agenciji za privredne registre kako bi sprovela odredbe Zakona o registraciji privrednih subjekata i novog Zakona o privrednim društvima, kao i Zakona o finansijskom lizingu i Zakona o zalozi na pokretnim stvarima koje se upisuju u registar.

Svi ovi zakoni doneti su kako bi otpočela reforma koja bi omogućila stranim investitorima veoma brzo otpočinjanje obavljanja delatnosti u Republici Srbiji. Od samog početka bilo je jasno da se radi samo o delu reforme, pošto je otpočinjanje obavljanja delatnosti vezano i za mnoge druge sudske i administrativne organe od kojih zavisi početak rada jednog privrednog subjekta.

Osnovna delatnost ove Agencije je da registruje podatke u poverenim registrima, da ih formira kao centralizovane, elektronske i javne baze podataka, i da nad njima vrši nadzor. Radi smanjenja sive ekonomije i korupcije, svi podaci registrovani kod Agencije su na sajtu Agencije besplatno dostupni za javnost.

Agencija za privredne registre je primer uspešne reforme, kod koje se vode sledeći registri:

Registar privrednih društava

Od početka rada 1. januara 2005. godine Agencija je uspela da prevede iz sudskog registra sva aktivna i neaktivna postojeća privredna društva (73.000 aktivnih i 160.000 neaktivnih), a da u isto vreme ne napravi nikakav zastoj u osnivanju novih, brisanju, kao ni u radu na promenama kod postojećih društava. Sve vrste registracija, osnivanje, promene i davanje izvoda i potvrda iz registra uvek su se kretale u okviru zakonskog roka od najpre 10, pa zatim 5 dana, da bi se danas gotovo sve registracije obavljale za 1–3 dana. Danas ima 112.917 aktivnih privrednih društava.

Registar preduzetnika

Od početka rada 1. januara 2006. godine Agencija je uspela da prevede iz registara 164 opštinskih administrativnih organa, koji su ih do tada vodili, 165.000 aktivnih preduzetnika. U trenutku otpočinjanja rada ovog registra zakonski rok za osnivanje je bio samo 5 dana. Danas se osnivanje

preduzetnika odvija uglavnom za jedan, a najviše za četiri dana. Za strane investitore preduzetnici su zanimljivi samo za poslovanje, ali ne i za ulaganje, o čemu će kasnije biti više reči. Trenutno ima 222.181 registrovanih preduzetnika.

Podregistar finansijskih izveštaja

Na veoma jednostavan način, u okviru podataka o samim privrednim subjektima Agencija vodi i segment registrovanih podataka koji se odnose na finansijske izveštaje. Agencija poseduje podatke o stanju poslovanja u 2005, 2006, 2007. i 2008. godini za sva privredna društva i za one preduzetnike za koje se to zahteva Zakonom o računovodstvu i reviziji. U maju 2010. godine objavljeni su podaci za 2009. godinu.

Registar finansijskog lizinga

Finansijski lizing je od samog početka, od 1. januara 2005. godine veoma uspešan registar svih ugovora o lizingu koji su zaključeni ne samo od početka rada Registra, već i godinu dana pre njegovog formiranja. Osim što pruža pravnu sigurnost, on daje i odlične statističke podatke o tome iz kojih zemalja najviše potiče roba koja se kupuje na lizing, kao i o strukturi lizinga, koja pokazuje da se iz godine u godinu sve više iz inostranstva pribavljaju mašine za proizvodnju, a sve manje luksuzna i potrošna roba. Trenutno ima 62.108 registrovanih ugovora o finansijskom lizingu.

Registar založnog prava na pokretnim stvarima koje se upisuju u registar

Ovaj Registar funkcioniše od avgusta 2005. godine. On je u potpunosti prihvatio novinu koju omogućavaju elektronski registri da se ručna zaloga više ne ostvaruje predajom stvari, već upisom u javno dostupni registar. Na ovaj način omogućen je visok nivo sigurnosti poveriocima, uglavnom bankama i drugim finansijskim institucijama. Kao i kod drugih registara svi podaci su dostupni uključujući informacije o poveriocu, dužniku, vlasniku stvari, visini duga, dužini trajanja zaloge, kao i redosledu založnih poverilaca. Upisuje se i zakonska i privatna zaloga. Trenutno je upisan 61.941 ugovor o zalozi.

Registri turizma, javnih glasila, udruženja i stranih udruženja

Registar turizma koji je osnovan u skladu sa novim Zakonom o turizmu radi od 2010. godine i obuhvata registar turistič-

kih agencija i registar tur-operatera. Registar ima i evidenciju ostalih turističkih subjekata/mesta, kao što su turističke znamenitosti, turistički vodiči, pružaoci nautičkih usluga, itd. Trenutno je registrovano 976 turističkih agencija.

Registar javnih glasila osnovan je u oktobru 2009. Ovaj registar obuhvata podatke o glasilu, njegovom osnivaču, godini osnivanja, itd. Trenutno ima 894 registrovanih javnih glasila.

Registar udruženja i Registar stranih udruženja rade od oktobra 2009. Registar udruženja trenutno ima registrovano 3021 udruženje i nudi iscrpne podatke o njima. Zbog kratkog vremena primene, još nema registrovanih stranih udruženja.

Registar stečajne mase

Novi Zakon o stečaju, koji je stupio na snagu u januaru 2010. godine, predvideo je osnivanje jednog registra stečajne mase svih privrednih društava koja su u postupku stečaja. Ambiciozno zamišljen, trebalo bi da pruži izuzetno korisne podatke za sve zainteresovane subjekte o subjektima koji su u stečaju i njihovim stečajnim masama. Ovaj registar će omogućiti svim potencijalnim poveriocima da dobiju uvid u potraživanja drugih poverilaca u pogledu određene stečajne mase, a obezbediće i neophodnu transparentnost koja već godinama nedostaje u ovoj oblasti. Zbog činjenice da je Zakon o stečaju stupio na snagu početkom 2010. godine, nema relevantne prakse koja bi omogućila da izvedemo zaključke o njegovoj primeni. Stoga još nema registrovanih stečajnih masa.

POBOLJŠANJA

Prema procenama međunarodnih agencija, Agencija za privredne registre ostala je jedini deo administrativnog sistema otpočinjanja poslovne delatnosti koji je podvrgnut reformi, a u kome je reforma uspešno okončana. Agencija takođe ulaže napore da podstakne reforme u drugim državnim institucijama.

Tokom 2007. godine izrađena je mnogo bolja internet prezentacija pogodnija za korisnike, a deo prezentacije je dostupan i na engleskom jeziku.

Agencija je u maju 2009. registrovala prvo društvo po skraćenoj proceduri, po tzv. jednošalterskom sistemu, po kome se što više aktivnosti neophodnih za započinjanje poslovanja pokreće u Agenciji. Ovo obuhvata aktivnosti kao što su: dobijanje poreskog identifikacionog broja i prijavljivanje za penzijsko i socijalno osiguranje. Umesto obilaženja četiri različita državna organa radi registracije, podnosilac će sve dokumente za registraciju podneti Agenciji za privredne registre, koja će potom obaviti registraciju podnosioca molbe kod Poreske uprave, Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje i Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje. Time je postupak registracije olakšan i skraćen za najmanje 3-4 dana.

Agencija takođe, u skladu sa mogućnostima, učestvuje u aktivnostima izmene zakonodavstva koje se na nju neposredno ili posredno odnosi. Agencija prati sve nepravilnosti sa kojima se susreće kroz svoju delatnost i pokušava da ih ispravi. Agencija trenutno učestvuje u sveobuhvatnoj zakonskoj reformi u Srbiji koja bi za posledicu trebalo da ima ukidanje svih nepotrebnih propisa.

PREOSTALI PROBLEMI

Osnovni preostali problem je u tome što nedostaje suštinski dobra volja okoštalog administrativnog sistema da se odrekne nepotrebne papirologije, obrazaca u kojima se popunjavaju uvek isti podaci, brojnih potpisa i beskrajnog pečatiranja. Naročito veliki problem je odbijanje svih administrativnih organa da izbacе svoje komplikovane, nepouzdate i uvek različite brojeve i da zamene samo jednim identifikacionim brojem privrednog subjekta, što po našem mišljenju treba da bude matični broj koji generiše Zavod za statistiku, a koji ima najmanji, gotovo slučajni procenat pogreške. Agencija za privredne registre je prihvatila ovaj broj kao svoj registracioni broj, i time izbacila bar jedan broj privrednog subjekta iz sistema.

I najzad, smatramo da je najveći problem u tome što u Srbiji i dalje postoji oblik organizovanja privrednog subjekta koji se naziva preduzetnik kao fizičko lice koje samostalno obavlja delatnost koje se registruje i koje ima neke atribute svojstvene pravnim licima. Ovo zbunjuje strane investitore jer je sva imovina tog oblika organizovanja zapravo lična imovina preduzetnika, bez obzira da li služi za obavljanje privredne delatnosti ili ne.

PREPORUKE SAVETA

- Učešće Agencije u zakonodavnoj aktivnosti do potpunog ukidanja Zakona o preduzetnicima;
- Učešće Agencije u regulisanju statusa preduzetnika, kao i u uvođenju mikro privrednih društava, koja sada nisu predviđena zakonom;
- Obezbeđivanje neophodnih kapaciteta Agenciji radi formiranja jedno-šalterskog sistema omogućavanjem Agenciji da u postupku registracije prihvati čak i zahtev za otvaranjem bankovnog računa;
- Dalja centralizacija registara o drugim subjektima u okviru Agencije, kao što je Registar ustanova koji se vodi pri Privrednom sudu.

TRENDOVI NA TRŽIŠTU HARTIJA OD VREDNOSTI

STANJE

Od dana objavljivanja Bele knjige 2009 u Srbiji nije bilo značajnijih promena regulative tržišta hartija od vrednosti. Ipak, čini se da Vlada razmatra predlaganje novog zakona o hartijama od vrednosti koji bi u potpunosti zamenio postojeći Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata. Nadamo se da ćemo u narednom izdanju Bele knjige imati priliku da damo svoje komentare bar na zvanični predlog novog zakona o hartijama od vrednosti.

U ovom trenutku možemo samo da primetimo da Predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata, koji smo komentarisali u prethodna dva izdanja, više nije u skupštinskoj proceduri, dok nacrt zakona o sekjuritizaciji sada već predstavlja istoriju. Sa druge strane Komisija za hartije od vrednosti i Ministarstvo finansija nastavljaju da tumače propise na snazi i „popunjavaju rupe u zakonu“ u ovoj oblasti.

Generalni zaključak je i dalje isti – Srbiji su potrebne značajne promene regulative tržišta hartija od vrednosti kako bi privukla više stranih investitora, ove promene bi trebalo pre svega da omoguće jasnu pravnu osnovu za inicijalne javne ponude (IPO).

POBOLJŠANJA

U vezi sa tržištem hartija od vrednosti nije bilo mnogo toga u toku prethodne godine što se može okarakterisati kao poboljšanje. Bez obzira na to primetili smo da je na zvaničnoj internet prezentaciji Komisije za hartije od vrednosti postavljen nacrt potpuno novog zakona o hartijama od vrednosti koji je pripremljen od strane USAID/Bearing Point. Pored navedenog nacrt, odgovarajući memorandum i prezentacija značajnijih novina zakona su takođe postavljeni na sajtu.

Zašto je ovo značajno? Naime, po našem mišljenju gore pomenuti nacrt novog zakona koji reguliše hartije od vrednosti je dobar i može služiti kao vrlo dobra polazna tačka za ozbiljnu raspravu i pripremanje zvaničnog predloga novog zakona od strane ovlašćenih predlagača. Bez obzira na činjenicu da je nacrt zakona pripremljen po zahtevu Ministarstva finansija, do ovog trenutka ovaj nacrt nije postao

zvanični predlog novog zakona o hartijama od vrednosti. Ovde ne želimo da detaljnije komentarišemo pozitivne novine koje nacrt zakona sadrži jer je status ovog nacrt neizvestan, ali možemo samo istaći da se generalno čini da je ovaj nacrt podoban da ispuni svoja dva osnovna cilja: (1) da uskladi regulativu Srbije koja se odnosi na hartije od vrednosti sa odgovarajućim Direktivama EU, koliko je to moguće pod trenutnim okolnostima, i (2) da uskladi regulativu Srbije koja se odnosi na hartije od vrednosti sa IOSCO ciljevima i principima regulisanja hartija od vrednosti kao i sa drugom priznatom međunarodnom praksom u oblasti regulisanja hartija od vrednosti.

Želimo da verujemo da činjenica da je nacrt novog zakona o hartijama od vrednosti objavljen na internet sajtu Komisije za hartije od vrednosti 6 meseci nakon što je prezentovan Ministarstvu finansija označava spremnost Vlade da konačno reši pitanje značajnih konceptualnih nedostataka koji sprečavaju razvitak srpskog tržišta hartija od vrednosti.

PREOSTALI PROBLEMI

Brojni ozbiljni problemi u vezi sa regulisanjem tržišta hartija od vrednosti i dalje postoje, a sledeći problemi koji su prisutni sada već dosta dug period vremena predstavljaju glavne prepreke za dalji razvoj tržišta hartija od vrednosti u Srbiji:

- Predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata nije usvojen i povučen je iz skupštinske procedure, a novi zvanični predlog nije još predstavljen;
- Postojeći pravni okvir nije podsticajan za primenu IPO;
- Odredbe Zakona o privrednim društvima koje regulišu određivanje naknade za izdavanje hartija od vrednosti i promenu pravne forme društava iz zatvorenog u otvoreno akcionarsko društvo nisu podsticajne za razvoj tržišta hartija od vrednosti;
- Nedostaje regulativa koja se odnosi na sekjuritizaciju;
- Mišljenja Ministarstva finansija i Komisije za hartije od vrednosti iz 2009. godine kojim se tumače odredbe o preuzimanju

značajno su uticala na do sada ustanovljenu praksu u Srbiji (u vezi sa posrednim sticanjem akcija i trenutkom sticanja akcija). Delom, ova tumačenja mogla bi se smatrati protivrečnim

osnovnim principima srpskog ugovornog prava i Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata u vezi sa odredbama koje regulišu trenutak sticanja akcija.

PREPORUKE SAVETA

- Uskladiti propise koji se odnose na hartije od vrednosti sa propisima EU i drugim međunarodnim standardima, kako bi se povećalo poverenje stranih investitora. U tom smislu nacrt novog zakona o hartijama od vrednosti koji je pripremljen od strane USAID i objavljen na web sajtu Komisije za hartije od vrednosti može biti dobra polazna osnova;
- Pravila o određivanju naknade za izdavanje akcija ne treba da budu sadržana u Zakonu o privrednim društvima, ili izuzeci u vezi sa inicijalnom ponudom moraju biti predviđeni;
- U vezi sa promenom forme zatvorenog akcionarskog društva u otvoreno akcionarsko društvo, Zakon o privrednim društvima treba izmeniti tako da je neophodna samo promena statuta zatvorenog akcionarskog društva da bi promenilo formu u otvoreno akcionarsko društvo. Komisija za hartije od vrednosti ne bi bila uključena dok društvo koje je promenilo formu u otvoreno akcionarsko društvo ne inicira javnu ponudu, traži dozvolu za izdavanje, ili na drugi način podpadne pod definiciju javnog društva;
- Zakon o Sekuritizaciji potraživanja treba da bude uključen u skupštinsku procedure što pre je moguće;
- Mišljenja Ministarstva finansija i Komisije za hartije od vrednosti u vezi sa ponudom za preuzimanje treba dalje razjasniti kako bi se obezbedio čvrst i stabilan pravni okvir koji će omogućiti strukturiranje budućih transakcija na srpskom tržištu.

SUDSKI POSTUPCI

STANJE

Sudski postupci u Srbiji regulisani su Zakonom o parničnom postupku („Službeni glasnik RS” br. 125/2004) i Zakonom o izvršnom postupku („Službeni glasnik RS” br. 125/2004).

Zakon o parničnom postupku propisuje pravila postupka pružanja sudske zaštite u građanskopravnim sporovima iz ličnih, porodičnih, radnih, privrednih, imovinskopravnih i drugih građanskopravnih odnosa, osim u slučajevima kada je posebnim zakonom predviđena druga vrsta postupka.

Zakon o izvršnom postupku reguliše postupak prinudnog ostvarivanja potraživanja na osnovu izvršne ili verodostojne isprave, kao i postupak obezbeđenja potraživanja, osim ako posebnim zakonom nije drugačije određeno.

Naravno, u zavisnosti od vrste postupka, sud pri odlučivanju o suštini spora primenjuje različite zakone kao što su Zakon o privrednim društvima, Zakon o obligacionim odnosima, Krivični zakonik, Zakon o stečaju itd.

Krajem 2009. godine i početkom 2010. godine, donošenjem Zakona o uređenju sudova („Službeni glasnik RS” br. 116/2008 i 104/2009) sprovedene su reforme pravosudnog sistema. Zakon je uveo izmene u uređenju sudova. Naime, umesto pet, u Srbiji sada postoji devet kategorija sudova (Osnovni sud, Viši sud, Apelacioni sud, Privredni sud, Privredni apelacioni, Prekršajni sud, Viši prekršajni sud, Upravni sud i Vrhovni kasacioni sud).

Prilikom ovih reformi, najveći broj izmena napravljen je u oblasti parničnog postupka.

POBOLJŠANJA

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (u daljem tekstu: Zakon) uveo je izmene i uskladio termine kao što su „privredni sud” i „osnovni sud”.

Član 96 Zakona je uveo za slepe, gluve i druge učesnike sa posebnim potrebama pravo na besplatnog tumača u postupku pred sudom i na taj način im olakšao učešće u postupku.

Članom 7 Zakona uvedeno je načelo sudske istine koja podrazumeva da sud ne utvrđuje sve činjenice od kojih zavisi odluka o osnovanosti zahteva, već samo one na koje mu stranke ukažu i to samo na osnovu dokaza koje su same stranke predložile i koji su izvedeni u toku samog postupka. Ova izmena uvedena je kako bi se postupak ubrzao i učinio efikasnijim.

Izmene su napravljene i u postupku po pravnim lekovima dodavanjem još jednog stava članu 373. Taj stav propisuje da prvostepena presuda koja je već jednom bila ukinuta ne može ponovo biti ukinuta i vraćena prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Sve odredbe koje u sebi sadrže određivanje limita novčanih vrednosti kao npr. za određivanje sastava suda izmenjene su tako da su iznosi određeni u evrima u dinarskoj protivvrednosti obračunatoj po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan podnošenja tužbe.

Takođe, povećan je i limit za reviziju, pa je tako sada revizija dozvoljena samo u sporovima u kojima vrednost predmeta spora prelazi 100.000 evra. U privrednim sporovima ovaj limit iznosi 300.000 evra. Ova promena limita predstavlja značajnu izmenu s obzirom da su raniji limiti bili 500.000 dinara (oko 5.000 evra) i 2.500.000 dinara (oko 25.000 evra) u privrednim sporovima. Namera zakonodavca bila je da ovom izmenom smanji broj postupaka pred najvišim sudovima.

PREOSTALI PROBLEMI

Reforma pravosudnog sistema učinjena je u skladu sa standardima Evropske unije, međutim i dalje postoje određeni nedostaci. Takođe, broj predmeta u vezi sa kršenjem ljudskih prava pred Evropskim sudom za ljudska prava je značajno povećan.

Reformom je smanjen broj sudija tako da oni koji su ostali imaju više predmeta što vodi do usporavanja postupaka. Novi sistem je uveo nove teškoće u pogledu efikasnosti sudija, međutim ovi nedostaci se mogu prevazići zapošljavanjem dodatnog sudskog osoblja.

Građani su zbunjeni novim pravosudnim sistemom, te bi državni organi trebalo da promovišu pozitivne promene u

sistemu, kao i da pomognu građanima da se upoznaju sa relevantnim izmenama i da olakšaju njihov pristup sudu.

Jedan od najvećih problema našeg pravnog sistema je i izvršenje tj. uspešnost izvršenja.

PREPORUKE SAVETA

- Donošenje Zakona o izmenama i dopunama zakona o izvršnom postupku;
- Edukovanje stranaka u postupku u pogledu prednosti medijacije nad regularnim sudkim postupkom;
- Povećanje broja sudskog osoblja i/ili bolja raspodela posla;
- Razvoj programa i seminara kojima bi se poboljšala svest naroda u pogledu izmena u pravosudnom sistemu;
- Izmene Zakona o izvršnom postupku kojima bi se uveo institut privatnih izvršitelja i unapredilo sudsko i vansudsko izvršenje;
- Razvoj boljeg i efikasnijeg sistema dostavljanja i jačanje odgovornosti privrednih društava u pogledu prijema pismena.

ZAKON O STEČAJU

STANJE

Novi Zakon o stečaju usvojila je Narodna Skupština Srbije dana 11. decembra 2009. godine, a počeo je da se primenjuje od 23. januara 2010. godine. Ovaj zakon predstavlja osnovni pravni okvir za stečaj (obavezno zatvaranje) pravnih lica u formi bankrotstva i reorganizacije, koji zamenjuje prethodni Zakon o stečajnom postupku (2004). Pokretanje postupka u slučaju nesolventnosti preduzetnika nije predviđen ovim Zakonom, kao što je to bio slučaj u prethodnom zakonu.

Novi Zakon treba da podstakne poverioce da reše teškoće u poslovanju sa dužnicima, pokretanjem stečajnih postupaka ili, čak i da pronađu i predlože odgovarajući plan za reorganizaciju dužnika i pomognu mu da nastavi da postoji, a ne da padne u stečaj. S druge strane, očigledno je da su pravna lica koja su prezadužena nevoljna da priznaju činjenicu da su suočena sa ozbiljnim problemom – „gašenjem pravnog lica“, odnosno, ne žele da sama pokrenu stečajni postupak. Ukoliko poverioci žele to da urade, obično je prekasno, kada dužnik više nema imovinu, odnosno kada je vrednost te imovine toliko mala da poverioci ne mogu biti zaštićeni.

U novom Zakonu, sudski postupak je pojednostavljen uklanjanjem stečajnog veća i ostavljanjem isključivo stečajnog sudije, stečajnog upravnika i poverilačkih organa (prethodni zakon je predviđao tročlano sudsko veće i stečajnog sudiju), a značajne novine obuhvataju i izbor stečajnih upravnika i preciznu definiciju njihovih ovlašćenja, kao i povećanje odgovornosti stečajnog upravnika i nadzor nad radom stečajnog upravnika, kao i pribavljanje obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti u iznosu od 30.000 evra.

Od 1. jula 2010. godine, stečajni upravnik se bira nasumičnim izborom sa liste aktivnih stečajnih upravnika za teritoriju nadležnog suda. Aktivni stečajni upravnik je onaj koji ima licencu, obavezno osiguranje i koji je upisan u registar kao preduzetnik.

Novi Zakon takođe navodi da stečajni upravnik mora voditi poslovanje dužnika i predstavljati dužnika u stečaju. Stečajnog upravnika imenuje stečajni sudija u skladu sa odlukom o pokretanju stečajnog postupka. Regulatorno telo (Agencija za licenciranje stečajnih upravnika) će nastaviti da daje i oduzima licence, ali sada sa većim ovlašćenjima u „stručnom

nadzoru“ nad stečajnim upravicima kroz, na primer, davanje upozorenja i novčanih kazni za stečajne upravnike koji obavljaju svoju delatnost na neprofesionalan način.

Priroda i način plaćanja avansnih troškova pokretanja stečajnog postupka, troškova stečajnog postupka u toku samog postupka i obaveze u pogledu stečajne mase su precizno definisani.

Verovatno najintragantnija novina je pokretanje, po službenoj dužnosti, stečajnog postupka od strane stečajnog sudije, na osnovu informacija dobijenih od Odeljenja za prinudnu naplatu Narodne banke Srbije, odnosno stečajni postupci moraju biti pokrenuti automatski za sva privredna društva koja su u blokadi neprekidno tri godine (za društva koja ispunjavaju taj uslov do kraja 2010. godine), za sva privredna društva koja su u neprekidno u blokadi dve godine (za društva koja ispunjavaju ovaj uslov u 2010. do kraja 2011. godine) kao i za sva društva koje su neprekidno u blokadi godinu dana. Navedeno Odeljenje za prinudnu naplatu Narodne banke Srbije je obavezno da mesečno dostavlja nadležnom sudu izveštaje o društvima čiji računi su u blokadi u toku predviđenog broja godina, tako da može biti pokrenut stečajni postupak.

Novina u Zakonu je takođe plan reorganizacije, koji mora biti podnet zajedno sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka.

Institut „ćutanja poverilaca“ uveo je situaciju u kojoj je Odbor poverilaca neaktivan i propušta da odgovori na predloge stečajnog upravnika, tako da predlog mora biti prihvaćen iako Odbor poverilaca ne prihvati da odgovori u naznačenom roku. Zakon je ponovo uveo prekluzivni rok za prijavu potraživanja poverilaca, koji rok sada određuje stečajni sudija, u zavisnosti od okolnosti slučaja, u okviru zakonski određenog roka od 30 do 120 dana, od datuma pokretanja stečajnog postupka.

Kao kazna za kršenje odredaba Zakona predviđa se zatvorska kazna u trajanju od jedne do pet godina i novčana kazna od 500.000 dinara do 10 miliona dinara.

Što se tiče postupka prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, kada pravno lice zadržava svoj subjektivitet, odnosno

svoje svojstvo pravnog lica, menja se osnivač ili vlasnik društva, kao kupac tog društva, tj. stečajnog dužnika, koji mora biti registrovan kao osnivač, odnosno akcionar ili vlasnik udela i koji mora steći pravo vlasništva u skladu sa Zakonom o privrednim društvima. Jedna od najvažnijih karakteristika koja prati prodaju stečajnog dužnika kao pravnog lica jeste da se obustavlja stečajni postupak u odnosu na stečajnog dužnika, a postupak se nastavlja u odnosu na stečajnu masu koju zastupa stečajni upravnik, u cilju namirenja poverilaca, dok se sredstva dobijena od prodaje dužnika, uključuju u stečajnu masu. U skladu sa Zakonom registraciji privrednih društava, formiran je Registar stečajne mase i isti se nalazi na zvaničnom web sajtu Agencije za privredne registre.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon će obezbediti profesionalniji i efikasniji stečajni postupak, koji bi trebalo da vodi ka efikasnijem namirenju poverilaca, odnosno ka većem procentu namirenja poverilaca. Jedna od osnovnih namera novog Zakona je da precizno definiše pravnu regulativu kako bi se na najuspešniji mogući način sprečile razne vrste zloupotrebe od strane poverilaca i samih stečajnih dužnika. Stečajni upravnik će biti pod strogim nadzorom regulatornog tela i sada, sa preciznim zakonskim odredbama i etikom o postupanju u stečajnom postupku, može se očekivati da stečajni upravnici dostignu najviši nivo profesionalizma, čime će sve strane u postupku biti zadovoljene.

PREOSTALI PROBLEMI

U ovom trenutku, kao nigde u zemljama EU (a verovatno i u svetskoj praksi u oblasti stečaja), advokatima nije dozvoljeno da budu aktivni stečajni upravnici, pošto ne mogu biti upisani u registar kao preduzetnici, bez nepoštovanja lokalnih propisa u oblasti advokature.

Jedan od najvažnijih razloga za usvajanje novog Zakona je da bi se ubrzao stečajni postupak (koji u Srbiji u preredenju sa zemljama EU i dalje traje znatno duže). U ovom pogledu novine koje su uvedene ovim zakonom tek treba da zažive, u svakom slučaju kako bi smo imali efikasan stečajni postupak, od suštinskog značaja je uvođenje i stalna edukacija visoko obučanih stečajnih sudija i upravnika. Dok su odgovornosti stečajnih upravnika definisane i povećane, sa druge strane novi zakon nije propisao odgovornost stečajnih sudija (na primer za prekoračenje zakonskih rokova).

Odredbe novog zakona koje regulišu stečajni postupak po službenoj dužnosti su u najmanju ruku kontroverzne. Naime, u slučaju kada niko od poverilaca ne plati troškove postupka koje je odredio stečajni sudija, doneće se odluka da ne postoji pravni interes stečajnih poverilaca za vođenje stečajnog postupka, i vlasništvo nad imovinom stečajnog dužnika će preći na Republiku Srbiju, koja ne odgovara za obaveze dužnika. Što znači da u ovakvom slučaju sva potraživanja poverilaca čije potraživanje nije obezbeđeno neće biti namirena, a da Republika Srbija stiče svu imovinu bez obaveze prema neobezbeđenim poveriocima.

PREPORUKE SAVETA

- Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava „da opstanu“ a ne da budu zauvek zatvorena;
- Zatvaranje društava koja su prezadužena u dugom vremenskom periodu i njihovo konačno brisanje iz pravnog sistema Srbije, korišćenjem mehanizma „stečaja po službenoj dužnosti“, kojim se prikazuje prava slika likvidnih i stabilnih društava koje zaista posluju na srpskom tržištu;
- Povećanje profesionalnosti stečajnih upravnika do najvišeg nivoa i oduzimanje licence za rad stečajnim upravicima koji ne mogu doprineti razvoju prakse u oblasti stečaja, bilo usled nedostatka znanja ili usled kršenja etičkog kodeksa, i u najgorem slučaju, zloupotrebom položaja i činjenjem raznih krivičnih radnji.

INTELEKTUALNA SVOJINA

STANJE

Intelektualna svojina se odnosi na pronalaskе, književna i umetnička dela, kompjuterske programe, imena i slike koja se koriste u privredi i napravljena je podela na dve kategorije: Industrijska svojina i Autorska i srodna prava.

Skupština Republike Srbije je usvojila pet novih zakona u zavisnosti od vrste intelektualne svojine, a sve u saglasnosti sa odgovarajućim međunarodnim konvencijama kao i sa sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine Svetske trgovinske organizacije (TRIPS) i standardima Evropske unije:

- Zakon o žigovima (2009);
- Zakon o oznakama geografskog porekla (2010);
- Zakon o autorskim i srodnim pravima (2009);
- Zakon o zaštiti topografija integrisanih kola (2009);
- Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna (2009);

Zakonom o žigovima se uređuje način sticanja zaštite prava na znak u prometu robe, odnosno, usluga. Žig je definisan kao pravo kojim se štiti znak koji u prometu služi za razlikovanje robe, odnosno, usluga jednog fizičkog ili pravnog lica od iste ili slične robe, odnosno, usluga drugog fizičkog i/ili pravnog lica. Odredbe ovog Zakona su u skladu sa Protokolom uz Madridski aranžman o međunarodnom registrovanju žigova.

Zakonom o oznakama geografskog porekla se uređuje način sticanja i pravna zaštita oznaka geografskog porekla (ime, porekla i geografska oznaka), u skladu sa Lisabonskim aranžmanom o zaštiti imena porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

Zakonom o autorskim i srodnim pravima se uređuju prava autora književnih, naučnih i umetničkih dela, kompjuterskih programa kao i prava interpretatora, proizvođača fonograma, videograma, emisija i baza podataka, prava prvih izdavača besplatnih dela i prava izdavača štampanih dela, kao sporednih prava.

Zakonom o zaštiti topografija integrisanih kola se uređuju predmet i uslovi zaštite topografija integrisanih kola, prava stvaralaca i način njihovih ostvarivanja, njihova ograničenja u iskorišćenju tih prava, kao i prava privrednih društava i drugih pravnih lica u kome je topografija nastala.

Zakonom o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna se uređuje način ostvarivanja prava na spoljašnji izgled industrijskih ili zanatskih proizvoda (pod time se podrazumeva ukupan vizuelni utisak koji proizvod ostavlja na informisanog potrošača ili korisnika) i zaštita tih prava.

Najzad, Zakonom o patentima (2004) se uređuje pravna zaštita pronalazaka iz polja tehnologije, koji su novi, koji u sebi uključuju kreativni napredak i koji su podložni industrijskoj primeni.

Institucije koje se bave zaštitom prava intelektualne svojine su Zavod za zaštitu intelektualne svojine (u daljem tekstu: Zavod) kao i nadležna ministarstva i druga državna tela.

POBOLJŠANJA

Napravljeno je mnogo promena u vezi sa zaštitom prava intelektualne svojine. U okviru zaštite žigova novine su da Zavod koji ispituje prijavu za priznanje žiga može uzeti u razmatranje žalbe zainteresovanih lica da žig ne ispunjava sve uslove za zaštitu; ovim zakonom se regulise kaznena politika zbog neovlašćenog korišćenja žiga (ranije su kazne bile predviđene odvojenim zakonom); prenos žiga i/ili prava iz prijave može biti posledica ugovora o prenosu prava, statusne promene nosioca žiga i/ili podnosioca prijave, sudske ili administrativne odluke (član 50); žig i/ili pravo iz prijave može biti predmet zaloge i to na osnovu ugovora o zalozi, odluke suda i drugog državnog organa i to za sve ili samo za neke robe ili usluge (član 53), itd.

Zakon o autorskim i srodnim pravima definiše neovlašćeno korišćenje autorskih i srodnih prava kao svaki neovlašćeni čin iskorišćavanja bilo kog zaštićenog prava imaoca autorskih i sporednih prava kao i neplaćanje naknada koje su predviđene zakonom. Takođe, članom 12 Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna se utvrđuje da se protiv odluka nadležnog organa može izjaviti žalba Vladi u roku od 15 dana od dana prijema odluke, a ovim zakonom se takođe detaljno određuju kazne u slučaju povrede prava iz prijave. Konačno, novi Zakon o oznakama geografskog porekla sadrži odredbe koje su u skladu sa Direktivom Evropske unije o oznakama geografskog porekla prirodnih i poljoprivrednih proizvoda iz 2006. godine.

Na osnovu gore navedenog, usvajanje novih zakona je jasno razdvojilo posebna obeležja različitih prava u okviru prava intelektualne svojine. Na polju primene tih prava, načinjen je veliki napredak u sudskom sistemu time što su se formirala posebna sudijska odeljenja kao stručnjaci u oblasti intelektualnih prava. Od posebno je velikog značaja usvajanje odredbi koje uvode mogućnost drugog stepena u administrativnoj proceduri pred nadležnim organima.

Takođe, Zavod je u saradnji sa Evropskom unijom osnovao Edukativno-informativni Centar radi organizovanja obuka različitih grupa korisnika kao što su privrednici, sudovi, mediji, policija i drugi državni organi i fizička i pravna lica.

Konačno, Zavod ima svoj zvanični sajt (www.zis.gov.rs), na kome se nalazi nacionalna baza podataka o patentima i nacionalna baza podataka o žigovima i industrijskom dizajnu, kao jedine centralizovane baze podataka o intelektualnoj svojini u Srbiji.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos usvajanju novih zakona koji su u skladu sa internacionalnim standardima i Evropskom unijom, potrebno je unaprediti polje njihove primene. Eksperti Zavoda bi trebalo da se više oslone na medije u informisanju javnosti o zaštiti prava intelektualne svojine, kao i narušavanju i zloupotrebljavanju tih prava, naročito nakon usvajanja novih zakona.

Državni organi bi trebalo da rade na usvajanju novog Zakona o patentima, sa posebnim osvrtom na uredbe koje se tiču sitnih patenata, da bi bili u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije.

PREPORUKE SAVETA

- Državni organi bi trebalo da povećaju napore u borbi sa zloupotrebom autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softver, muziku i filmsku industriju;
- Inspekcije koje proveravaju legalnost softvera u kompanijama, koje sprovodi Poreska uprava već nekoliko godina i koje su dale značajne rezultate, bi trebalo da budu nastavljene i pooštrene;
- Usvajanje Nacionalne strategije vezane za zaštitu autorskih prava;
- Efikasnija i brža primena pravilnika u zaštiti prava intelektualne svojine;
- Državni organi bi trebalo više da podstiču vlasnike intelektualnih svojina u sferi njihove kreativnosti.

ZAŠTITA KONKURENCIJE

ZAKON O ZAŠTITI KONKURENCIJE

STANJE

Pregled

Novi Zakon o zaštiti konkurencije, koji se primenjuje od 1. novembra 2009. godine, bez sumnje je doveo do određenog napretka u oblasti zaštite konkurencije u Republici Srbiji. Instrumenti za sprovođenje zakona srpske Komisije za zaštitu konkurencije (u daljem tekstu: Komisija) su prošireni, a prag za obavezu podnošenja prijave koncentracije je smanjen. Usled toga Komisija više nije pretrpana „slučajevima koncentracije“ i više vremena posvećuje tradicionalnim pitanjima zaštite konkurencije, kao što su restriktivni sporazumi i zloupotreba dominantnog položaja. Međutim, imajući to u vidu, očekivani napredak u primeni propisa o zaštiti konkurencije i dalje nije zadovoljavajući.

Pravila postupka u slučaju ispitivanja povrede Zakona o zaštiti konkurencije i izricanja sankcija

Administrativni postupci za ispitivanje povrede Zakona o konkurenciji mogu biti pokrenuti jedino po službenoj dužnosti, kada Komisija osnovano pretpostavi postojanje povrede Zakona. Odluka o pokretanju postupka je isključivo ovlašćenje Predsednika Komisije.

Novi Zakon o konkurenciji ustanovio je program za oslobađanje od kažnjavanja („leniency program“). Opšti uslovi koji obezbeđuju oslobađanje od novčanih kazni koje bi inače bile izrečene za postupanje za koje se smatra da remeti konkurenciju slični su uslovima koji se primenjuju u EU (samo prvi podnosilac zahteva za oslobađanje može biti oslobođen, i taj podnosilac zahteva mora dostaviti dokaz koji je dovoljno jak da bi Komisija mogla da donese rešenje o povredi. Strana koja je pokrenula zaključivanje spornog sporazuma ne može biti oslobođena izricanja kazne). U slučaju da jedan od učesnika ne ispunjava uslove za potpuni imunitet, kazna može biti umanjena ukoliko ono može da dostavi Komisiji dokaze koji mu nisu ranije bili dostupni, a koji pomažu Komisiji u donošenju rešenja o povredi. Međutim, relevantna Uredba o uslovima za oslobađanje obaveze plaćanja novčanih iznosa mere zaštite konkurencije, koju je Vlada Republike Srbije donela

krajem jula 2010. godine, ne daje dovoljno detaljna pravila o formi i sadržini prijave za oslobađanje, niti sadrži bilo kakve smernice u vezi sa postupkom oslobađanja. Tako se povećao nivo diskrecije u odlučivanju Komisije, a time i nivo neizvesnosti, što nije u skladu sa trenutnim tendencijama u EU.

Počev od 1. novembra 2009. godine, Komisija ima ovlašćenja da sprovodi uviđaj na licu mesta, u prostorijama, vozilima, na zemljištu i na drugim mestima na kojima se preduzeća ili treća lica bave svojim poslovima. Takav uviđaj se može izvršiti bez potrebe Komisije da prethodno pribavi sudsku odluku. Nenajavljen uviđaj će se sprovoditi radi smanjenja rizika od uklanjanja ili izmene dokaza. Pored toga, ukoliko se neko privredno društvo neopravdano suprotstavlja ulasku Komisije, moguć je prinudni ulazak uz pomoć policije i bez sudskog naloga. Prilikom sprovođenja uviđaja, službenici Komisije imaju pravo da zapečate prostorije, da izvrše proveru knjiga, dokumenata i zapisnika, da postavljaju pitanja itd.

Konačno, Komisija je sada ovlašćena da izrekne novčane kazne subjektima kada utvrdi postojanje povrede konkurencije. Ima pravo da izrekne i niz procesnih penala. Što se tiče mera u cilju otklanjanja povreda konkurencije, pored mera ponašanja, Komisija će imati pravo da naloži dekoncentraciju i druge strukturalne mere. U julu 2010. godine Vlada je donela propis kojim se definišu kriterijumi za utvrđivanje visine novčanih kazni i uslova za plaćanje. Taj propis je proizvod zdravog razuma i sličnih propisa koji su na snazi u EU. Cilj je da se Komisija obaveže da uravnoteženo i pravedno izriče kazne i da pruži određenu fleksibilnost u vezi sa uslovima plaćanja, da društva ne bi trpela nerazumno opterećenje koje bi moglo da dovede do bankrota.

Režim za kontrolu koncentracije

U skladu sa Zakonom o konkurenciji primenjivaće se sledeće norme za prihod (u pogledu prihoda ostvarenog u prethodnoj obračunskoj godini):

- Ukupan prihod na svetskom nivou svih učesnika u koncentraciji prelazi 100 miliona evra od ukupnog prihoda na svetskom nivou, a prihod u Srbiji bar jednog od učesnika prelazi 10 miliona evra, ili
- Ukupan prihod u Srbiji za najmanje dva učesnika u koncentraciji prelazi 20 miliona evra, pod pretpostav-

kom da i jedan i drugi učesnik imaju prihod u Srbiji koji prelazi milion evra u istom periodu.

Izuzetno od gore navedenog režima, koncentracija koja se sprovodi u skladu sa pravilima o ponudi za preuzimanje mora uvek da se prijavi Komisiji, bez obzira na stečene prihode. Rok za prijavu koncentracije je 15 dana, i postoji obaveza prekida koncentracije koja važi za sve podnosiocе prijave. U skladu sa Zakonom, ponuda za preuzimanje se može sprovesti pre dobijanja odobrenja, pod uslovom da su ispunjeni određeni uslovi. Međutim, u tumačenju rokova za podnošenje prijave koncentracije, Komisija je u svom mišljenju od 11. novembra 2009. godine zauzela stav da, saglasno Zakonu, ponuđač u postupku ponude za preuzimanje može da odabere da podnese prijavu (i) u roku od 15 dana od datuma njenog objavljivanja, ili (ii) u roku od 15 dana od datuma zatvaranja ponude za preuzimanje.

Novi Zakon pravi jasnu razliku između ispitivanja u prvoj fazi i ispitivanja u drugoj fazi. Tako u roku od mesec dana od dana podnošenja uredne prijave, Komisija može ili da naloži dekoncentraciju ili da pokrene ispitivanje u drugoj fazi. Ukoliko do isteka ovog roka ne donese odluku, koncentracija će se smatrati odobrenom. Rok za ispitivanje u drugoj fazi može da traje i do tri meseca; ako Komisija ne donese odluku u tom vremenskom roku, koncentracija će se i u tom slučaju smatrati odobrenom. Pored toga, u slučaju „problematičnih“ koncentracija, stranke će imati pravo da predlože obaveze/mere zaštite konkurencije. Konačno, ako se koncentracija sprovede pre dobijanja odobrenja ili ako se prekrše naložene mere zaštite, Komisija će imati eksplicitno pravo da naloži dekoncentraciju.

Propisi o kolektivnom izuzeću

U skladu sa odredbama Zakona o konkurenciji, Vlada Republike Srbije donela je u martu 2010. godine uredbe o kolektivnom izuzimanju za vertikalne i za horizontalne sporazume, ostavljajući privrednim društvima rok od tri meseca da se usklade sa navedenim propisima.

Uredba o kolektivnom izuzeću vertikalnih sporazuma uglavnom se zasniva na Uredbi Evropske komisije br. 2790/199 i na Smernicama o vertikalnim ograničenjima. Pod uslovom da su tržišni udeli dobavljača i kupca pojedinačno manji od 25%, određeni broj vertikalnih sporazuma se per se smatra

zakonitim. Pored toga, Uredba se ne odnosi na određene tvrde restrikcije. Uz to ne pokriva sva pitanja koja evropska uredba pokriva. Shodno tome, Uredbu bi trebalo posmatrati kao samostalan dokument.

Pored toga, jedna od dve uredbe o horizontalnom kolektivnom izuzeću jeste Uredba o kolektivnom izuzeću sporazuma o istraživanju i razvoju, koja predviđa automatsko izuzeće određenih vrsta horizontalnih sporazuma o istraživanju i razvoju koji bi inače bili zabranjeni u skladu sa domaćim zakonima o zaštiti konkurencije. U suštini, Uredba o izuzeću sporazuma o istraživanju i razvoju doneta je po uzoru na Uredbu Evropske komisije br. 2659/00. Uredba o izuzeću sporazuma o specijalizaciji predviđa kolektivno izuzeće za horizontalne sporazume o specijalizaciji. Doneta je po uzoru na Uredbu Evropske komisije br. 2658/00.

Konačno, u decembru 2009. godine Vlada je donela Uredbu o sadržini zahteva za pojedinačno izuzeće. Restriktivni sporazumi koji ne potpadaju pod uredbe o kolektivnom izuzeću mogu biti oslobođeni ako Komisija odobri pojedinačno izuzeće. Ova Uredba propisuje potreban sadržaj takvih pojedinačnih zahteva za izuzeće.

POBOLJŠANJA

Generalno, usvajanjem novih pravila o konkurenciji, Srbija je učinila značajne napore da svoja pravila o konkurenciji uskladi sa zakonodavstvom Evropske unije. Šira nadležnost Komisije, u kombinaciji sa podignutim pragom obaveze za podnošenje prijave koncentracije, treba da donese veću efikasnost u oblasti zaštite konkurencije. Donošenje dugo očekivanih podzakonskih akata takođe predstavlja poboljšanje. Uz to, viši pragovi koji su uvedeni za obavezu prijave koncentracije doveli su do smanjenja obima posla Komisije u toj oblasti. Tako je Komisija 2010. godine mogla da posveti više vremena promovisanju principa zaštite konkurencije, organizovala je nekoliko seminara i profesionalnih skupova, što svakako predstavlja poboljšanje.

PREOSTALI PROBLEMI

Komisija ne beleži dobre rezultate kada su u pitanju komplikovaniji slučajevi. Na osnovu javnog saznanja, kad god je odluka Komisije osporavana pred Vrhovnim sudom Srbije (sada

nadležnost ima Upravni sud Srbije), Sud je prihvatao zahteve tužioca i poništavao odluku Komisije. Osnovi za poništenje su uglavnom bili formalne prirode, najčešće u vezi sa proceduralnim pitanjima.

Međutim, pošto novi zakon poverava mnogo novih ovlašćenja Komisiji, učesnici na tržištu mogu biti suočeni sa potpuno novom erom neizvesnosti. Očigledno, Komisija će moći da kažnjava učesnike na tržištu direktno (do 10% ukupnog prihoda), naplaćuje novčane kazne po pravilima skraćenog

poreskog postupka i da dovede društva do bankrotstva, sve na osnovu potencijalno manjkavih odluka. S druge strane, sudijama Upravnog suda Srbije će biti potrebno sveobuhvatno poznavanje oblasti prava konkurencije i ekonomije da bi mogli ispravno da tumače argumente i odluke Komisije.

Novi članovi Saveta Komisije su izabrani 12. oktobra 2010. godine, i ostaje da se vidi da li će biti dovoljno dobrih rezultata u smislu ispravne primene prava konkurencije i prakse u toj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Prilikom primene svojih novih ovlašćenja, Komisija treba da uzme u obzir odredbe Ustava, naročito one koje se odnose na zaštitu prava privatnosti i prava na poštenu odbranu;
- Komisija treba da primeni Evropske smernice prilikom procene pitanja konkurencije kako bi izbegla nedoslednost u primeni zakona;
- Da bi se povećala transparentnost i pravna izvesnost, Komisija treba da donese jasne smernice i obaveštenja kojima se tumače shvatanja Komisije u vezi sa određenim pitanjima. Ovo se odnosi na potrebu davanja smernica i obaveštenja u vezi sa postupkom oslobađanja od kazne, obavezom prijave koncentracije i kao konceptom „sprovođenja koncentracije“, itd;
- Potrebno je da sudije Upravnog suda Srbije prođu naprednu obuku u oblasti prava konkurencije i ekonomije;
- Komisija treba da obezbedi da njena praksa bude konzistentna za sve učesnike na tržištu;
- Uredbom o tarifama Komisije treba da se smanje iznosi tarifa na jedan razuman nivo koji je odgovarajući za uporedno zakonodavstvo kao što su zakonodavstvo Hrvatske, Slovenije, Rumunije, Slovačke, Bosne i Hercegovine i Crne Gore.

ZAKON O KONTROLI DRŽAVNE POMOĆI

STANJE

U julu 2009. godine, Narodna skupština donela je prvi zakonski akt koji reguliše državnu pomoć, Zakon o kontroli državne pomoći, a koji je počeo da se primenjuje od 1. januara

2010. godine. Zakon je proizašao iz odredaba članova 85 i 86 Sporazuma o osnivanju Evropskih zajednica (Rimski sporazum). Ukratko, njegov cilj je da obezbedi primenu pravila konkurencije na državnu pomoć odobrenu učesnicima na tržištu, sa ciljem da se spreči narušavanje konkurencije. Članovi nove Komisije za kontrolu državne pomoći su postavljeni krajem decembra 2009. godine. Zatim je usledilo donošenje dve nove uredbe u ovoj oblasti prava, Uredbe o načinu i postupku prijavljivanja državne pomoći i Uredba o pravilima za dodelu državne pomoći.

POBOLJŠANJA

Usvajanje zakona je samo po sebi pozitivan napredak. Naime, jedan od preduslova za nastavak procesa evropskih integracija je uspostavljanje slobodnog tržišta, sposobnog da podnese pritisak konkurencije koji će početi sa liberalizacijom trgovine sa državama članicama EU. Državne subvencije i ostali oblici državne pomoći, sada će se suočiti sa nadzorom od strane državnog organa kako bi se obezbedila jednaka pravila za sve među korisnicima državne pomoći i njihovim konkurentima. Novi zakon je osmišljen ne bi li se stalo na put praksi koja je postala običaj u Srbiji u prethodnih 60 godina – pomaganje insolventnim privrednim društvima da prežive, ne uzimajući u obzir koliko su ona efikasna i održiva.

PREOSTALI PROBLEMI

Nova Komisija za kontrolu državne pomoći nema dovoljno praktičnog iskustva, naročito ne u usklađivanju svoje prakse sa standardima Evropske unije i praksom Evropske komisije. Takođe, status Komisije za kontrolu državne pomoći kao Vladinog tela koje je osnovano i finansira se direktno od strane Vlade Srbije, umesto da je osnovana kao nezavisna agencija, može da dovede u pitanje nezavisnost Komisije prilikom donošenja odluka.

Konačno, može doći do sukoba nadležnosti između Komisije za zaštitu konkurencije i nove Komisije za kontrolu državne pomoći u vezi sa sprovođenjem opštih pravila konkurencije, s obzirom da sukob nadležnosti ova dva organa nije regulisan zakonom.

PREPORUKE SAVETA

- Razvoj razumne prakse od strane nove Komisije za kontrolu državne pomoći i što efikasnija i brža harmonizacija sa standardima Evropske unije i ustaljenom praksom Evropske komisije na polju kontrole državne pomoći;
- Usvajanje potrebnih podzakonskih propisa od strane Vlade Srbije, naročito u pogledu potencijalnih sukoba nadležnosti sa Komisijom za zaštitu konkurencije;
- Izmene zakona kako bi se osigurao status Komisije za kontrolu državne pomoći kao nezavisne agencije. Stoga, bilo bi obezbeđeno da buduće delovanje Komisije za kontrolu državne pomoći ne bude pod senkom nedostatka samostalnosti u odlučivanju;
- Uspostavljanje neprekidne komunikacije sa Evropskom komisijom kako bi se što bolje usvojila i sprovela ustaljena praksa Evropske komisije na polju kontrole državne pomoći;
- Organizacija obuka i edukacionih seminara za članove i tehničko osoblje Komisije za kontrolu državne pomoći koje će držati Evropska komisija.

ZAŠTITA POTROŠAČA

STANJE

Od dana objavljivanja prethodnog izdanja, ovo poglavlje Bele knjige 2010 koje se bavi zaštitom potrošača može započeti napomenom da je 12. oktobra 2010. godine Zakon o zaštiti potrošača hitno usvojen od strane Narodne skupštine Republike Srbije. Ostaje da se vidi kakvi će biti efekti ovako prebrzog usvajanja ovog pravnog akta. Ne ohrabruje činjenica da je Ministarstvo trgovine i usluga ponovo sačinilo novu verziju nacrtu Zakona o zaštiti potrošača, a pri tome ne uključivši ostale učesnike na tržištu, ne samo potrošače, da daju svoje predloge i primedbe na nacrt Zakona. Ova „hitna“ situacija ima za posledicu nedostatak uvažavanja svih učesnika na tržištu i pruža samo delimičnu zakonsku zaštitu.

POBOLJŠANJA

Redak primer napretka na polju zaštite potrošača jeste osnivanje Centra za zaštitu potrošača u martu 2010. godine od strane Ministarstva trgovine i usluga.

PREOSTALI PROBLEMI

Kod tipskih ugovora, formulisanih unapred bez ikakvog učešća potrošača, potrošači nisu u poziciji da procene koji bi od uslova mogao biti nepošten. U oblasti javnih usluga, iako je stvoren zakonski osnov, još uvek nije došlo ni do kakvog bitnog poboljšanja u smislu zaštite interesa potrošača.

Finansijske usluge koje se nude potrošačima (bankarske usluge i krediti, kao i usluge u vezi sa osiguranjem, penzijom, štednjom i platnim prometom) za potrošača predstavljaju problem sa tačke gledišta informisanja i zaštite, a naročito kada se te usluge nude u formi tipskih ugovora sa unapred definisanim uslovima, koji su nepovoljni po interese potrošača (troškovi usluga, godišnje kamatne stope, uslovi po raskidu ugovora itd.).

Vansudsku zaštitu u praksi predstavljaju ili inspekcijska kontrola ili sudska zaštita radi naknade štete. U praksi, sudski sporovi zahtevaju visoke troškove. Alternativna zaštita koju obezbeđuje Zakon o zaštiti potrošača bila bi arbitraža, ali tu i dalje nedostaju funkcionalni mehanizmi za primenu iste.

PREPORUKE SAVETA

- Navedeni zakon treba da bude u skladu sa svim ostalim sektorskim zakonima i propisima u vezi sa zaštitom potrošača.

JAVNE NABAVKE

Iako su u prošlosti članovi Saveta stranih investitora intenzivno raspravljali o tome, pitanje javnih nabavki nije bilo izdvojeno kao posebno u prethodnom izdanju Bele knjige. Međutim, ekonomski razvoj i trendovi u toku poslednjeg perioda imali su za rezultat značajnije interesovanje stranih investitora za propise koji regulišu javne nabavke i praksu u Srbiji. Regulatorna u oblasti javnih nabavki ne utiče samo na efikasnost trošenja javnih sredstava, već, u krajnjem ishodu, utiče i na poslovanje privrednih društava koja proizvode robu i pružaju usluge, koje nabavljaju i koriste javni organi i preduzeća, što veoma utiče na konkurenciju na tržištu, imajući u vidu ukupnu vrednost robe i usluga koje nabavljaju javni organi i preduzeća. Pored toga, propisi o javnim nabavkama mogu predstavljati i efikasan alat u proklamovanoj politici protiv korupcije.

STANJE

Zakon o javnim nabavkama, koji je na snazi od januara 2009. godine, trenutno predstavlja pravni okvir za postupak javnih nabavki. Iako u velikoj meri sadrži propise odgovarajućih EU direktiva, zakonodavac je propustio da proširi primenu navedenih postupaka na javne radove i koncesije, čime se predmet i područje primene propisa ograničavaju samo na nabavku dobara, usluga i građevinskih radova.

Efikasnost i transparentnost javnih nabavki, jednak i nediskriminatorni položaj ponuđača, kao i obaveza naručilaca javnih nabavki da ne ograničavaju ili sprečavaju konkurenciju među ponuđačima, postavljeni su kao osnovni principi Zakona.

U osnovi, Zakon predviđa četiri vrste postupka za javne nabavke u zavisnosti od prirode robe i usluga koji se nabavljaju i drugih relevantnih okolnosti predmetne nabavke: otvoren postupak, restriktivni i pregovarački (pregovarački postupak uz objavljivanje ili bez objavljivanja javnog postupka). Razlog zbog koga zakonodavac nije uključio konkurentski dijalog kao jedan od mogućih postupaka za dodelu ugovora o javnim nabavkama, ostao je nepoznat. U poređenju sa prethodnim Zakonom, novi Zakon reguliše pitanja konkursne dokumentacije i tehničke specifikacije na precizniji način, a takođe navodi i dodatna prava ponuđača, kojima se omogućava veća transparentnost postupaka.

Osnivanje Komisije za zaštitu prava ponuđača, koja odlučuje o zahtevu ponuđača koji prijavljuje kršenje postupka od naručioca javne nabavke, predstavlja važan korak napred ka efikasnosti i transparentnosti javnih nabavki. Namera zakonodavca da postigne veću efikasnost javnih nabavki može se videti u predviđanju obaveze za naručioce da imenuju službenika za javnu nabavku u svojoj službi.

Uvođenje internet portala na kome se objavljuju relevantne informacije o postupku javne nabavke takođe treba posmatrati kao korak napred.

Treba zaključiti da Zakon o javnim nabavkama predstavlja čvrst osnov za dalji pozitivan razvoj. Međutim, iako vođen motivima navedenim u osnovnim principima Zakona, pitanje je u kojoj meri je zakonodavac uspeo u primeni ovih principa u praksi.

POBOLJŠANJA

Donošenje Zakona o javnim nabavkama i javne rasprave u vezi sa njim su izgleda povećale svest opšte i poslovne javnosti o važnosti javnih nabavki za dalji ekonomski razvoj. Takođe, činjenica da su 12. oktobra 2010. godine izabrani ostali članovi Komisije za zaštitu prava, koja je do sada radila u nepotpunom kapacitetu, može predstavljati pozitivan znak. S druge strane, najavljene izmene Zakona koje su rezultat javne kritike određenih zakonskih rešenja, kao i njegove primene u praksi, pokazuju da su i državni organi uočili značaj.

PREOSTALI PROBLEMI

Transparentnost i efikasnost javnih nabavki

Novčani iznosi iz raspoloživih izveštaja Uprave za javne nabavke ne pokazuju veći uticaj Zakona na efikasnost i transparentnost potrošnje javnih sredstava. Prema ovoj zvaničnoj statistici, 24% od svih nabavki u Srbiji, u toku prvih šest meseci 2009. obavljeno je u formi pregovaračkog postupka, bez prethodnog objavljivanja javnog poziva. Imajući u vidu da je ovaj tip nabavke najmanje transparentan, to ostavlja široko otvoren prostor za korupciju. Naročito, naručioci se često odlučuju za postupak pregovaranja bez objavljivanja javnog poziva na osnovu odredbi člana 24 stav 1 tačke 3 i 4, opravdavajući ovaj postupak, između ostalog, razlozima ek-

stremne hitnosti izazvane događajima koje strana koja vrši nabavku nije mogla predvideti, dok takvi razlozi u stvari ne postoje. U tom pogledu, Uprava za javne nabavke i Komisija za zaštitu prava treba da blisko prate postupak pregovaranja, a svaka zloupotreba treba da bude objavljena. Pored toga, razlozi za izbor postupka pregovaranja treba da budu dalje razrađeni odgovarajućim podzakonskim aktima, kao i praksom Komisije za zaštitu prava.

U tom pogledu treba istaći da, iako član 27 Zakona navodi da naručilac može pokrenuti postupak javne nabavke samo ako je takva nabavka predviđena godišnjim planom nabavke i ako su sredstva za tu konkretnu nabavku izdvojena u budžetu tog pravnog lica, izgleda da se u praksi da se rukovodioci u naručiocima javnih nabavki ne ponašaju u skladu sa najboljim standardima u planiranju potreba nabavke niti se ponašaju kao savesni privrednici. Da bi se izbegla nabavka koja nije u skladu sa racionalnom politikom ili postojećom potrebom pravnog lica koje vrši nabavku, već uglavnom predstavlja želju da neki pojedinac ili organizacija ostvare korist, mi predlažemo nametanje sledeće obaveze za naručioce javnih nabavki:

- Detaljan opis potrebe za dobijanjem određenih, neuobičajenih dobara/usluga (onih koja ne spadaju u svakodnevno poslovanje), a koja su obuhvaćena godišnjim planom nabavki pre nego što bude odobren od strane nadležnih organa zajedno sa finansijskim planom. Detaljan opis potrebe za takvim neuobičajenim ugovorom takođe treba da sadrži način nabavke takve dobara/usluga (tip postupka javne nabavke).
- Objavljivanje godišnjeg plana nabavke (na vebajtu naručioca javne nabavke ili na vebajtu pravnog lica koje finansira poslovanje naručioca).

Praćenje realizacije ugovora

U praksi je primetno da su ugovori o nabavkama podložni izmenama i dopunama i ponovnom pregovaranju nakon što su dodeljeni, pri čemu se takvim izmenama i dopunama menja suština samog ugovora, tako da se često ugovor koji se realizuje i njegovi suštinski elementi ekstremno razlikuju od onih koji su ponuđeni u toku postupka davanja ponude. Pored toga, nema nikakve kontrole da li se dodeljeni ugovor realizuje kako je dogovoreno.

Proširenje nadležnosti Uprave za javne nabavke moglo bi, u tom pogledu, biti korisno. U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama, Uprava za javne nabavke ima pravo da prati postupak javne nabavke (član 99 stav 1 tačka 3). Međutim, takva odredba treba da bude razmotrena u smislu da li je Uprava ovlašćena da prati realizaciju javnih ugovora ili ne. Proširenjem nadležnosti Uprave, tako da ona postane ovlašćena da posmatra da li se javni ugovori realizuju u skladu sa uslovima pod kojima su dodeljeni, mogućnosti za zloupotrebu mogle bi biti suštinski ograničene. Treba primetiti da neka zakonodavstva, kao italijansko, imaju specijalne agencije za praćenje realizacije javnih ugovora tako da se predložena izmena zakona može posmatrati i sa te tačke gledišta.

Odredbe koje se odnose na kazne i kaznene mere

Odredbe koje se odnose na kazne i kaznene mere su takođe pod znakom pitanja iz najmanje dva razloga a promene ovih odredbi mogle bi imati za rezultat potiskivanje korupcije u okviru javnih nabavki.

Prvo, imajući u vidu generalnu prevenciju kao cilj odredbi koje se odnose na kazne, sankcionisanje neusaglašenosti za odgovarajućeg rukovodioca naručioca javnih nabavki je novčana kazna u rasponu od 20.000 dinara do 50.000 dinara. Ovo nije adekvatno jer šteta koja se može prouzrokovati javnom budžetu ne odgovara takvom sankcionisanju. Ove kazne moraju biti mnogo strožije kako bi predstavljale instrument opšte prevencije korupcije u javnim nabavkama. Pored toga, sankcije za odgovorno lice ne bi trebalo da budu samo novčane kazne, već bi to trebalo da povlači za sobom i druge bezbednosne mere, kao što je zabrana obavljanja dužnosti odgovornog rukovodioca u bilo kom drugom pravnom licu.

Drugo, novčana kazna za naručioca izgleda besmislena; naručilac je u prvoj liniji oštećen neusaglašenošću sa zakonodavstvom koje reguliše javne nabavke, odnosno, korupcija utiče na finansije naručioca javnih nabavki. Nametanjem novčane kazne u iznosu od do 1.000.000 dinara prema takvom pravnom licu ima za rezultat udvostručavanje „štete“ za sredstva tog pravnog lica a imajući u vidu da odgovornost rukovodilaca u pravnim licima koja vrše javne nabavke za komercijalno poslovanje ovih pravnih lica praktično ne postoji, takve sankcije su bez ikakvog efekta.

Treće, Zakon o javnim nabavkama predviđa rok od godinu dana za podnošenje tužbe za prekršaj. Imajući u vidu da konkretno neusaglašavanje sa Zakonom može biti potvrđeno tek nakon revizije poslovanja pravnog lica koje vrši nabavke, od strane nadležnog državnog revizora, ili nakon

završetka postupka zaštite prava ponuđača, najverovatnije je da se to tog trenutka ne može podneti tužba za predmetni prekršaj. S toga izgleda da se mora predvideti duži period za obavezno ograničenje.

PREPORUKE SAVETA

- Uvođenje obaveze pravnih lica koja vrše nabavku da naprave razuman plan nabavki i da objave takav plan nabavke;
- Sprečavanje zloupotrebe postupka pregovaranja, koji je najmanje transparentan, stavljanjem na snagu odgovarajućih izmena i dopuna Zakona ili odgovarajućih pratećih propisa;
- Uvođenje ovlašćenja Uprave za javne nabavke da prate realizaciju dodeljenih javnih ugovora;
- Izmene i dopune odredbi koje se odnose na kazne – uvođenje strožijih kazni i drugih mera obezbeđenja, dužeg obaveznog roka za podnošenje tužbe, itd.

PRIVATNO-JAVNO PARTNERSTVO

STANJE

Nije došlo do suštinskih poboljšanja u vezi sa propisima koji regulišu privatno-javno partnerstvo (PJP) u Srbiji od dana objavljivanja prethodnog izdanja. Međutim, ohrabruje to što je Ministarstvo za ekonomiju i regionalni razvoj u saradnji sa EBRD, kako se čini započelo projekat pod nazivom „Razvoj modernog pravnog okvira za koncesije i privatno-pravna partnerstva“, koji bi trebalo da obezbedi jasan pravni okvir za PJP projekte u Srbiji.

Kao što smo već naveli u izdanju Bele knjige za 2009. godinu, srpsko zakonodavstvo nema opšta pravila koja se odnose na fenomen PJP. Sa izuzetkom Zakona o koncesijama i u određenoj meri Zakona o komunalnim delatnostima, pitanje PJP je uglavnom indirektno regulisano i vođeno raznim propisima. Stoga, većina tih propisa se ne odnosi prvenstveno na pitanja PJP, već predviđa mogućnost primene PJP u oblastima delatnosti koje tradicionalno obavlja javni sektor. Najvažniji zakoni su:

- Zakon o koncesijama;
- Zakon o javnim preduzećima i obavljanju delatnosti od javnog interesa;
- Zakon o komunalnim delatnostima;
- Zakon o javnim nabavkama; i
- Zakon o energetici, Zakon o rudarstvu, Zakon o igrama na sreću i drugi zakoni i podzakonska akta.

U skladu sa navedenim zakonima, delatnost od javnog interesa može se dodeliti privatnom partneru, u potpunosti ili delimično. PJP može obuhvatati dizajniranje, finansiranje, izvršenje, renoviranje ili eksploataciju nekog rada ili usluge. Institucionalizovani PJP, koji je takođe moguć u skladu sa srpskim zakonodavstvom, obuhvata osnivanje nekog društva u zajedničkom vlasništvu javnog i privatnog partnera. Stoga, mešovito pravno lice ima zadatak da obezbedi pružanje rada ili usluge.

Iako nije naznačeno u svakom od navedenih zakona, prilikom ulaska u PJP moraju se razmotriti sledeće smernice:

- princip jednakosti i poštenog tretmana, slobodnog tržišta i autonomnog pristupa ugovornih strana (u okviru postupka odobrenja koncesije);

- princip ekonomičnosti i efikasnosti u korišćenju javnih sredstava;
- princip obezbeđenja konkurencije među ponuđačima;
- princip transparentnosti korišćenja javnih sredstava;
- princip jednakosti ponuđača;
- kriterijum izbora najbolje ponude.

Takođe treba napomenuti da se propisi preklapaju, u smislu da nije jasno koji od gore navedenih zakona treba prvenstveno primeniti na određenu delatnost PJP, kao što nije van sumnje da li primena postavki predviđenih konkretnim zakonom isključuje relevantnost drugih zakona, ili da li takve zakone treba primenjivati kumulativno. To se odnosi kako na proceduru uspostavljanja PJP, tako i na suštinska pitanja.

POBOLJŠANJA

Koraci koje je Vlada Srbije, konkretno Ministarstvo za ekonomiju i regionalni razvoj, preduzelo u vezi sa razvojem savremenih politika i pravnog okvira u vezi sa koncesijama i PJP u Srbiji predstavljaju dobar znak.

PREOSTALI PROBLEMI

Koegzistencija raznih zakona i propisa koji regulišu PJP često stvara nesigurnost u pogledu toga koji od tih zakona treba da reguliše PJP. Raznolikost zakona koji regulišu ista pitanja na različite načine (naročito u pogledu postupka poveravanja određene delatnosti ili dobijanja dozvole za obavljanje delatnosti) ima za rezultat nedostatak sigurnosti kada se planira ili inicira PJP.

Dalje, delatnosti koje mogu biti predmet delokruga PJP su u nadležnosti i Republike Srbije i lokalnih organa, tako da je praksa PJP često značajno različita na republičkom i na lokalnom nivou, što dovodi do raznolikosti primenjenih atipičnih modela, koji nisu ni direktno predviđeni zakonom niti priznati u praksi PJP u razvijenijim sistemima. Za takve *sui generis* modele PJP svojstveno je da je mogućnost od pojave rizika u toku saradnje izvan postojećih propisa, što ima za rezultat pravnu nesigurnost.

Takođe, veoma je diskutabilno da li su principi Zakona o javnim nabavkama primenljivi u slučajevima kada se PJP osniva u skladu sa zakonom koji ne predviđa jasan postupak prilikom izbora privatnog partnera, odnosno sa Zakonom o javnim preduzećima i obavljanju delatnosti od javnog interesa.

Veoma je uobičajeno da javni organ koji ulazi u određeno PJP obezbeđuje osnovna sredstva (kao nepokretnosti) kao svoj ulog u PJP. Inkoherentnost i dubioznost zakonodavstva

u pogledu državne imovine, odnosno imovine lokalnog javnog organa, u mnogim slučajevima sprečava dalji razvoj u toj oblasti. Postojeća budžetska regulativa takođe koči dalji progres u toj oblasti; nemogućnost lokalnih javnih organa da se zaduže u cilju PJP je jedan takav primer.

U praksi je čest slučaj da različiti politički, čak i lični interesi vladajućih političkih struktura, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou, koče mnogo bržu primenu PJP u Srbiji.

PREPORUKE SAVETA

- Postojeći pravni okvir treba sistematizovati sa jasnim pregledom svih mogućnosti koje se nude stranim investitorima, koji razmatraju PJP, bilo kao način ulaska na srpsko tržište ili kao način dalje ekspanzije svojih delatnosti u Srbiji. U tom smislu, preporučuje se usvajanje zakona o PJP. Druge relevantne zakone treba uskladiti u skladu sa tim.
- Poboljšanje komunikacije između centralnih i lokalnih organa vlasti u pogledu potencijala koncepta PJP i primene predviđenih projekata bi bilo dobrodošlo.
- Mogućnost osnivanja posebnog državnog tela, koje bi bilo nadležno za pokretanje i podržavanje pilot programa, standardizaciju PJP procedura, pružanje potrebnog znanja i koje bi služilo kao centralna tačka za kontakt privatnog i javnog sektora, a naročito za lokalne javne organe zainteresovane za PJP rešenja, moglo bi dalje da poboljša i naglasi praksu PJP u Srbiji.
- Takođe, potrebne su određene izmene u postojećim zakonima: prilagođavanja i izmene sistema javnih nabavki, propisa o budžetu kao i zakona o porezima koja bi dovela do prepoznavanja specifičnih potreba PJP, nesumnjivo bi doprinela povećanju interesovanja stranih investitora za ovaj koncept u Republici Srbiji.

ZAKON O TRGOVINI

STANJE

Pregled

Skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakon o trgovini 29. jula 2010. godine. Za trgovce, Zakon će se primenjivati od 1. januara 2011. godine. Nadzorni organi – tržišne i komunalne inspekcije – biće u obavezi da se usklade sa odredbama novog Zakona o trgovini do kraja 2011. godine, odnosno te odredbe će se primenjivati od 1. januara 2012. godine. Ovaj Zakon predstavlja zakonski okvir za trgovinu i odgovarajući inspeksijski nadzor, i zamenjuje prethodni Zakon o trgovini (1993), Zakon o cenama (2005) i Zakon o uslovima za obavljanje prometa roba, vršenju usluga u prometu robe i inspeksijskom nadzoru (1996).

Ministarstvo nadležno za trgovinu i usluge ostaje regulatorni državni organ nadležan za pitanja tržišne inspekcije. Komunalna inspekcija će biti ustanovljena na nivou lokalnih самоуправа, posebno za svaku nadzornu aktivnost (trgovina van prodajnog objekta – osim daljinske trgovine na malo, radno vreme i poslovno ime). Sa formalne tačke gledišta, Zakon se sastoji iz 81 člana – prva 52 člana regulišu uslove i odredbe u vezi sa trgovinom (odredbe o uslugama su oskudne); preostali članovi pokrivaju praćenje primene Zakona i razne kaznene odredbe (samo prekršaje, bez privrednih prestupa). Sa tačke gledišta materijalnog prava, novi Zakon o trgovini je detaljniji i orijentisan ka praksi, uvodi nove instute i značajne promene.

Praktično pitanje koje najviše brine trgovce jeste hoće li imati vremena da usvoje i primene nova prava i obaveze, sa većim odgovornostima, a možda i da usklade svoje poslovanje, budući da Zakon počinje da se primenjuje u roku od samo šest meseci od usvajanja.

Nova načela i definicije trgovine i trgovaca

Osnovna načela trgovine koja su u prethodnom Zakonu o trgovini bila samo pobrojana (slobodna trgovina, ravnopravnost, jedinstveno tržište, lojalna konkurencija, stabilnost) sada su precizno utvrđena i dopunjena novim načelima o zabrani diskriminacije, srazmernosti radnji državnih organa kojima se ograničava trgovina i načelo saradnje između državnih organa. Trgovina se definiše kao skup aktivnosti u vezi sa prometom robe, odnosno usluga, u cilju ostvarivanja dobiti, kao i drugih društveno-ekonomskih efekata.

Jedna od glavnih novina jeste da se trgovci više ne definišu kao lica registrovana za delatnosti trgovine i usluga, već kao pravna lica i preduzetnici koji obavljaju trgovinu u skladu sa navedenim Zakonom. Definicija trgovaca obuhvata i određena fizička lica, i to:

- poljoprivrednike, registrovane u skladu sa propisima kojima se uređuje poljoprivreda, u pogledu poljoprivrednih proizvoda koji su predmet registracije;
- lica koja obavljaju trgovinu ulovljenom divljači, ribom, pečurkama, divljom florom i faunom i drugim šumskim plodovima, u skladu sa posebnim propisima o lovu, ribolovu, veterini, zaštiti prirode i šumarstvu;
- lica koja obavljaju slobodne profesije u skladu sa posebnim propisima;
- ostala fizička lica u pogledu prodaje sopstvenih polovnih stvari.

Klasifikacija trgovine i posebne tržišne institucije

Kao i u prethodnom Zakonu o trgovini, trgovina je podeljena na veleprodaju i maloprodaju, ali srpsko zakonodavstvo po prvi put klasifikuje trgovinu prema formatu trgovinskog (prodajnog) objekta, i ministarstvo treba da usvoji podzakonski akt u u kom bi bila data detaljna klasifikacija pomenutih formata, a za to nije utvrđen zakonski rok.

Van odobrenih prodajnih objekata, trgovina se može obavljati u vidu daljinske trgovine na malo, po nalogu potrošača, ali bez njegovog ličnog prisustva (e-trgovina, prodaja putem kataloga, pošte, televizije, telefona itd.) ili bez prethodnog naloga (i pristanka) potrošača, putem direktnog nuđenja (prodavci od vrata do vrata itd.). U ovom poslednjem slučaju novi Zakon uvodi pojam punomoćnika (ovlašćenih predstavnika) u trgovini putem ličnog nuđenja. Ostala trgovina na malo van prodajnog objekta definiše se kao prodaja iz pokretnih ili mobilnih objekata (kiosk, tezga, štand, vozilo itd.).

Jedan propis po prvi put u srpskom Zakonu o trgovini definiše posebne tržišne institucije, kao što su robne berze, sajmovi i ostale privredne izložbe i tradicionalne manifestacije, pijace i veletržnice, aukcijske kuće i javno nadmetanje.

Usluge

U poređenju sa prethodnim Zakonom o uslovima za obavljanje prometa roba, vršenju usluga u prometu robe i inspekcijском nadzoru, usluge u vezi sa trgovinom i koje primarno služe trgovini definišu se samo u članu 29, što bi se moglo tumačiti tako da sve ostale odredbe novog zakona o trgovini treba primenjivati na usluge prema analogiji. Spisak usluga je standardan i uobičajen za podršku trgovini (posredničke, agencijske, komisijone usluge i usluge berzanskog posredovanja, kontrola kvaliteta i kvantiteta robe, bezbednost prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda, osiguranje robe, oglašavanje, promotivne kampanje itd.)

Uslovi za trgovinu

Uslovi za trgovinu podeljeni su na opšte uslove (za trgovce, robu, cene, evidenciju prometa, trgovinu poljoprivrednim proizvodima i domaćim životinjama) i uslove koji se odnose na trgovinu na malo.

Uslovi za trgovce uključuju zahtev o posedovanju dokaza o svojstvu trgovca, i o ispunjavanju minimalnih tehničkih uslova kao što su unutrašnji i spoljašnji prostor, oprema, skladištenje, način trgovine i priroda robe i usluga, kao i posebnih uslova, odnosno higijenskih i sanitarnih uslova, zahteva u vezi sa opštom i zdravstvenom bezbednošću, zaštitom životne sredine, tehničkim uslovima itd. Uz to, trgovci su obavezni da sve takve dokaze čuvaju u prodajnim objektima, čak i u slučaju trgovine van prodajnih objekata. Sve to može da dovede do različitih tumačenja nadzornih organa i praktičnih problema za trgovce – šta treba dostaviti inspekciji, gde i kada, da bi se postupalo u skladu sa tim zahtevima, pošto bi ti dokazi mogli da budu u vidu celovitog niza različitih dokumenata. Sada su utvrđeni i minimalni zahtevi za zaposlene, a nadležno Ministarstvo treba da donese podzakonski akt o detaljnoj klasifikaciji navedenih zahteva.

Uslovi u vezi sa robom i uslugama uključuju zahtev posedovanja isprava o proizvodnji, nabavci, skladištenju i prodaji robe (faktura, carinska isprava, otpremnica, skladišnica i sl.) kao i isprava kojima se potvrđuje ispunjenost zahteva u pogledu svojstva robe kada je to propisano posebnim propisima. Očigledno, praktičan problem za trgovce bi mogao biti ispunjavanje obaveze čuvanja potrebnih dokumenata u prodajnim objektima i konkretno „kod trgovca“ kada se trgovina obavlja van prodajnog objekta.

U slučaju pružanja usluga, novi Zakon zahteva posedovanje dokumenata o prodaji usluga kao i dokumenata potrebnih za pružanje određenih usluga. To bi isto moglo biti podležno raznim tumačenjima od strane inspekcije, pošto ministarstvo neće doneti dodatne propise koji bliže definišu potrebna „dokumenta“.

Novi Zakon o trgovini uvodi „oznake posebnog svojstva“ koje ističu posebna svojstva robe i usluga na osnovu nezavisnog ispitivanja. To mogu biti oznake kao što su „odličan“, „prvoklasni proizvod“ i slično, koje za cilj imaju isticanje robe i usluga od druge robe i usluga iste vrste. Te oznake ne uključuju oznake priznatih standarda kvaliteta (ISO, ECO, itd.) i geografskog porekla. Reklamne poruke kojima se tvrde posebne karakteristike robe i usluga, ali bez prethodnog nezavisnog ispitivanja, takođe se ne mogu smatrati „oznakama posebnog svojstva“. Trgovci ne smeju sami da izdaju posebne oznake, to jest da obeležavaju svoju robu i usluge sa posebnim karakteristikama, već to radi nezavisna institucija. Ta institucija priprema studiju odnosno sprovodi nezavisnu procenu (testiranje) robe i usluga trgovca, u skladu sa utvrđenim kriterijumima za izdavanje posebne oznake. Ti kriterijumi za dobijanje posebne oznake na gore navedeni način moraju biti proverljivi putem nezavisne kontrole, ali novi Zakon ne kaže ko tu kontrolu sprovodi.

Novi Zakon o trgovini je značajno povećao broj zahteva za trgovinu na malo u Srbiji koji su već priznati u institutima Zakona o oglašavanju, Zakona o zaštiti potrošača i drugim propisima (deklaracija, cene, poslovno ime, radno vreme, podsticaji itd.), čime se stvara zabuna sa drugim važećim propisima i sveukupno umnožavanje zahteva.

Zahtevi u vezi sa deklaracijom su detaljno definisani, uz uvođenje jednakosti ćirilčnih i latiničnih slova na deklaracijama, oznaku „EU“ za zemlju porekla i mogućnosti podataka na stranim jezicima, ali ograničenih na žig, bar kod i „druge podatke koji bliže definišu robu i prirodu iste“.

Zahtevi u vezi sa cenom odnose se na prodajnu i jediničnu cenu robe i usluga. Prodajna cena je ukupna, konačna cena po jedinici robe, uključujući porez. Jedinčna cena je prodajna cena obračunata po jedinici mere (kilogram, litar ili druga metrička jedinica) koja se uobičajeno koristi u prometu određene robe.

Za specifične formate prodajnih objekata lokalna samouprava će biti ovlašćena da odredi okvirno radno vreme, definisanjem ukupnog trajanja radnog vremena i rasporeda radnog vremena (dnevnog, nedelnog, mesečnog i godišnjeg), kao i da utvrdi obavezu držanja otvorenim pojedinih prodajnih objekata u toku praznika i drugih neradnih dana, i obavezu dežurstava tokom takvih dana. Jedna novina jeste da trgovci smeju da rade prekovremeno, ukoliko nije drugačije naznačeno posebnim propisima usvojenim u skladu sa novim Zakonom.

Radi „stabilizovanja“ prodajnih podsticaja i uvođenja reda među trgovcima, kao i izbegavanja navođenja na pogrešne zaključke i nepoštenog postupanja prema konkurenciji i potrošačima, uvode se sledeći zahtevi u vezi sa popustima, prodajom, promocijama itd, zajedno sa važećim zahtevima na osnovu Zakona o oglašavanju:

- primereno trajanje i učestalost, u poređenju sa redovnom ponudom istog trgovca;
- odgovarajuća količina robe koja je dovoljna za ispunjavanje potreba kupaca;
- određivanje vrste podsticaja (popust, prateći poklon, učešće u nagradnoj igri);
- precizna i jasna naznaka na koju robu se takav podsticaj odnosi;
- period važenja podsticaja, sa naznakom datuma početka važenja;
- svi eventualni posebni uslovi vezani za ostvarivanje prava na podsticaj;
- ukupni troškovi vezani za dobijanje ili preuzimanje robe, uključujući isporuku i sve troškove za kupce;
- poređenje prodajne cene sa prethodnom (redovnom) cenom i period važenja prethodne cene.

Ostale relevantne promene

Sa tačke gledišta materijalnog prava, novi Zakon o trgovini donosi velike promene i utvrđuje nova ovlašćenja Ministarstva ili javne agencije (uvođenje Studije uticaja na strukturu

tržišta i Centra za razvoj trgovine). Novi Zakon takođe uvodi i novu zabranu, naime zabranu piramidalne trgovine.

Jedna od bitnih promena odnosi se na nadležnosti tržišne inspekcije i na nivo obrazovanja koje će tržišni inspektori morati da imaju da bi pratili primenu novog Zakona o trgovini. Zakon daje jasniju definiciju ko će moći da bude na položaju tržišnog inspektora.

POBOLJŠANJA

Uopšteno, usvajanjem novih trgovinskih pravila i zamenom onih pod kojima je srpsko tržište bilo zatvoreno za konkurenciju, Srbija je napravila korak napred ka usklađivanju svog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. Priličan broj zahteva koji se nameću trgovcima doneće i nove obaveze, ali to bi trebalo da utvrdi a ne da oteža njihov položaj na srpskom tržištu i ohrabriće nove trgovce da obavljaju jednu od najvažnijih poslovnih delatnosti.

PREOSTALI PROBLEMI

U skladu sa Zakonom, potrebno je osnovati Centar za razvoj trgovine, ali bi trgovci trebalo da budu pozvani da aktivno učestvuju u radu Centra preko svojih predstavnika, ili da barem budu detaljno obaveštavani o merama koje će se preduzeti za zaštitu poverljivih podataka. Međutim, pitanje je da li bi uvođenje takvog Centra bilo prikladno i zaista neophodno, s obzirom da su njegova ovlašćenja veoma slična ovlašćenjima Zavoda za statistiku. Pored toga, po našem mišljenju, njegov rad bi mogao ometati ili čak ugroziti poslovne tajne trgovaca.

U vezi sa Studijom uticaja na strukturu tržišta koja će biti potrebna za trgovinske formate veće od 2000m², nije jasno koje će biti koristi od ove studije, naročito imajući u vidu kompleksnu proceduru ostvarivanja investicija u Srbiji. Takođe je nejasno da li će neko privredno društvo moći da podnese prijavu za ovu studiju bez vlasništva nad lokacijom, i da li će se pripremanje studije plaćati (i koliko bi ona koštala), a osim toga, ni kako bi se ona pokretala.

Pošto rokovi za donošenje podzakonskih akata nisu definisani novim Zakonom o trgovini, veoma je važno da ministarstvo ne čeka predugo sa pripremanjem nacrtu i do-

nošenjem ovih propisa, pošto neke odredbe novog Zakona o trgovini nemaju mnogo smisla bez podzakonskih akata,

to jest ostavljaju previše prostora za tumačenje od strane trgovaca i inspekcija.

PREPORUKE SAVETA

- Koncept „trgovine uslugama“ treba definisati zasebno od „specijalizovanih usluga“, sa jasnim objašnjenjem koji zahtevi od onih definisanih za trgovinu proizvodima se eventualno primenjuju i na „trgovinu uslugama“;
- Potrebno je da se preispita potreba ustavovljavanja Centra za razvoj trgovine ili bi njegove nadležnosti, propisane novim Zakonom, trebalo da budu umanjene. U svakom slučaju, trgovci treba da budu pozvani da uzmu aktivno učešće u radu ovog Centra, preko svojih predstavnika, ili da bar budu detaljno upoznati o merama koje će biti preduzete da bi se zaštitili poverljivi podaci;
- Studiju uticaja na strukturu tržišta, propisanu novim Zakonom o trgovini treba ponovo uzeti u razmatranje;
- Usklađivanje sa zakonodavstvom EU u vezi sa neposrednom trgovinom, pošto se trgovina putem direktnog nuđenja zapravo odnosi na „direktnu trgovinu“, kao koncept koji uobičajeno definiše prodaju putem neposrednog nuđenja od strane trgovca ili predstavnika trgovca nekome ko je lično prisutan.

ZAKON O SPOLJNOJ TRGOVINI

STANJE

Zakon o spoljnoj trgovini iz 2009. godine reguliše spoljnu trgovinu na veoma liberalan način, naročito u poređenju sa prethodnim zakonom. Uopšteno, bavi se izvozom/uvozom robe, nacionalnim tretmanom, kvantitativnim ograničenjima i dozvolama, merama zaštite, pitanjima antidampinških i kompenzatornih mera, privremenih režima i povezanih mera.

Međutim, nakon objavljivanja Bele knjige 2009, Vlada Republike Srbije je usvojila niz podzakonskih akata kojima se detaljno reguliše oblast spoljne trgovine. Poslednji podzakonski akt usvojen je u julu 2010. godine, čime su svi podzakonski akti koje je Vlada u skladu sa Zakonom o spoljnoj trgovini bila obavezna da usvoji sada usvojeni. Spisak novih podzakonskih akata glasi:

- Uredba o bližim uslovima za izdavanje, korišćenje i ukidanje dozvola za izvoz, uvoz, odnosno tranzit robe i raspodelu kvota;
- Uredba o uvozu motornih vozila;
- Uredba o načinu izdavanja i overavanja isprava koje prate robu pri uvozu ili izvozu za cije izdavanje nije propisana nadležnost;
- Uredba o bližim uslovima za primenu antidampinških mera;
- Uredba o bližim uslovima za primenu kompenzatornih mera;
- Uredba o bližim uslovima za primenu mera zaštite od prekomernog uvoza;
- Odluka o određivanju robe za čiji je uvoz, izvoz, odnosno tranzit propisano pribavljanje određenih isprava;
- Odluka o izvozu, odnosno uvozu robe i usluga bez naplate, odnosno plaćanja;
- Odluka o ustanovljavanju Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza;

- Odluka o izvozu šećera u države EU;
- Odluka o bližim uslovima za plaćanje, odnosno naplatu u robi, odnosno uslugama;
- Naredba o određivanju dana pružanja usluga u spoljnoj trgovini.

Neki novousvojeni podzakonski akti ne sadrže suštinske razlike u odnosu na iste podzakonske akte usvojene u skladu sa starim zakonom o stranoj trgovini. Ti podzakonski akti su:

- Naredba o određivanju dana pružanja usluga u spoljnoj trgovini
- Odluka o izvozu šećera u države EU
- Odluka o izvozu, odnosno uvozu robe i usluga bez naplate, odnosno plaćanja.
- Uredba o uvozu motornih vozila.

Ostali podzakonski akti sadrže značajne promene, uglavnom u smislu uklađivanja podzakonskog akta sa novim Zakonom o spoljnoj trgovini, ali ovi novi podzakonski akti su sada jasniji i detaljniji.

U tom smislu, Uredba o bližim uslovima za primenu antidampinških mera jasno definiše uslove za primenu antidampinških mera, značenje i način utvrđivanja postojanja dampinga, štete, domaće privrede, sličnog proizvoda, rizika od štete i postojanje veze između dampinga i štete. Takođe, detaljno definiše postupak uvođenja antidampinških mera.

Isto se odnosi i na Uredbu o bližim uslovima za primenu kompenzatornih mera (definicije i način utvrđivanja subvencije, štete, domaće privrede, sličnog proizvoda, rizika od štete i postojanja veze između subvencije i štete, kao i detaljnih proceduralnih pravila) i Uredbu o bližim uslovima za primenu mera zaštite od prekomernog uvoza (prekomerni uvoz, postojanje veze između prekomernog uvoza i štete, ozbiljna šteta, rizik od štete, domaća privreda, slični proizvod i direktno konkurentni proizvod, kao i detaljna proceduralna pravila).

POBOLJŠANJA

Imajući u vidu sve navedeno, usvajanje novog Zakona o spoljnoj trgovini i novih podzakonskih akata na osnovu predmetnog zakona za Republiku Srbiju predstavlja put napred ka Svetskoj trgovinskoj organizaciji i Evropskoj uniji.

PREOSTALI PROBLEMI

Nakon usvajanja novih podzakonskih akata, ostaje pitanje načina na koji će ih nadležni organi primeniti. U tom smislu, pošto najvažniji usvojeni podzakonski akti predviđaju uslove za uvođenje prepreka za slobodnu trgovinu između Republike Srbije i drugih zemalja, Vlada Republike Srbije i drugi administrativni organi nadležni za uvođenje i primenu predmetnih mera bi trebalo te mere da primenjuju strogo i usko, uvek dajući prednost trgovini bez prepreka i koristeći prepreke kao poslednju meru.

PREPORUKE SAVETA

Nadležni organi Republike Srbije treba da nastave da prate razvoj pravila ovih trgovinskih organizacija i da stalno poboljšavaju propise Republike Srbije o spoljnoj trgovini, sve dok Republika Srbija ne bude ispunjavala sve uslove za prijem i u Svetsku trgovinsku organizaciju i u Evropsku uniju.

ZAKON O OPŠTOJ BEZBEDNOSTI PROIZVODA

STANJE

U kasno proleće 2009. godine, Narodna skupština Srbije donela je novi Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda. Međutim, Zakon je počeo da se primenjuje od polovine decembra 2009. godine. Zakon po prvi put sistematski reguliše dužnosti i obaveze proizvođača i distributera u pogledu bezbednosti proizvoda. U osnovi, zakon predstavlja prihvatanje odgovarajućeg zakonodavstva i standarda Evropske unije. Nakon donošenja Zakona, doneta je i Uredba o načinu uspostavljanja i rada sistema brze razmene informacija o opasnim proizvodima, kao i Pravilnik o obliku i sadržini obaveštenja o opasnom proizvodu.

POBOLJŠANJA

Donošenje zakona je samo po sebi pozitivan napredak. Njegovo usvajanje je jedan od najviše rangiranih uslova za pristupanje zemlje Evropskoj uniji. Zakon uvodi EU standard i propise koji regulišu slobodnu trgovinu proizvodima na tržištu. Napisan je po uzoru na starije evropske zakone iz ove oblasti. Regulise buduće odnose između Srbije i Evropske unije, uvodeći, na primer, odredbe koje se odnose na RA-PEX, sistem brze razmene informacija Evropske unije o svim proizvodima opasnim po zdravlje i bezbednost potrošača. Nadalje, on predviđa značajne obaveze i za proizvođače i

distributere koje se odnose na bezbednost robe, pružanje informacija, nadzor od strane državnih organa, carinska pitanja i javno objavljivanje informacija. Kršenje njegovih glavnih odredbi sankcionisano je novčanim kaznama.

Zanimljivo je da novi zakon, u skladu sa daljim evropskim integracijama, predviđa sprovođenje odluka donetih od strane Evropske komisije.

PREOSTALI PROBLEMI

Ostaje da se vidi kako će se propisi ovog zakona primenjivati i sprovoditi u budućnosti. Takođe, pozitivno sprovođenje zakona u mnogome zavisi od toga kojom će se brzinom odgovarajući državni organi upoznati sa novim pravnim okvirom i pratećim standardima.

Što se tiče sprovođenja, naročito je važno da se ustanovi dobra praksa, posebno u odnosu na brzo upozoravanje ugroženih potrošača, javno objavljivanje informacija i uvođenje mera i novčanih kazni za utvrđene prestupnike.

Konačno, zakon će u svom punom obimu početi da se primenjuje samo nakon potpunog pristupanja Srbije Evropskoj uniji.

PREPORUKE SAVETA

- Donošenje, što je pre moguće, podzakonskih akata neophodnih kako bi zakon u potpunosti postao funkcionalan;
- Obuka i priprema državnih izvršnih organa u saradnji sa Evropskom unijom radi primene zakona, kako bi se obezbedilo postizanje efikasnih rezultata;
- Ubrzanje procesa harmonizacije srpskih standarda sa onim u Evropskoj uniji;
- Pravovremeno izvršenje obaveza od strane Vlade Srbije u skladu sa propisanim rokovima;
- Organizovanje kampanja kako bi se povećao nivo opšte javne svesti u odnosu na prava potrošača na osnovu novog zakona.

ZAKON O ELEKTRONSKOJ TRGOVINI I ZAKON O ELEKTRONSKOM DOKUMENTU

STANJE

U maju 2009. godine, Narodna skupština donela je dva značajna zakonska akta koja regulišu elektronsku trgovinu: Zakon o elektronskoj trgovini i Zakon o elektronskom dokumentu. Stoga, proces regulisanja elektronske trgovine, započet u 2004. godini, usvajanjem Zakona o elektronskom potpisu, konačno je okončan. Svi pomenuti zakoni predstavljaju pionirske projekte koji postavljaju prvi pravni okvir za obavljanje elektronske trgovine ikad u Srbiji.

POBOLJŠANJA

Usvajanje ovih zakona je samo po sebi veliki napredak. Naime, ovo je prvi put da je elektronskom ugovaranju data pravna snaga u srpskom pravu. Isto važi i za sve ostale dokumente u elektronskom obliku. Ranije, svi navedeni dokumenti imali su malo ili nikakvo pravno dejstvo u Srbiji, naročito pred sudovima.

Štaviše, novi zakoni uvode neke od najboljih praksi i rešenja razvijenih od strane UNCITRAL-a i drugih značajnih pravnih institucija. Prethodno posebno važi u odnosu na pravila o ugovaranju u elektronskoj formi; slanje i primanje ponude za zaključenje ugovora i odgovarajućeg odgovora; trenutak zaključenja ugovora; odgovornost za spam itd.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je nadležno za izdavanje kvalifikovanih elektronskih sertifikata. Svi građani koji apliciraju za nove lične karte mogu da biraju između standardnih „plastičnih“ i takozvanih pametnih ličnih karti koje sadrže, na primer, adresu nosioca, biometrijske podatke i operativne informacije neophodne za kvalifikovane potpise.

U skladu sa svim ovim promenama, u Srbiji je sada pravno moguće da se kupuje preko Interneta, da se potpisuju ugovori u elektronskoj formi, izdaju elektronske fakture i zaključuje većina poslovnih transakcija elektronskim putem. U tom smislu, regulisanje elektronske trgovine je u potpunosti izvršeno. Pored toga, tehnički preduslovi su već sprovedeni, dok se sve više domova u Srbiji povezuje na brzi internet.

PREOSTALI PROBLEMI

Da bi elektronska trgovina zaista zaživela, od presudnog značaja je da se novousvojena pravila primenjuju i sprovede u potpunosti. Neka privredna društva oklevaju da postepeno odustanu od tradicionalnih „papir i olovka“ ugovora. U tom pogledu, sa nestrpljenjem iščekujemo prve sudske odluke u vezi sa pravnom validnošću dokumenata u elektronskoj formi, elektronskih ugovora i svih mogućih pratećih pitanja koja proizilaze iz takvih odnosa.

S druge strane, Srbiji još uvek nedostaje potrebna infrastruktura za efikasno procesuiranje elektronske trgovine, a trgovinske marže su još uvek značajno veće u odnosu na one u regionu ili u Evropskoj uniji.

Sa približavanjem Srbije Evropskoj uniji i Svetskoj trgovinskoj organizaciji, njeno ime će se sve više i više pojavljivati na listama zemalja sa renomiranim veb-sajtovima u elektronskoj trgovini, a novi lokalni učesnici na tržištu će moći da iskoriste prednosti ovog novog trgovinskog kanala kako bi održali svoju poziciju na tržištu i svoju snagu u tradicionalnijim oblicima trgovine.

PREPORUKE SAVETA

- Usvajanje, što je pre moguće, predviđenih podzakonskih propisa koji su neophodni radi potpunog sprovođenja novih zakona;
- Organizovanje temeljnih obuka za relevantne državne organe i sudstvo kako bi se osiguralo pravilno sankcionisanje;
- Organizovanje javnih kampanja, podržanih od strane Vlade, usmerenih na opštu javnu informisanost o regulativi iz elektronske trgovine i promovisanje pravne sigurnosti i poverenja javnosti;

- Potpuna liberalizacija tržišta elektronske trgovine i promocija novih zakona u poslovnim krugovima;
- Podsticanje povećanja broja procesing centara u Srbiji.

CARINE

Carinski zakon („Službeni glasnik RS“ br. 18/2010), Zakon o carinskoj tarifi („Službeni glasnik RS“ br. 62/2005, 61/2007 i 5/2009) kao i važeći sporazumi o slobodnoj trgovini predstavljaju pravni okvir regulisanja carinskih postupaka u Republici Srbiji.

STANJE

Carinski zakon

Novi Carinski zakon je usvojen u martu 2010. godine, a počeo je da se primenjuje od maja 2010. godine. Ovaj zakon sledi princip da carinski postupci sa jedne strane, i organizacija carinske službe sa druge, treba da budu uređeni u dva posebna zakona. Stoga, novi Carinski zakon uređuje samo prvopomenutu oblast, dok je oblast carinske službe još uvek uređena odredbama starog Carinskog zakona.

Novi Carinski zakon u osnovi predstavlja prevod Carinskog zakona EU (Uredba Saveta EU br. 2913/92, sa izmenama i dopunama). Zapravo je novim Carinskim zakonom poboljšan sadržaj starog Carinskog zakona (koji je takođe bio zasnovan na ranijoj EU regulativi), ali su uvedeni i neki novi instituti. Tako npr. novine uključuju institut Ovlašćenog privrednog subjekta, Prethodnu deklaraciju, carinski agent kao posredni zastupnik će biti deklarant i carinski dužnik, nastanak carinskog duga je preciznije definisan kao i kompenzatorna kamata. Pravilo za utvrđivanje carinske vrednosti nosača podataka sa softverskim podacima, zasnovano na odluci 4.1. Komiteta za carinsku vrednost Svetske carinske organizacije, koje omogućava da se vrednost softvera isključi iz carinske vrednosti, čini se da je napušteno.

Novi Carinski zakon tek treba da se razradi uredbama, pravilnicima i odlukama. Očekuje se da će ove slediti logiku EU propisa za sprovođenje Carinskog zakona EU, naročito u oblastima Ovlašćenog privrednog subjekta i utvrđivanja carinske vrednosti, kao i u drugim važnim oblastima. Do tada, stare uredbe, pravilnici i odluke se primenjuju u meri u kojoj nisu u suprotnosti sa novim Carinskim zakonom. U oblastima koje su specifične za Republiku Srbiju, Vlada je već donela određene propise za sprovođenje Carinskog zakona, npr. one koji uređuju oslobođenja ili sniženja carine za pojedine uvoze.

Carinska tarifa

Carinska tarifa Republike Srbije se godišnje usklađuje sa Kombinovanim nomenklaturom EU. Ovo usklađivanje se vrši do kraja meseca novembra tekuće godine za narednu godinu, što je učinjeno i u mesecu novembru 2009. godine za svrhu primene u 2010. godini.

Odluke o svrstavanju robe koje su objavljene u službenom glasniku EU (OJ of the EU), kao i odluke o svrstavanju robe donete od strane Svetske carinske organizacije, obavezujuće su u Republici Srbiji. Prevodi navedenih odluka se redovno objavljuju u Službenom glasniku Republike Srbije. Moguće je takođe tražiti i Obavezujuća obaveštenja o svrstavanju robe od Uprave carina Republike Srbije, u slučaju sumnje (npr. kada određeno svrstavanje nije već razmatrano na nivou EU ili Svetske carinske organizacije).

Sporazumi o slobodnoj trgovini

Osim sporazuma o slobodnoj trgovini koji su već u primeni u Republici Srbiji, kao što je CEFTA (regionalni sporazum o slobodnoj trgovini između Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Moldavije, Srbije i UNMIK Kosovo), sporazum sa Ruskom Federacijom, sa Belorusijom, kao i sa EU (Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima služi za ovu svrhu), Republika Srbija je u 2009. godini zaključila sporazume o slobodnoj trgovini sa Turskom i EFTA (zona slobodne trgovine između Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švajcarske).

Sporazum o slobodnoj trgovini sa Turskom se primenjuje od 1. septembra 2010. godine. Sporazum o slobodnoj trgovini sa EFTA se primenjuje od 1. oktobra 2010. godine između Srbije s jedne, i Lihtenštajna i Švajcarske s druge strane, dok se ratifikacija od strane Islanda i Norveške očekuje početkom 2011. godine.

Bez obzira na navedeno, na uvoz poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u Republiku Srbiju iz EU i ostalih zemalja koje su potpisnice sporazuma o slobodnoj trgovini kojima je Republika Srbija pristupila ili ih zaključila, i dalje se obračunavaju poljoprivredne i sezonske dažbine, na osnovu odluka Vlade Republike Srbije.

POBOLJŠANJA

Carinski zakon

Dalje usklađivanje carinskih propisa Republike Srbije sa propisima EU, odnosno donošenje novog Carinskog zakona, je pozitivan pomak sam po sebi. Međutim, razrada pojedinačnih instituta kroz podzakonske propise, i ispravno tumačenje i primena carinskih propisa su mnogo važniji i zahtevniji zadaci za carinsku službu Republike Srbije, stoga, ostaje da se vidi kako će se odnositi prema tome.

Novi Carinski zakon takođe uvode unekoliko novi carinski podsticaj – oslobođenje od plaćanja carine na uvoz nove opreme za proizvodnju, pod određenim uslovima. Ovaj podsticaj je prevashodno usmeren na stimulisanje investicija u proizvodnju i nove tehnologije. Da bi se ostvarilo oslobođenje, oprema treba da bude nova, da se ne proizvodi u Republici Srbiji i treba da se koristi u proizvodnji, za novu ili proširenje postojeće proizvodnje, modernizaciju proizvodnje i uvođenje nove, odnosno osavremenjavanje postojeće tehnologije. Ranije, uvoz nove opreme je bio moguć uz primenu sniženih carinskih stopa, i pod relativno ograničavajućim uslovima, koji su podrazumevali minimalnu vrednost opreme, kao i prethodnu saglasnost nadležnih organa.

Oslobođenje od plaćanja carine na uvoz opreme po osnovu uloga stranog ulagača u kapital pravnog lica u Republici Srbiji, u skladu sa Zakonom o stranim ulaganjima, se i dalje primenjuje. Ovaj carinski podsticaj je uređen Odlukom o određivanju robe na koju se ne plaćaju uvozne dažbine. Pravila o carinskom nadzoru nad opremom uvezenom uz oslobođenje i gubitkom prava na podsticaj u slučaju otuđenje te opreme u roku od tri godine nakon uvoza, su i dalje na snazi. Ova odluka se primenjuje do kraja 2012. godine.

Carinska tarifa

Sa usklađivanjem tarifnih naimenovanja, Carinska tarifa je takođe ažurirana i sa stopama carine koje se primenjuju u 2010. godini na uvoz robe po osnovu sporazuma o slobodnoj trgovini kojima je Republika Srbija pristupila ili ih zaključila, što obezbeđuje potpun i transparentan pregled važećih stopa carine u Republici Srbiji.

Iako smo povremeno svedoci problema u vezi sa svrstavanjem roba po Carinskoj tarifi, ovo se dešava u manjom meri nego ranije, i čini se da carinska služba Republike Srbije ozbiljnije pristupa praćenju prakse međunarodnih tela u ovoj oblasti (kao što je praksa Komisije EU i Svetske carinske organizacije).

Sporazumi o slobodnoj trgovini

Sporazumi sa Turskom i EFTA će omogućiti da se u Republici Srbiji primenjuju pravila o dijagonalnoj kumulaciji porekla, što zapravo ima za rezultat stvaranje jedinstvenog tržišta za robu koju prolazi proces prerade ili dorade u Republici Srbiji (kao članici CEFTA), u EU, zemljama EFTA ili Turskoj.

PREOSTALI PROBLEMI

Carinski zakon

Nakon što je stari Carinski zakon stupio na snagu 2004. godine, kojim su po prvi put uvedena EU carinska pravila u Republiku Srbiju, glavni problem je bio u tome što je bilo potrebno dosta vremena da bi se promenila snažno ukorenjena praksa zasnovana na ranijim propisima, kao i da bi se adekvatno razradili određeni instituti kroz podzakonske propise. Ovaj proces čak nije potpuno završen do stupanja na snagu novog Carinskog zakona. Nadamo se da će razrada i primena novog Carinskog zakona biti znatno efikasnija.

Carinska tarifa

Iako u bitnoj meri sprovodi EU Kombinovanu nomenklaturu, Carinska tarifa Republike Srbije sadrži određene specifične podele nekih tarifnih naimenovanja. Ponekada ovo dovodi do problema prilikom uvoza, naročito ukoliko je roba koja se uvozi praćena fakturama koje sadrže tarifna naimenovanja koja ne odgovaraju u potpunosti podelama u Carinskoj tarifi Republike Srbije.

Sporazumi o slobodnoj trgovini

Iako primena sporazuma o slobodnoj trgovini generalno dobro funkcioniše u praksi, ali ipak sa povremenim problemima, svedoci smo pojedinih čudnih tumačenja pravila o poreklu donetih od strane Uprave carina Republike Srbije, što se naročito odnosi na upotrebu proizvoda u potpunosti dobijenih u Republici Srbiji.

Preciznije, Uprava carina nastoji da zaštiti domaće proizvođače ovakvim tumačenjima, iako bi trebalo da pravila o poreklu tumači striktno u skladu sa sporazumima o slobodnoj

trgovini. Ipak, kako vreme prolazi, čini se da ovakva praksa bledi u odnosu na koristi koje se postižu primenom sporazuma o slobodnoj trgovini.

PREPORUKE SAVETA

Principijelno bi želeli da napomenemo da preporuke Saveta stranih investitora, date u okviru Sveobuhvatne reforme propisa u toku 2009. godine u vezi sa carinskim propisima, nisu naišle na odobravanja niti prihvatanje.

Što se tiče carinskih propisa, želimo da damo sledeće preporuke, primenljive u svim carinskim oblastima:

- Veća efikasnost i poboljšani kvalitet u donošenju podzakonskih propisa u oblasti carina;
- Bolja edukacija carinskih službenika u smislu obaveštavanja o novim carinskim pravilima, i naročito obuka u vezi sa primenom tih pravila;
- Prihvatanje stava da upravni organi treba da rade prema propisima, a ne u skladu sa navikama razvijenim u praksi;
- Striktno pridržavanje zakona bez prilagođavanja političkim zahtevima kojima je carinska služba povremeno izložena.

INFRASTRUKTURA KVALITETA

STANJE

Donošenje Zakona o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti, Zakona o standardizaciji i Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda 2009. godine i Zakona o metrologiji 2010. godine identifikuje se kao napredak u procesu harmonizacije infrastrukture kvaliteta (metrologija, standardizacija, akreditacija i ocenjivanje usaglašenosti) i nadzora nad tržištem sa pravilima EU i međunarodnim pravilima.

Zakon o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti i Zakon o standardizaciji harmonizovani su sa pravilima Svetske trgovinske organizacije (STO) i EU. Srpski tehnički propisi i standardi koji su usvojeni u skladu sa ova dva zakona u osnovi prenose direktive EU (u slučaju srpskih tehničkih propisa) i standarde EU (u slučaju srpskih standarda) u domaće zakonodavstvo. Kada se direktive EU prenesu u srpske tehničke propise i kada odgovarajući srpski standardi preuzmu evropske standarde, proizvodi koji su proizvedeni u Srbiji u skladu sa ovim tehničkim propisima i standardima će biti usaglašeni i sa propisanim zahtevima EU.

Zakon o metrologiji koji je usvojen u maju 2010. godine uređuje pitanja u vezi mera i merne opreme na način koji je usaglašen sa pravilima EU, a posebno sa takozvanim „Novim paketom propisa za slobodan protok roba“ koji je usvojila Evropska komisija u avgustu 2008. godine. Ovim zakonom će biti rešen postojeći sukob nadležnosti u vezi sa donošenjem metroloških propisa, ovlašćivanjem metroloških laboratorija i nadzorom nad njihovim radom.

Sektor tržišne inspekcije u Ministarstvu trgovine (koje je nadležno za nadzor nad tržištem) dovršio je pripreme za punu i adekvatnu primenu novog Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda, u koji je prenet Evropska direktiva o opštoj bezbednosti proizvoda 2005/95/EC. Ovaj zakon je stupio na snagu u decembru 2009. godine, a za njegovu primenu pripremljena su dva neophodna podzakonska akta: Pravilnik o obaveštavanju nadležnog organa o opasnom proizvodu ili o sumnji u ozbiljan rizik od industrijskog proizvoda koji je stavljen na tržište i Uredba o funkcionisanju nacionalnog sistema za brzo obaveštavanje o opasnom proizvodu na srpskom tržištu.

Usvajanje novog Zakona o akreditaciji je u toku. Vlada je donela nacrt Zakona koji bi trebalo da je usaglašen sa pravilima STO i EU i sa zahtevima standarda RPS ISO IEC 17011, a sada se čeka njegovo usvajanje u Skupštini. Akreditaciono telo Srbije (ATS) se i samo priprema za ispunjavanje zahteva u vezi sa akreditacijom iz Evropske direktive 2008/765/EC koja se nalazi u takozvanom „novom paketu propisa za robe“ (videti gore). U 2009. godini ATS je podneo prijavu Evropskoj organizaciji za akreditaciju (EA) za kolegijalno ocenjivanje ATS-a u svrhu potpisivanja ugovora o međusobnoj saradnji sa državama-članicama EU. Novi Zakon o akreditaciji će definisati ulogu ATS-a u skladu sa evropskom praksom i na taj način će mu omogućiti punopravno članstvo u evropskim akreditacionim organizacijama. Očekuje se da će usvajanjem ovog Zakona biti završena harmonizacija srpske akreditacije sa programima koji se primenjuju u EU.

Usvajanjem Zakona o akreditaciji uspostaviće se neophodan zakonski okvir za dobro funkcionisanje sistema tehničkih propisa i standarda u Srbiji. Takođe je od najveće važnosti da se pokrene agresivna kampanja podizanja svesti u javnosti kojom će javnost biti upoznata sa prednostima procesa akreditacije. U ovom trenutku, broj tela za ocenjivanje usaglašenosti u Srbiji je i dalje skroman. Zbog toga je često neophodno da se angažuju strana akreditovana tela za ocenjivanje usaglašenosti, čije usluge predstavljaju nepotreban trošak za privredu, pošto bi domaća tela za ocenjivanje usaglašenosti mogla da obave istu uslugu uz manju naknadu.

POBOLJŠANJA

Usvajanjem zakona o tehničkim propisima, standardizaciji i metrologiji koji su potpuno usaglašeni sa evropskim i pravilima STO, Srbija je dobila sadržajan pravni sistem u ovoj oblasti koji je sličan postojećim sistemima u ovoj oblasti u evropskim zemljama. Usvajanje novog Zakona o akreditaciji će upotpuniti ovaj proces.

U ovoj oblasti nedavno je usvojeno nekoliko podzakonskih akata. Krajem 2009. godine, Vlada je usvojila sledeće podzakonske akte koji su predviđeni Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti:

- Uredba o načinu sprovođenja ocenjivanja usaglaše-

nosti, sadržaju isprave o usaglašenosti, kao i obliku, izgledu i sadržaju znaka usaglašenosti;

- Uredba o načinu imenovanja i ovlašćivanja tela za ocenjivanje usaglašenosti;
- Uredba o načinu priznavanja inostranih isprava i znakova usaglašenosti;
- Pravilnik o načinu stavljanja znakova usaglašenosti na proizvode, kao i upotrebi znakova usaglašenosti;
- Pravilnik o utvrđivanju Liste srpskih standarda iz oblasti opšte bezbednosti proizvoda.

U martu 2010. godine, Vlada je usvojila tri pravilnika kojima se „novi pristup“ Direktivama EU prenosi u srpsko zakonodavstvo:

- Pravilnik o bezbednosti mašina;
- Pravilnik o električnoj opremi namenjenoj za upotrebu u okviru određenih granica napona, i
- Pravilnik o elektromagnetskoj kompatibilnosti.

U skladu sa Zakonom o standardizaciji, standardi više nisu obavezni osim u slučaju kada odgovarajući tehnički propis obuhvata određeni standard (u kom slučaju njegova primena postaje obavezna). Zakon je ukinuo oko 8.000 standarda koji su bili obavezni i preneo ih u zonu dobrovoljne primene. Sektor infrastrukture kvaliteta u Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja koordinirao je proces u skladu sa Akcionim planom izrade tehničkih propisa. Samo 6% standarda iz prethodnih decenija sa obaveznom primenom je uključeno u odgovarajuće tehničke propise. Zakon o standardizaciji je definisao ulogu Instituta za standardizaciju (ISS) u skladu sa evropskom praksom, čime mu je omogućeno punopravno članstvo u evropskim organizacijama za standardizaciju.

Srbija je takođe na putu da ispuni svoje obaveze po Sporazumu Svetske trgovinske organizacije o tehničkim preprekama trgovini, koje su takođe obuhvaćene Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti. Sporazum o tehničkim preprekama trgovini zahteva od svih zemalja-kandidata da formiraju takozvani „Informacioni punkt“ koji će imati ulogu punkta za distribuciju svih informacija u vezi standarda i tehničkih propisa članicama i telima STO, drugim međunarodnim organizacijama i svim ostalim zainteresovanim stranama u ovoj oblasti. Zakon o

tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti takođe predviđa osnivanje Registra tehničkih propisa, koji predstavlja preduslov za dobro funkcionisanje Informacionog punkta. Očekuje se da će Informacioni punkt i Registar tehničkih propisa biti u potpunosti operativni do kraja 2010. godine. I Informacioni punkt i Registar tehničkih propisa bi trebalo da budu u okviru Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja.

PREOSTALI PROBLEMI

Ljudski resursi koji su neophodni u preuzimanju standarda predstavljaju poseban problem. Postojeći kadrovski resursi u ISS su, po broju i stručnim kvalifikacijama, neadekvatni da iznesu veliki predstojeći posao preuzimanja 80% od 19.000 evropskih harmonizovanih standarda u srpske standarde. Ispunjenje ovog procesa je preduslov za članstvo Srbije u EU. Institutu i dalje nedostaje visoko stručan kadar i neodgovarajuća finansijska podrška.

I dalje je slab odziv stručnjaka iz industrije pozivu na dobrovoljan rad na izradi srpskih standarda prevođenjem harmonizovanih evropskih „EN“ standarda. Zbog nedostatka sredstava za prevođenje evropskih standarda od strane stručnih prevodilaca, Institut pribegava preuzimanju harmonizovanih evropskih standarda samo prevođenjem naslovne strane i predgovora na srpski jezik. Ovakvi srpski standardi „na engleskom jeziku“ mogu da predstavljaju ozbiljan problem za većinu srpskih kompanija.

Nedostatak svesti o značaju akreditacije je i dalje problem koji neće biti rešen novim Zakonom o akreditaciji, jer ne propisuje obaveznu akreditaciju.

Zbog činjenice da tehničke propise usvajaju resorna ministarstva, njihova neodgovarajuća posvećenost i nedostatak volje da ubrzaju proces usvajanja neophodnih tehničkih propisa i dalje predstavljaju problem.

PREPORUKE SAVETA

- Usvajanje Zakona o akreditaciji i organizacija javne kampanje o ekonomskom značaju akreditacije.
- Unaprediti aktivnosti na usvajanju/izmenama i dopunama preostalih neophodnih tehničkih propisa u resornim ministarstvima.
- Završetak IT sistema koji je neophodan za početak rada Informacionog punkta i Registra tehničkih propisa u okviru Sektora za infrastrukturu kvaliteta.
- Povećati učešće predstavnika privrede u pripremi srpskih standarda.
- Unaprediti kapacitete Instituta za standardizaciju povećanjem broja zaposlenih i unapređenjem kadrovske strukture ovih zaposlenih.
- Podići svest o ekonomskim razlozima koji opravdavaju usaglašenost sa standardima, što predstavlja korak koji olakšava stavljanje proizvoda u opticaj/na tržište.

DEVIZNO POSLOVANJE

STANJE

Zakon o deviznom poslovanju („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 62/2006 od 19. jula 2006. godine) stupio je na snagu 26. jula 2006. godine i od dana stupanja na snagu nije bilo njegovih izmena ili dopuna. U junu 2009. godine, objavljen je nacrt Zakona o izmenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju, ali se ovaj nacrt zakona još uvek ne nalazi u skupštinskoj proceduri. Savet stranih investitora je aktivno učestvovao u javnoj raspravi povodom nacrtu ovog zakona, njegovi članovi su predlagali određene izmene i dopune tog nacrtu, ali još uvek nije izvesno da li će predložene izmene i dopune biti sadržane u završnoj verziji nacrtu koja će biti upućena Narodnoj skupštini.

POBOLJŠANJA

Usvojen je određeni broj podzakonskih akata kojima se menjaju postojeći ili uvode novi propisi o deviznom poslovanju, a ukupan efekat je i dalje usporena, ali kontinuirana liberalizacija pravnog režima deviznog poslovanja. Naime, najznačajniji pozitivni pomaci u oblasti deviznog poslovanja bili su:

- U skladu sa Odlukom o privremenim merama za očuvanje finansijske stabilnosti u Republici Srbiji (Privremene mere) koja je prvobitno doneta krajem 2008. godine i više puta dopunjavana u toku 2009. godine, lokalnim bankama i drugim rezidentima je dozvoljeno da vrše plaćanja radi kupovine:
 - finansijskih derivata na organizovanim tržištima u inostranstvu; i
 - nestandardizovanih (OTC) finansijskih derivata;

ali samo radi zaštite od sledećih rizika (tj. radi hedžinga – dok špekulativne transakcije nisu dozvoljene): rizika promene kamatne stope, rizika promene deviznog kursa, rizika promene cena akcija i cena robe i rizika promene vrednosti berzanskog indeksa. Privremene mere su usvojene na neodređeno vreme;

- Izuzetno, plaćanja po osnovu poslova sa inostranstvom mogu se vršiti bez dostavljanja dokumentacije koja predstavlja osnov za plaćanje (pod uslovom da su ispunjeni određeni jasno postavljeni uslovi);

- Rezidenti su oslobođeni dužnosti da dostavljaju Deviznom inspektoratu fakture vezane za njihove izvozno-uvodne transakcije;

- Nov Zakon o stečaju („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 104/2009) uveo je značajne novine u pogledu netinga, pogotovo u vezi sa okvirnim finansijskim ugovorima. Imajući u vidu da se većina okvirnih finansijskih ugovora zaključuje sa stranim licima, kao i da transakcije koje se vrše na osnovu takvih ugovora uključuju značajna prekogranična plaćanja, propisi o deviznom poslovanju bi morali da slede rešenja iz nedavno usvojenog Zakona o stečaju.

PREOSTALI PROBLEMI

Načelno, Zakon o deviznom poslovanju dozvoljava nerezidentima da otkupljuju potraživanja iz spoljnotrgovinskih i međunarodnih kreditnih poslova rezidenata pod uslovima koje propiše Vlada. Vlada još uvek nije usvojila odgovarajuće podzakonske akte.

Zakon o deviznom poslovanju propisuje da rezidenti – pravna lica mogu da naplaćuju realizovan izvoz roba i usluga realizovanim uvozom roba i usluga samo izuzetno i pod uslovima koje propiše Vlada. Pored toga što nije jasno zakonski definisano da li je za ove transakcije neophodna saglasnost Ministarstva finansija ili ne; u praksi se ova procedura pokazala i nepotrebnom. Konkretno, to se odnosi na multinacionalne korporacije kojima je dozvoljeno, prema stranim propisima, da prebijaju potraživanja između svojih povezanih lica – rezidenata i njihovih osnivača, tj. pravnih lica – nerezidenata (u svrhu uštede troškova itd.).

Prebijanje međusobnih potraživanja u međunarodnom platnom prometu nije moguće u okvirima trenutnog režima deviznog poslovanja. Prebijanje potraživanja nije zabranjeno Zakonom o deviznom poslovanju ili nekim drugim podzakonskim aktom, dok srpski Zakon o obligacionim odnosima prepoznaje i uređuje ovaj pravni institut. Ipak, regulator je zauzeo stav da je prebijanje međusobnih potraživanja u međunarodnom platnom prometu nedozvoljeno u ovom trenutku.

Zakon o deviznom poslovanju propisuje da nerezident, kao i rezident – ogranak stranog pravnog lica, koji obavlja poslovne transakcije preko nerezidentnog računa može da izvrši

prenos sredstava sa tog računa u inostranstvo, pod uslovom da su izmirene njegove poreske obaveze prema državi koje nastaju usled obavljanja tih transakcija. Ova odredba nameće dodatne obaveze i troškove nerezidentnim pravnim licima – investitorima u vezi sa njihovom dužnošću da dostave

potvrdu o izmirenim poreskim obavezama, koju izdaje Poreska uprava, pri čemu se npr. porez na prihode od kapitala plaća od strane domaćeg pravnog lica, koje je obavezno da obračuna i plati sve poreze u vezi sa transakcijama sa hartijama od vrednosti i prihodima od kapitala.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada bi trebalo da propiše uslove pod kojima nerezidenti mogu da otkupljuju potraživanja iz spoljnotrgovinskih i međunarodnih kreditnih poslova rezidenata;
- Odobrenje Ministarstva finansija za naplatu realizovanog izvoza roba i usluga realizovanim uvozom roba i usluga trebalo bi da bude ukinuto;
- Omogućiti prebijanje međusobnih potraživanja u međunarodnom platnom prometu;
- Odredbe Zakona o stečaju o netingu, uključujući odredbe o okvirnim finansijskim ugovorima, kao i različiti modaliteti ovih ugovora (npr. repo transakcije i zajam hartija od vrednosti) trebalo bi da budu bliže uređeni deviznim propisima;
- Obaveza nerezidenata – pravnih lica da dostave potvrdu o izmirenim poreskim obavezama, koje izdaje Poreska uprava u slučaju prenosa sredstava ostvarenih transakcijama sa hartijama od vrednosti i prihoda od kapitala, sa nerezidentnog računa na račune u inostranstvu trebalo bi da bude ukinuta, kako bi se smanjio trošak za investitore – nerezidente i kako bi se postigla veća efikasnost u međunarodnom prenosu sredstava.

SPREČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

STANJE

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni glasnik RS“ br. 20/2009 i 72/2009, u daljem tekstu: Zakon) definiše pojmove pranja novca, finansiranja terorizma i ostale ključne pojmove, ustanovljava obavezu državnih organa, advokata i ostalih pravnih lica da preduzimaju određene radnje i određuje mere i radnje sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Takođe, donete su izmene Zakona koje preciznije definišu odredbe o identifikaciji, službene legitimacije i privredne prestupe.

Zakonom je ustanovljena Uprava za sprečavanje pranja novca i njena nadležnost. Uprava prikuplja, obrađuje, analizira i prosleđuje nadležnim organima informacije, podatke i dokumentaciju koju pribavlja od obveznika u slučaju da proceni da u vezi sa određenim transakcijama ili licima postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma. Pored Uprave, i drugi državni organi određeni kao obveznici da nadziru primenu Zakona, kao i da obaveste Upravu o sumnjivim transakcijama.

U skladu sa Zakonom, Vlada je 1. marta 2010. godine usvojila Pravilnik o metodologiji za izvršavanje poslova u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Pravilnik članom 21 određuje listu zemalja koje ne primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja (npr. Uzbekistan, Pakistan, Azerbejdžan). Međutim, činjenica da je neka zemlja stavljena na ovo listu, ne znači prekid poslovanja sa klijentima iz te zemlje, već samo sugestiju za preduzimanje mera predostrožnosti. Takođe, članom 19 se propisuje da obveznik nije dužan da Upravi dostavlja podatke o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti u slučajevima polaganja dnevnih pazara od prodaje roba i usluga stranaka.

Član 7 Zakona nalaže analizu rizika koju obveznici moraju izvršiti prilikom preduzimanja propisanih mera. Prema Zakonu, postoje 3 grupe rizika:

- rizik u vezi sa strankom (npr. transakcije bez ekonomske logike, politički eksponirana lica, poslovi koji uključuju velike gotovinske transakcije);
- rizik usluge koju obveznik pruža u okviru svoje delatnosti (mogućnost da se korišćenjem neke usluge opere novac);

- rizik zemlje (npr. zemlje sa visokom stopom kriminala, zemlje koje ne primenjuju međunarodno priznate standarde).

Zakon, takođe, utvrđuje i dužnost obveznika (pravnih lica i preduzetnika) da preduzimaju mere i radnje radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Zbog prirode profesije, a naročito zbog poverljivog odnosa sa klijentima, Zakonodavac je napravio posebnu distinkciju između advokata i ostalih obveznika.

Zakon o advokaturi

Postojeći Zakon o advokaturi („Sl. list SRJ“, br. 24/98, 26/98 - ispr., 69/2000 - odluka SUS, 11/2002 i 72/2002 - odluka SUS i „Sl. list SCG“, br. 1/2003 - Ustavna povelja) je usvojen 1998. i izmenjen 2002. godine. Ovaj Zakon reguliše prava i dužnosti, uslove za bavljenje advokaturom, profesionalno ponašanje, poverljivost i ostala pitanja od značaja za obavljanje advokatske delatnosti. Predlog novog Zakona o advokaturi je u pripremi i njime se ova pitanja detaljnije regulišu, uvode novi pravni instituti i izmene u pogledu kriterijuma za obavljanje delatnosti, imuniteta i odgovornosti, kao što je osiguranje od profesionalne odgovornosti.

POBOLJŠANJA

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma uveo je novine u naš pravni sistem kako bi bio usaglašen sa direktivama EU i međunarodnim standardima i konvencijama u ovoj oblasti. Takođe, jedan od uslova za članstvo Uprave za sprečavanje pranja novca u Egmont grupi bilo je preciziranje odredbi i obaveza, proširivanje polja primene, kao i definisanje i tumačenje ključnih pojmova u vezi sa pranjem novca i finansiranjem terorizma.

Osim već navedenih, jedna od značajnijih novina uvedena izmenama i dopunama Zakona jeste ta da će se i odgovorna lica u okviru pravnih lica, kao i sama pravna lica kažnjavati za nepoštovanje obaveza propisanih Zakonom.

Takođe, Zakon propisuje zabranu prijema gotovog novca u iznosu koji prelazi 15.000 evra za sva lica koja prodaju robu ili vrše usluge u Republici Srbiji. Transakcije se moraju izvršiti preko bankarskog računa. U slučaju da postoje razlozi za sumnju obveznik je dužan da prijavi bilo koju transakciju u

iznosu od ili više od 15.000 evra bez odlaganja ili najkasnije tri dana od dana kada je nastala sumnja.

PREOSTALI PROBLEMI

Primena Zakona pre svega zavisi od aktivnosti Uprave i ostalih organa odgovornih za primenu Zakona. Standardi i pravila ustanovljeni u zemljama Evropske unije u velikoj meri su prihvaćeni i inkorporirani u tekst Zakona i sledeći korak bi bio pronalaženje mehanizama za njihovu primenu.

Uprava svake godine pokrene postupak povodom 60 potencijalnih slučajeva pranja novca. Međutim, najčešće takvi

slučajevi na kraju budu kvalifikovani kao zloupotreba službenog položaja ili poreska evazija. Veliki problem su ne samo sudski postupci već i nedovoljna saradnja između Uprave i javnog tužilaštva. Takođe, obveznike bi trebalo bolje informisati o novim načinima pranja novca i finansiranja terorizma, kako bi lakše uočili i zatim obavestili Upravu.

Nacrt novog Zakona o advokaturi precizno definiše privremenu zabranu i prestanak bavljenja advokaturom, poveravanje javnih ovlašćenja i radnji od javnog interesa od strane Advokatske komore Srbije, disciplinsku odgovornost advokata itd.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti neophodne podzakonske akte koji će precizirati primenu odredbi Zakona i vršiti stalnu procenu zakonske normative kako bi bile u skladu sa međunarodnim pravilima i standardima;
- Razvoj sistema koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Ministarstva inostranih poslova, javnog tužilaštva i sudova;
- Usvojiti novi Zakon o advokaturi;
- Ukazati javnom mnjenju na nepohodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

PREVENCIJA ZLOUPOTREBA I PREVARNIH RADNJI

STANJE

Pitanje zloupotreba i prevarnih radnji regulisano je određenim delom Krivičnog zakona Republike Srbije (donet 2005. i dopunjen 2009) i spada među najrigoroznije u pogledu zakonskih sankcija kada se uporedi sa sličnim zakonima krivičnog zakonodavstva u regionu i državama članicama EU.

Ipak, u poslednjih nekoliko godina, na srpskom tržištu detektovani su razni oblici prevara. Problem je evoluirao kada su pojedinci ili organizovane kriminalne grupe pored uobičajenih kriminalnih radnji u cilju nezakonitog sticanja finansijskih sredstava ili materijalnih dobara uključili prevaru ili zloupotrebu kao novi model kriminala.

Glavni problem je što su zakonske odredbe u velikoj meri neprimenjive. Pored toga, mediji sve više iznose statističke podatke koji otkrivaju ogromne zastoje u radu agencija za sprovođenje zakona i sudstvu. Sporost tih postupaka koji su pokrenuti stvara sliku da većina krivičnih dela prevare za posledicu nema formalnu optužbu i ne vodi krivični postupak u širem smislu.

POBOLJŠANJA

Najvažniji pozitivni pomak je formiranje Foruma za prevenciju zloupotreba u kreditnim poslovima pod okriljem Privredne komore Srbije. Oformljen je 2008. godine od strane 38 banaka koje posluju na tržištu Republike Srbije. Osnovni cilj je da se razmotre i dogovore načini prevencije zloupoteba i prevarnih radnji.

Dokaz o efikasnosti Foruma je statistička procena da su zloupotrebe u kreditnim poslovima smanjene za 90% od vremena kada je Forum oformljen. Procenu su uradili članovi ovog radnog tela.

U prilog prevenciji naznačili bi i stvaranje zakonskog okvira za izdavanje novih ličnih dokumenata koji onemogućuje falsifikovanje istih. Stari dokument bi se zloupotrebio samo izmenom slike, što je bio lak način za dobijanje kredita sa lažnim identitetom i na taj način naneo štetu banci. Novim identifikacionim dokumentom zaštićeni su klijenti kao i bankarski sektor u Srbiji.

PREOSTALI PROBLEMI

U cilju boljeg razumevanja problema izazvanih ovom tematikom, želeli bismo da pomenemo samo neke primere koji bi u velikoj meri sprečili pojavu prevara i omogućili stabilan ambijent za poslovanje u Srbiji.

Opšti zakonodavni okvir je zasnovan na određenom delu Krivičnog zakona Republika Srbije (donet 2005. i dopunjen 2009. godine), koji propisuje imovinska krivična dela u Poglavlju 21 i privredni kriminal u poglavlju 22.

Glavni problem je u nedostatku pravilne primene ovih zakonskih odredbi i neefikasnosti agencija za sprovođenje i sudstvo.

Imovinska krivična dela su najstarija grupa krivičnih dela, koja čine značajan deo ukupne stope kriminala i imaju ogromne praktične implikacije u našoj zemlji:

- krivično delo prevare definisano u članu 208;
- krivično delo neopravdano dobijanje i korišćenje kredita i drugih pogodnosti definisano u članu 209.

Glavni problem je u tome što nedostatak pravilne primene ovih zakonskih odredbi uzrokuje sledeća krivična dela prevare u bankarstvu na malo:

- Zahtev za kredit na osnovu lažnih potvrda o zaposlenju i plate od strane radnika preduzeća čija registracija je fiktivna;
- Lažno izdavanje potvrda o zaposlenju na osnovu sporazuma između fiktivnog radnika i firme. U ovom slučaju banke isplaćuju ceo iznos kredita do lažnih radnika koji prenose deo iznosa vlasniku firme kao deo njihovog unutrašnjeg sporazuma.
- Suprotna situacija se desava kada su vlasnici firme, zbog trenutne finansijske situacije, naterali zaposlene da podnesu zahtev za kredit, a samim tim da ceo iznos daju vlasniku firme u cilju rešavanja aktuelnih finansijskih problema. U praksi, zaposleni nakon te usluge često gubi zaposlenje sa opterećenjem kreditne obaveze;
- Davanje lažnih izjava i podnošenje lažnih dokumenata o visini prihoda u cilju ispunjenja uslova za odobravanje kredita.

Kao što je navedeno gore, Krivični zakon sadrži odredbe o ekonomskim zločinima koji najčešće uključuju poslovanje komercijalnih banaka (član 224 - falsifikovanje hartija od vrednosti, član 225 – krivično delo falsifikovanja i zloupotrebe kreditnih kartica, član 228 - izdavanje čeka i korišćenja platnih kartica bez pokrića, član 234 – zloupotreba i nesavestan rad u privrednom poslovanju).

Glavni problem je u tome što nedostatak pravilne primene ovih zakonskih odredbi uzrokuje sledeća krivična dela u okviru korporativnog bankarstva:

- Zahtev za kredit od strane pravnog lica na osnovu procene nepokretnosti ili pokretne imovine čija je vrednost upisanog viestruko uvećana i ne odražava pravu vrednost na tržištu. Posle odobravanja kredita firma se prodaje fizičkom licu koje obično ima prebivalište u BiH, Hrvatskoj ili KiM i time se pokretna imovina prenosi u inostranstvo.

U trenutku kada se kredit ne izmiruje, banka može samo da konstatuje da je pokretna imovina nestala, a da je vrednost hipoteke znatno manja od prethodno utvrđene;

- Prodaja pokretnih stvari ili nepokretnosti pod hipotekom kredita bez znanja ili odobrenja banke;
- Podnošenje falsifikovanih finansijskih izveštaja za kredit ili korišćenje kredita za potrebe koje nisu odobrene od strane banke.

Pravilne primene zakonskih odredbi o ekonomskom zločinu imaju za cilj zaštitu tržišne ekonomije, što jos uvek nije dovoljno razvijeno u Srbiji, a samim tim umanjuje značaj neophodan za budući razvoj tržišta.

Pored toga, postoje i specifični delovi podzakonskih akata koji dalje razrađuju odredbe određenog dela krivičnog zakonika, koji nisu u praksi primenjeni.

PREPORUKE SAVETA

- Da se obezbedi pravilno i pravovremeno sprovođenje Krivičnog zakona;
- Izmena zakona u oblasti privrednog poslovanja koja bi podrazumevala proširivanje „kriminalne zone“ kod postojećih privrednih krivičnih dela i propisivanje novih krivičnih dela u ovoj oblasti;
- Da se uspostave temeljne provere u procesu osnivanja privrednih subjekata, pre svega u situacijama kada se veliki broj povezanih preduzeća formira i samim tim više napora je potrebno da bi se utvrdila njihova vlasnička struktura;
- Poboljšati procedure, kontrole državnih organa i obezbediti blagovremeno odgovor istih;
- Obezbediti dalje sprovođenje prevencije, kao najefikasnijeg oblika zaštite banaka i njihovih klijenata, pravnih i fizičkih lica od prevara i zloupotreba u procesu odobravanja i distribucije kredita;
- Unaprediti načine prevencije, u skladu sa različitim tipovima prevare;
- Poboljšanje razmene informacija između banaka i državnih organa na dnevnoj osnovi.

ZAKON O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

STANJE

Novi Zakon o zaštiti podataka ličnosti (u daljem tekstu: Zakon) usvojen 1. januara 2009. godine, doneo je brojne novine i promene, a sve u skladu sa pravilima Evropske unije i međunarodnim standardima. Zaštitom podataka o ličnosti se pruža zaštita osnovim ljudskim pravima kao što su pravo na privatnost i ostale slobode. U skladu sa tim, član 8 Evropske Konvencije o ljudskim pravima garantuje pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske. Dalje, Evropska unija je usvojila Direktivu o zaštiti podataka (Direktiva br. 95/46/EC) kojom se pruža zaštita prilikom obrade podataka i njihov promet u okvirima Evropske unije.

Zakon definiše podatke o ličnosti veoma široko, kao svaku informaciju koja se odnosi na fizičko lice, bez obzira na oblik u kome je izražena i na nosač informacije (papir, traka, film, elektronski medij i sl.), po čijem nalogu, u čije ime, odnosno za čiji račun je informacija pohranjena. Izuzeci od primene Zakona se odnose na:

- podatke koji su javno dostupni;
- podatke koji se obrađuju za porodične i druge lične potrebe i nisu dostupni trećim licima;
- podatke koji se o članovima političkih stranaka i drugih oblika udruživanja obrađuju od strane tih organizacija, pod uslovom da član da pismenu izjavu da određene odredbe ovog Zakona ne važe za obradu podataka o njemu za određeno vreme, ali ne duže od vremena trajanja njegovog članstva;
- podatke koje je lice, sposobno da se samo stara o svojim interesima, objavilo o sebi.

U skladu sa Zakonom, podaci o ličnosti u vezi sa nacionalnom pripadnošću, rasom, jezikom, religijom, seksualnim životom i drugim mogu biti prikupljeni, obrađeni i korišćeni samo uz saglasnost lica na koje se odnose ti podaci. Saglasnost je potrebno dati u pisanoj formi ili usmeno na zapisnik. U posebnim situacijama je dozvoljeno korišćenje podataka o ličnosti u slučaju zaštite viših interesa ili u cilju izvršavanja obaveza iz Zakona.

Građani su suočeni sa velikim brojem kršenja njihove privatnosti bez prethodnog informisanja o njihovim pravima. Internet je posebno doneo nove probleme u pogledu privat-

nosti, jer se na internetu čuvaju svi podaci (fotografije, video, tekstovi i druge privatne informacije kao na primer adrese, brojevi telefona i dr.) i dosta često su korišćeni bez bilo kakve kontrole. Tako, mogućnost da se sprovede online ispitivanje o pojedincima se povećala sa pojavom Facebook, Twitter, YouTube i drugih sajtova za društveno umrežavanje. Drugi mediji, poput štampe i televizije, takođe doprinose zloupotrebi podataka o ličnosti tako što objavljuju informacije bez saglasnosti lica na koga se odnose podaci.

POBOLJŠANJA

Cilj ovog Zakona je da, u vezi sa obradom podataka o ličnosti, svakom fizičkom licu obezbedi ostvarivanje i zaštitu prava na privatnost i ostalih prava i sloboda. Stoga, proizilazi da cilj Zakona nije zaštita podataka kao takvih, nego zaštita pojedinaca na koje se ovi podaci odnose.

Naime, Zakonom je ustanovljena institucija Poverenika za zaštitu informacija od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (u daljem tekstu: Poverenik) kao državni organ nadležan za slučajeve zaštite podataka o ličnosti. U nadležnosti Poverenika je da nadgleda primenu Zakona, da daje mišljenje u slučaju kada postoji sumnja da li se neki skup podataka smatra zbirkom podataka u smislu Zakona, da nadzire i dozvoljava iznošenje podataka iz Republike Srbije, da vodi Centralni registar, da ukazuje na uočene zloupotrebe prilikom prikupljanja podataka i drugo. Iz Izveštaja Poverenika u 2009. godini je bilo 69 rešenih slučajeva u oblasti zaštite podataka o ličnosti.

Novi Zakon je poboljšao neke od pravnih instituta, između ostalih, funkciju nadzora nad prikupljanjem i obradom podataka o ličnosti, koja nije postojala do sada u Republici Srbiji. Sada Poverenik poseduje veću nadležnost i moć u oblasti zaštite i prevencije zloupotrebe podataka o ličnosti. Takođe, u cilju adekvatne primene Zakona, Poverenik je osnovao Centralni registar koji je dostupan javnosti preko interneta.

Gore navedeno se odnosi i na podatke o ličnosti zaposlenih. U skladu sa Zakonom o radu, poslodavci imaju pravo da čuvaju podatke o ličnosti svojih zaposlenih, ali nemaju pravo da ih otkriju trećim licima bez saglasnosti lica na koje se takvi podaci odnose. U današnje vreme, postoje internet baze podataka u kojim zaposleni ostavljaju svoje biografije kako bi pronašli zaposlenje, ali veoma često se desi da ovi

podaci mogu biti zloupotrebjeni od strane ostalih korisnika ili poslodavaca.

PREOSTALI PROBLEMI

Imajući u vidu da je Zakon veoma apstraktan, Poverenik je izdao „Vodič kroz Zakon o zaštiti podataka ličnosti“, s ciljem da pojasni Zakon kako bi bio približniji građanima. Potrebno je postojanje dodatnih dokumenata koji bi precizirali ključne termine, ulogu i odgovornost državnih, nadzornih i drugih organa u vezi sa zaštitom podataka o ličnosti.

Na osnovu Izveštaja Poverenika nije dovoljno dobro ustanovljena odgovornost za povredu odredaba Zakona i dešava se da i kada reaguje Poverenik po osnovu žalbe lica na koje

se odnosi podatak o ličnosti, državni organi su dosta često pasivni i neaktivni. Uprkos činjenici da član 81. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju zaključenom između Evropske unije i njenih država članica i Republike Srbije, koji propisuje da Srbija treba da uskladi svoje propise u oblasti zaštite podataka o ličnosti sa propisima Evropske unije i drugim evropskim i međunarodnim propisima o zaštiti privatnosti, i da treba da osnuje nezavisni nadzorni organ sa ljudskim i finansijskim resursima dovoljnim da primeni efektivnu kontrolu i garantuje primenu Zakona, i dalje postoje mnoge neusaglašenosti sa pravom Evropske unije, kao na primer postojanje člana 13 Zakona koji propisuje da državni organi mogu da obrađuju podatke o ličnosti bez saglasnosti lica na koje se ti podaci odnose u slučaju nacionalnog interesa, javne bezbednosti i slično.

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je obezbediti Povereniku bolje uslove za rad, opremu i osoblje;
- Odrediti nadzorne organe koji bi nadgledali primenu Zakona i koji bi bili u saradnji sa Poverenikom;
- Potrebno je usvojiti podzakonske akte neophodne za bolju primenu Zakona (posebno u vezi sa koordinacijom postojeće baze podataka);
- Uspostaviti bolju komunikaciju između Poverenika i drugih državnih organa, nevladinih i međunarodnih organizacija;
- Podići nivo svesti državnih organa o postojanju novih načina ugrožavanja podataka ličnosti kao što su video nadzor, čuvanje biometrijskih podataka i nezaštićenih internet sajtova;
- Održavanje radionica i seminara u cilju edukacije i podizanje svesti građana o zaštiti njihovih prava.

POREZI

A. POREZ NA DOBIT PRAVNIH LICA

STANJE

Oporezivanje pravnih lica u Republici Srbiji uređeno je Zakonom o porezu na dobit pravnih lica. Zakon je dopunjen brojnim podzakonskim aktima kojima se uređuje primena odredbi Zakona.

Skupština Republike Srbije usvojila je izmene Zakona o porezu na dobit pravnih lica 23. marta 2010. godine. Ove izmene objavljene su u „Službenom glasniku“ Republike Srbije, br. 18/2010, 26. marta 2010. godine, i na snazi su retroaktivno od 1. januara 2010. godine, uključujući sledeće izmene:

- Nova pravila o utanjenoj kapitalizaciji, koja propisuju odnos duga i kapitala u srazmeri 4:1, kao i ukidanje odredbe o mogućnosti prenošenja nepriznatih troškova kamate u naredne poreske periode;
- U odnosu na poreske podsticaje, ukinuta je poreska olakšica za novozaposlene radnike. Takođe, pooštreni su kriterijumi za korišćenje poreskog kredita na osnovu investicija u osnovna sredstva, kao i kriterijumi za desetogodišnje poresko oslobođenje;
- Smanjenje perioda u kojem je moguće prenositi poreske gubitke u cilju umanjavanja budućih oporezivih prihoda, sa 10 na 5 godina;
- Uveden je porez po odbitku od 20% na prihode od izvođenja estradnog, sportskog, umetničkog i sličnog programa koji izvodi nerezident na teritoriji Republike Srbije, kao i porez na kapitalne dobitke po stopi 20% na prihode ostvarene prodajom nekretnina, prava industrijske svojine i ulaganja u kapital (akcija i udele) na teritoriji Republike, u transakcijama između poreskih nerezidenta.

POBOLJŠANJA

- Odredbe koje uređuju priznavanje određenih troškova u poreske svrhe su se izmenile (troškovi reklame i propagande priznaju

se za svrhe poreza do 5% ukupnih prihoda, a reprezentacije do 0,5% ukupnih prihoda, otpremnine se mogu priznati u celini u periodu kada su isplaćene, troškovi obezvređenja zaliha dopušteni su u periodu kada su iste potrošene/prodate, direktan otpis je oporeziv nakon isknjižavanja iz bilansa stanja, osim ukoliko određeni kriterijumi nisu ispunjeni);

- Izmenjen Zakon o porezu na dobit pravnih lica pruža mogućnost poreskim obveznicima da izaberu poreski period koji bi se razlikovao od kalendarske godine.

PREOSTALI PROBLEMI

- Odredbe koje se odnose na oporezivanje stalnih poslovnih jedinica su oskudne i nejasne, i ne pružaju dovoljna uputstva kada je reč o tome šta predstavlja stalnu poslovnu jedinicu, način utvrđivanja dobiti koja se oporezuje, podnošenje poreskih prijava i plaćanje poreza u situacijama kada ne postoji pravno prisustvo stranih preduzeća, itd;
- Odredbe koje regulišu oblast transfernih cena su suviše nejasne i retko primenjive u praksi. Nedostatak zakonskih uputstava i bilo kakve merodavne prakse u ovoj oblasti prouzrokuje značajne nesigurnosti kada je reč o međukompanijskim transakcijama;
- Važećim propisima nije predviđena mogućnost da ogranci koriste predviđene poreske olakšice, posebno kada su u pitanju poreski krediti za ulaganja u osnovna sredstva, što stavlja ovu pravnu formu u podređenu poziciju u odnosu na poresku poziciju drugih pravnih lica. U vezi sa ovim, treba naglasiti da u skladu sa većinom ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja koje je Srbija sklopila sa drugim zemljama, diskriminacija stalne poslovne jedinice stranog pravnog lica u odnosu na pravna lica rezidente je zabranjeno u kontekstu oporezivanja dobiti. Ovakav pristup trebalo bi takođe da bude primenjen u domaćem zakonu, obezbeđujući da stalna poslovna jedinica koja posluje u Srbiji (npr. ogranak stranog pravnog lica) ima pravo na iste poreske podsticaje, kao i rezidentni poreski obveznici;

- Zakon o porezu na dobit pravnih lica, kao i drugi zakoni i podzakonski akti ne sadrže definiciju nedovoljno razvijenog područja za koje je predviđena poreska olakšica za izvršena ulaganja;

- Zakon ne sadrži ni jednu odredbu kada je reč o oporezivanju investicionih fondova. Kao rezultat toga, narušena je poreska neutralnost investicionih fondova, kao i neutralnost različitih vrsta investicionih fondova, naročito zatvorenih i otvorenih fondova;
- Važeći Zakon još uvek predviđa mogućnost zabrane obavljanja delatnosti u trajanju od tri do dvanaest meseci za obveznika, u slučaju kada je poreska prijava i poreski bilans zasnovan na netačnim podacima, što je za posledicu imalo smanjenje poreske obaveze.

PREPORUKE SAVETA

- Brojna otvorena pitanja u odnosu na oporezivanje pravnih lica su pre svega vezana za primenu propisa u praksi. Ove probleme bi trebalo rešavati donošenjem podzakonskih akata od strane Ministarstva finansija i Poreske uprave, što bi dovelo do veće fleksibilnosti u ovoj oblasti, a za koje se očekuje da budu izmenjeni/doneti do kraja tekuće godine. Pre svega, podzakonski akti trebalo bi da obezbede uputstva za primenu odredbi o transfernim cenama, kao i odredbi o oporezivanju stalnih poslovnih jedinica;
- Potrebno je objaviti pojašnjenja, kao i obezbediti konzistentnost u pristupu poreskih organa u Republici Srbiji u pogledu kapitalnih poreskih olakšica, kao što je desetogodišnje poresko oslobođenje;
- Ujednačenost poreskog bilansa sa izmenama i dopunama Zakona, uključujući poreski bilans za ogranke stranih pravnih lica koji bi trebalo da obezbede jednak poreski tretman ovih ogranaka u poređenju sa domaćim pravnim licima;
- Urediti oporezivanje preko-graničnih reorganizacija pravnih lica kroz promene Zakona, s obzirom da trenutna regulativa ne sadrži odredbe koje bi regulisale oporezivanje ovakvih transakcija;
- Uvođenje detaljne procedure za primenu poreskog perioda koji je drugačiji od kalendarske godine;
- Preispitati trenutno važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu, tj. usaglasiti ovu odredbu sa pravilima koja propisuju MSFI, po kojima plaćanje poreza nije uslov za priznavanje ovog troška u Bilansu uspeha;
- Formulisanje dugoročne poreske politike vezano za priznavanje troškova marketinga za svrhe poreza, s obzirom da je odredba usvojena poslednjim izmenama Zakona u martu 2010. godine (tj. priznavanje troškova marketinga do 5% od ukupnog prihoda) u suprotnosti sa prethodnim stavom da će troškovi marketinga biti priznati u celini, kao što stoji u nacrtu izmena Zakona koji se nalazi na internet stranici Ministarstva finansija od decembra 2008. godine. Drugim rečima, potrebno je razjasniti da li trenutno važeća odredba predstavlja jednu od anti-kriznih mera Vlade Republike Srbije ili dugoročnu poresku politiku u vezi sa troškovima marketinga.

B. POREZ NA DOHODAK GRAĐANA

STANJE

Oporezivanje fizičkih lica regulisano je Zakonom o porezu na dohodak građana („PDG zakon“) iz 2001. godine, koji je

podvrgnut izmenama u dva navrata u maju i junu 2009. godine i poslednjoj izmeni u martu 2010. godine. Nove izmene i dopune Zakona o porezu na dohodak građana usvojene su od strane Skupštine Republike Srbije 23. marta 2010. godine, objavljene u „Službenom glasniku Republike Srbije“ br. 18/2010 od 26. marta 2010, a na snagu su stupile 27. marta 2010. godine, i uključuju sledeće izmene:

- Uvođenje jedinstvene (umanjene) poreske stope od 10% za oporezivanje prihoda od kapitala (npr. dividende, kamate, učešće zaposlenih u dobiti, itd.) i za kapitalne dobitke;
- Izmenjene su odredbe koje regulišu godišnji porez na dohodak građana, tako da je neoporezivi iznos za strane državljane koji su poreski rezidenti Republike Srbije umanjnjen i sada je jednak neoporezovom iznosu kao i za državljane Republike Srbije koji su istovremeno i poreski rezidenti (tri prosečne godišnje zarade po zaposlenom u R. Srbiji).
- Poreski tretman naknade putnih troškova i drugih poslovnih troškova fizičkim licima (kako zaposlenima, tako i osobama koje su angažovane na osnovu ugovora o delu) nije adekvatno tretiran u Zakonu. Ovi troškovi su šablonski oporezivani kao da predstavljaju lični prihod osoba kojima su nadoknađeni. U tom smislu, Zakon bi morao da pravi jasnu razliku između naknade poslovnih troškova, koja ne predstavlja prihod fizičkih lica, i ne može biti predmet oporezivanja, i naknade ličnih troškova, koji bi trebalo da budu oporezivi;

PREOSTALI PROBLEMI

- Dvostruko oporezivanje dohotka ostvarenog u inostranstvu od strane poreskih rezidenata u situaciji kada je taj dohodak naplaćen od domaćih preduzeća. U tom smislu, poseban problem predstavljaju nove smernice Poreske uprave koje nisu u skladu sa zakonom, a u vezi su sa oporezivanjem prihoda iz inostranstva i indirektno uvedenim konceptom „stvarnog isplatioca prihoda“ (nametnute obaveze lokalnim preduzećima da obračunaju, prijave i plate poreze na dohodak fizičkih lica, primljen iz inostranstva, uprkos činjenici da Zakon jasno nalaže da fizička lica lično ispune tu obavezu);
- Specifičan problem su naknade troškova za službena putovanja u inostranstvo, za koje nije regulisano ni kako se ovi troškovi dokumentuju od strane domaćih preduzeća, niti kako se određuju neoporezivi iznosi ovih naknada. U odsustvu relevantnih podzakonskih akata, poreske vlasti nastavljaju da primenjuju Uredbu o naknadi troškova i otpremnini državnih službenika i nameštenika. Ovakva praksa nije zasnovana na važećim zakonima, već je i u potpunosti neodgovarajuća, budući da Uredba postavlja ograničenja putnih troškova koja su možda adekvatna kada je reč o državnim službenicima, ali su u potpunosti neadekvatna kada je reč o putovanjima poslovnog karaktera.

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je uvesti jasna pravila kada je reč o oporezivanju dohotka koji poreski rezidenti ostvaruju u i iz inostranstva, sa ciljem da se eliminiše dvostruko oporezivanje;
- Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda ostaje centralni problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravičan u mnogim naprednim poreskim jurisdikcijama. Stoga bi i Vlada Republike Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema, uz svo razumevanje da bi uvođenje novog sistema oporezivanja zahtevalo velika ulaganja u Poresku upravu u pogledu treninga i edukacije poreskih inspektora, poboljšanju tehničke opremljenosti Uprave kao i unapređenja softvera.

C. POREZ NA DODATU VREDNOST

STANJE

Porez na dodatu vrednost je predviđen Zakonom o porezu na dodatu vrednost iz 2004. godine („PDV zakon“). U 2007.,

PDV zakon je izmenjen Zakonom o izmenama i dopunama PDV zakona kojim su uvedene značajne izmene u postojeći PDV sistem.

POBOLJŠANJA

- Izmene PDV zakona iz 2007. godine su usavršile i razjasnile

mnoge odredbe zakona koje su potvrdile kao kontroverzne u praksi. Primeri ovakve prakse su izdavanje faktura za usluge sa neograničenim trajanjem, propisivanje poreske osnovice za slučaj uloga u privredno društvo u obliku robe i usluga povraćaj PDV za strana preduzeća, itd.

PREOSTALI PROBLEMI

- Glavni problem u trenutnom PDV sistemu predstavlja odsustvo mogućnosti za PDV registraciju stranih preduzeća (bez pravnog prisustva u Srbiji), što rezultira time da strana preduzeća sada nemaju na raspolaganju mogućnost povraćaja PDV plaćenog u Republici Srbiji. Stopa PDV-a od 18% koju plaćaju dobavljačima iz Srbije je dodatni trošak za sva preduzeća koja direktno posluju u Srbiji bez pravnog prisustva. Ne samo da ovo rešenje narušava neutralnost PDV-a, već i diskriminiše strana preduzeća u odnosu na domaće poreske obveznike. Osim toga, bilo bi u najboljem interesu državnog budžeta da poveća broj registrovanih PDV obveznika, obzirom da bi to za posledicu imalo pozitivan efekat priliva gotovine u budžet (inostrane kompanije koje

su registrovane u PDV sistemu počele bi da vrše obračun izlaznog PDV-a umesto trenutne situacije u kojoj se PDV, koji se primenjuje na promet dobara i usluga stranih kompanija, obračunava od strane primaoca dobara ili usluga kroz „reverse charge“ mehanizam, koji je neutralan po pitanju priliva i odliva gotovine;

- Nadalje, gore izloženo rešenje izlaže domaća preduzeća riziku da im bude uskraćeno pravo na povraćaj PDV-a u stranim državama na bazi reciprociteta (npr. najveći broj EU zemalja);
- Pravila od značaja za praktičnu implementaciju PDV zakona su regulisana u brojnim podzakonskim aktima, umesto da su sumirana u jednom;
- Poreska uprava se prilično brzo prilagodila PDV sistemu i postala prilično vešta u primeni PDV zakona, usled nedostatka jasnih zakonodavnih uputstava određene odredbe PDV zakona su i dalje podložne značajnim kontroverzama u praksi (npr. primena „reverse charge“ pravila u praksi).

PREPORUKE SAVETA

- Odredbe PDV zakona koje se tiču položaja stranih pravnih lica u okviru domaćeg PDV sistema trebalo bi da budu preispitane i izmenjene kako bi se dala mogućnost stranim preduzećima, bez pravnog prisustva u Srbiji, da se registruju za svrhe PDV-a u Srbiji;
- Poreska uprava bi trebalo da donese sadržajna uputstva za primenu odredbi PDV zakona kojima bi se tretirala različita pitanja koja se ponavljaju kao problematična u praksi.

D. ZAKON O PORESKOM POSTUPKU I PORESKOJ ADMINISTRACIJI

STANJE

Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 80/02...61/07; „ZPP-

PA“) uređuje generalna pitanja u vezi sa organizacijom Poreske uprave i poreskim postupkom pred njom. Opšta administrativna i proceduralna pravila propisana u ZPPPA primenjuju se na sve oblike poreza u Srbiji, izuzev u slučaju kada poseban poreski zakon sadrži posebne odredbe za određenu situaciju, kada je odnos između ZPPPA i poreskih zakona zapravo odnos *lex generalis* i *lex specialis* (odnos opšteg i posebnog zakona). ZPPPA je poslednji put izmenjen u avgustu 2010. godine. Poslednje izmene su bile u vezi sa razjašnjavanjem nadležnosti i organizacijom same poreske administracije.

POBOLJŠANJA

- Uvođenje koncepta „samo-prijavljivanja“ neblagovremeno prijavljenih poreskih obaveza za vreme trajanja perioda zastarelosti, pri čemu poreski obveznici mogu korigovati ranije podnete poreske prijave za isti poreski period, najviše do dva puta za period od pet godina, a što neće biti sankcionisano kaznama za poreske prekršaje;
- Period zastarelosti je jasno utvrđen na vreme od pet godina.

PREOSTALI PROBLEMI

- Čak i sa poslednjim izmenama ZPPPA, još uvek su na strani poreskih inspektora značajna diskreciona ovlašćenja, posebno u oblasti poreskih kazni;
- Konačno, prag za postojanje potencijalnog poreskog krivičnog dela (u slučaju postojanja namere) je samo 150.000 dinara. Tako fiksiran novčani iznos ne uzima u obzir veličinu poreskog obveznika u pitanju ili vrednost identifikovane nepravilnosti sa ukupno plaćenim porezima u toku godinu.

PREPORUKE SAVETA

- Skraćivanje rokova za donošenje akata Poreske uprave;
- Pojašnjenje odnosa kaznenih odredbi ZPPPA i onih koje su propisane u posebnim poreskim zakonima;
- Dovođenje u vezu „praga“ za postojanje potencijalnog poreskog krivičnog dela sa stvarnim pokazateljima poslovanja preduzeća (npr. u procentu od ukupnih poreskih obaveza, prihoda, itd.);
- Uvođenje koncepta „obavezujućih mišljenja“ u poreski sistem Republike Srbije pri čemu bi takva pravila bila obavezujuća za onog ko mišljenje traži (slično „obavezujućim mišljenjima“ koja su već u upotrebi od strane carinskih vlasti u zemljama u okruženju kao što su Bosna/Republika Srpska), što bi dovelo do većeg stepena sigurnosti za domaće poreske obveznike, posebno u oblastima koje su se pokazale kao kontroverzne u praksi, i pružilo dodatna uputstva za praktičnu primenu srpskih poreskih zakona.

E. NAJNOVIJE TENDENCIJE PORESKOG SISTEMA U SRBIJI

„Dolaskom“ globalne ekonomske krize i u Srbiju, poreski obveznici su mogli da primete tendenciju uvođenja novih poreza i drugih dažbina.

Bez namere ovog Saveta da dovodi u pitanje ili govori protiv suverenog prava države da uvodi nove poreze i javne dažbine kao način borbe protiv negativnih efekata svetske ekonomske krize na državni budžet, Savet veruje da situacija u kojoj su novi porezi i takse uvedeni sredinom finansijske godine

i bez prethodne najave poreskim obveznicima, kako bi mogli da prilagode svoje poslovne aktivnosti novim fiskalnim opterećenjima, nije najpogodniji pristup tako važnoj stvari kao što su porezi. Dalje, može se primetiti da je određen broj novih dažbina uveden kroz ne-poreske zakone, što po našem mišljenju ne doprinosi željenoj transparentnosti poreskog sistema. Zbog toga, naša je preporuka da se svako novo poresko opterećenje za privredu i fizička lica uvodi upravo kroz poreske zakone.

Primeri procesa opisanih gore započeli su još pre ekonomske krize uvođenjem Budžetskog fonda za sprečavanje bolesti – odgovarajućeg poreza u Zakonu o duvanu. Ova dažbina je i danas na snazi i pored CEFTA preporuke da se ova

dažbina inkorporira u Zakon o akcizama. Primeri su se dalje umnožavali uvođenjem poreza od 10% na upotrebu mobilnog telefona u aprilu 2009. godine i nastavljali planiranim uvođenjem naknade za zaštitu, korišćenje i unapređenje šuma kao i novih dažbina na korišćenje voda od 1. januara 2011. godine.

Savet je mišljenja da bi Vlada Republike Srbije trebalo da revidira nove poreze i dažbine i njihove efekte na ukupnu ekonomiju kao anti-krizne mere sa jasnim indikacijama o njihovom trajanju u trenutnom sistemu.

Uvođenje parafiskalnih oblika javnih prihoda

Pored gore navedenog, želeli bismo ukratko da objasnimo zabrinutost Saveta o skorašnjim događajima u postojećoj fiskalnoj politici Republike Srbije, koji se tiču novih javnih dažbina i lokalnih poreza, koji su u procesu nametanja preduzećima na osnovu zakona i podzakonskih akata.

Prvu grupu pitanja čine javne dažbine koje se odnose na različita javna dobra (vodu, šume i ostalo). Naravno, slične javne dažbine postoje širom sveta, pri čemu su one najčešće povezane sa korišćenjem takvih javnih dobara. Međutim, umesto da se zaista odnose na korišćenje određenih dobara, ove javne dažbine imaju karakter redovnih poreskih obaveza (s obzirom da će u većini slučajeva biti plaćani od strane svih pravnih lica u određenom procentu od njihovih godišnjih prihoda). Na primer, u slučaju naknade za zaštitu, korišćenje i unapređenje šuma, koji stupa na snagu 15. novembra 2010. godine, svako pravno lice u Srbiji će biti obavezno da plati 0.025% ukupnih godišnjih prihoda po tom osnovu. Pored

toga, novi Zakon o vodama (koji stupa na snagu 1. januara 2011. godine), propisuje šest različitih vrsta javnih dažbina koje se odnose na vodu, čiji će procenat ili ceo iznos biti regulisan određenim podzakonskim aktom. Slična razvijanja se dešavaju i u pogledu rudarstva, javnog prevoza, poljoprivrednog zemljišta i sl. Nijedna od ovih javnih dažbina nije pod nadležnošću Ministarstva finansija, već nezavisnih izvora prihoda različitih fondova, agencija i drugih ministarstava.

Druga grupa pitanja se odnosi na lokalne poreze i takse (one koji se plaćaju lokalnim samoupravama) i na činjenicu da finansiranje opština još uvek nije sistemski regulisano. Naime, Zakon o finansiranju lokalne samouprave reguliše samo moguće vrste lokalnih poreza, ali ne i najbitnije stavke, kao što su: ko je poreski obveznik i koliki je iznos lokalnog poreza. Kao posledica gore navedenog, lokalne vlasti samostalno odlučuju o ovim pitanjima. Povrh toga, Zakon ne propisuje nikakve smernice za određivanje visine poreza, niti postavlja granice, kao što ni ne određuje raspodelu prikupljenih sredstava. U praksi je široko rasprostranjeno da iznos lokalnih poreza varira u zavisnosti od mesta sedišta kompanije u okviru određene opštine, pri čemu je „zoniranje” osmišljeno tako da su veće kompanije uvek u zoni gde su lokalni porezi nekoliko puta viši u poređenju sa zonama u okviru iste opštine.

Bez bilo kakve namere da dovodimo u pitanje postojanje koncepta lokalnih poreza u poreskom sistemu Srbije, ovaj Savet čvrstog je stava da bi jasna pravila trebala da budu postavljena u odnosu na to kome su obračunate lokalne dažbine kao i koliki je njihov maksimalni iznos.

PROPISI U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

STANJE

U cilju daljeg sprovođenja propisa iz oblasti zaštite životne donetih u 2009. godini, Vlada Srbije usvojila je neke od sekundarnih propisa u oblasti zaštite životne sredine. Najznačajnija dokumenata usvojena u prošloj godini su svakako strateški dokumenti o zaštiti životne sredine i upravljanju otpadom, koje bi trebalo implementirati do 2019. godine. Takođe, donet je i izvestan broj podzakonskih akata u oblasti upravljanja otpadom, ambalažom i zaštite vazduha.

Sa ove tačke gledišta, čini se da strateški planovi razvoja za narednih devet godina postavljaju visoke zahteve uzimajući u obzir trenutnu, nepovoljnu finansijsku situaciju u Srbiji. Pored toga veliki deo sekundarnog zakonodavstva i dalje nedostaje, a vlasti još uvek nemaju institucionalni kapacitet za punu primenu propisa. Ostaje, dakle, da se vidi kako će ova strategija biti sprovedena u praksi.

POBOLJŠANJA

Najvažniji dokument usvojen u 2010. godini jeste Nacionalni program zaštite životne sredine („Nacionalni program”). Generalno, Nacionalni program predstavlja detaljan plan budućeg razvoja zaštite životne sredine koji prepoznaje najbitnije, trenutne nedostatke u ovoj oblasti. Ti nedostaci uključuju neefikasno sprovođenje ekoloških propisa, nepostojanje ekonomskih podsticaja za ulaganje u zaštitu životne sredine, nepostojanje strateških dokumenata i planova kao i nepostojanje informacionog sistema, uključujući procedure monitoringa i izveštavanja.

Jedan od najznačajnijih planova određen Nacionalnim programom u pogledu upravljanja otpadom jeste plan za izgradnju postrojenja za tretman opasnog otpada do 2014. godine. Ovakav cilj Nacionalnog programa je koristan imajući u vidu da se do sada takav otpad ili izvezio ili skladištio, obzirom da takvo postrojenje u Srbiji još uvek ne postoji. Detaljnije, Vlada Srbije je još usvojila Strategiju upravljanja otpadom, Pravilnik o načinu postupanja sa otpacima koji imaju svojstva opasnih materija, Pravilnik o kategorijama, ispitivanju i klasifikaciji otpada, i Uredbu o utvrđivanju plana smanjenja ambalažnog otpada, kao i niz pravilnika za primenu Zakona o upravljanju otpadom i Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu. Ovo uključuje utvrđivanje vrsta opasnog otpada

koje mogu biti uvezene kao sekundarne sirovine, godišnje količine ambalažnog otpada za koje mora biti određeno mesto skladištenja prikupljanje i razvrstavanje, vrste i godišnje količine ambalažnog otpada kojim upravljanje nije obavezno itd. Dalje, pozitivan pomak u ovoj oblasti takođe predstavlja osnivanje registra deponija u saradnji sa lokalnim samoupravama, kao i projekti izgradnje regionalnih deponija čvrstog otpada.

Nacionalni program utvrđuje da će operativnost sistema za monitoring i izveštavanje biti ostvarena do kraja 2014. godine. Ovo je postavljeno kao prioritet politike zaštite životne sredine u Srbiji, a to treba postići u kratkom vremenskom roku za implementaciju Nacionalnog programa.

U vezi sa zaštitom vazduha, srpske vlasti su u 2010. godini usvojile Uredbu o postupanju sa supstancama koje oštećuju ozonski omotač kao i uslovima za izdavanje dozvola za uvoz i izvoz tih supstanci, Uredbu o uslovima za monitoring i zahtevima kvaliteta vazduha i Pravilnik o sadržaju planova kvaliteta vazduha. Takođe Nacionalni Program utvrđuje kao kratkoročni cilj implementaciju Direktive EU o trgovanju emisijama, kao i propise EU o klimatskim promenama i energiji, kao jedan od preduslova za postizanje smanjenja emisija CO₂. Smanjenje emisija CO₂ će takođe biti postignuto kroz stimulisanje korišćenja alterantivnih izvora energije i energetske efikasnosti koje je planirano kroz ekonomske podsticaje koji će biti uvedeni u bliskoj budućnosti.

Takođe bi trebalo napomenuti da je započeto pokretanje procedura za izdavanje Integriranih dozvola i da se izdavanje prvih Integriranih dozvola može očekivati u bliskoj budućnosti; osnovana je Agencije za hemikalije; uvedeni su podsticaji za ponovnu upotrebu iskorišćenih guma kao i pravilnik o sadržini i načinu vođenja Registra izdatih dozvola za upravljanje ambalažnim otpadom.

PREOSTALI PROBLEMI

- Zakoni u oblasti zaštite životne sredine doneti tokom 2009. godine, još uvek nisu potpuno primenljivi u praksi zbog kašnjenja u donošenju podzakonskih akata i nerazvijenih kapaciteta lokalne uprave što se odnosi i na opštinske ekološke inspektore;

- Brojni podzakonski akti u sektoru upravljanja otpadom još nisu usvojeni, kao što su regionalni i lokalni planovi upravljanja otpadom, kao i upravljanje PCB otpadom;
- Propisi kojima se uređuju ekonomski instrumenti, sistem praćenja, depozitno-kaucijski sistemi za ambalažu, još nisu usvojeni;
- Propisi u vezi sa sistemom izveštavanja o ambalaži i ambalažnom otpadu, kao i procedurama upravljanja posebnim vrstama otpada, a naročito zagađenim i opasnim materijama još nisu usvojeni;
- S druge strane, sistem praćenja i izveštavanja nije u potpunosti implementiran, integralni katastar zagađivača nije potpun, i stoga postoji nedostatak podataka o stanju životne sredine;
- Podsticaji za investiranje u oblasti zaštite životne sredine (čistu proizvodnju, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, ekološke inovacije, itd.) još nisu uvedeni;
- Ne postoji dovoljna podrška Vlade u planiranju i stvaranju politike kao ni izgradnji institucija i infrastrukture za primenu ekoloških propisa. Posebno je izražen nedostatak uspostavljanja partnerstava između javnih i privatnih učesnika koji bi zajedno sa lokalnim vlastima pomogli Vladi u sprovođenju i implementaciji politike upravljanja otpadom;
- Iako je katastar deponija osnovan, nema napretka u pružanju podrške lokalnoj samoupravi za izgradnju regionalnih deponija, kao i sanacije i rekultivacije postojećih deponija;
- Lokalni planovi na području ekologije nisu još doneti.

PREPORUKE SAVETA

Preporučujemo usvajanje sledećih zakona:

- Zakon o racionalnoj upotrebi energije;
- Podzakonski akti o zaštiti vazduha, uključujući Uredbu o pragovima emisija u vazduh;
- Podzakonski akt o upravljanju otpadom;
- Lokalni planovi o upravljanju otpadom;
- Nacionalni planovi za upravljanje posebnim vrstama otpada.

Pored toga preporučujemo sledeće:

- Da se konsoliduje regulatorni okvir usvajanjem podzakonskih akata u oblasti zaštite životne sredine informacionog sistema i upravljanja otpadom;
- Da se angažuju i obučavaju zaposleni u lokalnim samoupravama za primenu ekoloških propisa, a u cilju razvoja lokalnih kapaciteta za upravljanje otpadom, uključujući opštinske ekološke inspektore;
- Da se uvedu ekonomski instrumenti, sistem praćenja kao i depozitno-kaucijski sistemi za ambalažu;

- Da se osnaže kapaciteti lokalnih samouprava u cilju primene lokalnih akcionih planova u oblasti ekologije;
- Da se nastavi sa izgradnjom infrastrukture u oblasti zaštite životne sredine – ispitivanja, analize, proširivanje mreže ovlašćenih organizacija sertifikacija, specijalizacija službi za upravljanje otpadom, odlaganje opasnog otpada, sanacija kontaminiranog zemljišta, itd;
- Da se usvoje propisi u oblasti emisija naročito u pogledu pragova emisija u vazduh i da se usklade sa propisima EU;
- Da se podrži osnivanje novih i razvoj postojećih privrednih subjekata koji se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine, kao i da se podrži osnivanje novih i razvoj postojećih privrednih subjekata koji se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora;
- Da se uvedu ekonomski podsticaji za ulaganja u oblasti zaštite životne sredine (čistu proizvodnju, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko inovacije itd.);
- Da se izrade posebni regulatorni i ekonomski instrumenti kao podsticaj privrednim subjektima da primenjuju propise iz oblasti zaštite životne sredine;
- Da se podstiče uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika koji bi zajedno sa lokalnim vlastima pomogli u sprovođenju i implementaciji Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za implementaciju bilo kog programa koji bi omogućio ambijent za dalje investicije i rast privatnog sektora;
- Dalje angažovanje i obuka zaposlenih u lokalnim samoupravama u cilju izdavanja Integriranih dozvola i procene uticaja na životnu sredinu.

SPECIFIČNO ZA ODREĐEN SEKTOR

HRANA I POLJOPRIVREDA

1. PROCES REGISTRACIJE PESTICIDA

STANJE

Trenutno važeći Zakon o sredstvima za zaštitu bilja, koji je usvojen 2. juna 2009. godine („Službeni glasnik Republike Srbije” br. 41/09) u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, ne osigurava bezbednost hrane, a i potrošače stavlja pred nepoznati rizik s obzirom na činjenicu da se određene izmene (članovi 86-90) u novom Zakonu pozivaju na prethodni Zakon o zaštiti bilja („Službeni glasnik SRJ” br. 26/98) iz 1998. godine.

Činjenica je da je u Srbiji i dalje moguće registrovati pesticide bez kompletnih podataka o toksikološkim i ekotoksikološkim svojstvima ili tzv. dosijea proizvoda kojima bi se osiguralo da su svi sadržaji sredstva za zaštitu bilja poznati, uključujući i nečistoće koje bi mogle da uđu u lanac ishrane.

U Srbiji je registrovano više od 800 pesticida, a većina njih (oko 500 brendova) je pušteno na tržište bez pravih toksikoloških i ekotoksikoloških podataka i kao takvi se primenjuju na srpske proizvode, uključujući voće, povrće, žitarice, grožđe, itd.

Većinu ovih pesticida ne bi bilo moguće registrovati u Evropskoj uniji, kao ni na drugim tržištima koja su određena za izvoz srpske hrane.

POBOLJŠANJA

Industrija, u saradnji sa Evropskim udruženjem proizvođača sredstva za zaštitu bilja¹ i Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, činila je napor da razradi odgovara-

jući zakon u skladu sa zakonodavstvom EU koji inkorporira sve zahteve, uključujući i toksikološke i ekotoksikološke zahteve, i koji svu odgovornost stavlja u ruke Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Očekuje se da će se time stvoriti transparentan i fer proces za sve, uključujući kompanije koje se bave istraživanjima i razvojem, kao i domaće kompanije koje se ne bave istraživanjima.

PREOSTALI PROBLEMI

Međunarodnoj industriji za istraživanje i razvoj zaštite bilja potrebno je 10 godina da razvije jedan novi proizvod, a investira, prema grubim procenama, 250 miliona evra u ovaj period istraživanja i razvoja. Ona obezbeđuje neophodne podatke (dosijea) kojima se dokazuje ne samo da je proizvod efikasan u primeni za namenjenu svrhu, nego i da je bezbedan po poljoprivrednu kulturu, poljoprivrednika, krajnjeg korisnika i životnu sredinu, ukoliko se koristi u skladu sa specifikacijama datim na etiketi. Domaćim srpskim preduzećima je međutim dozvoljeno da registruju i prodaju generične primerke po veoma niskim cenama uglavnom iz nepouzdatih izvora, a ovi su preplavili tržište u poslednjih nekoliko godina.

Ovo daje nepravilnu prednost ovim kompanijama u odnosu na međunarodne kompanije za istraživanje i razvoj i ne stvara povoljnu klimu za investicije.

Može da se zaključi da srpsko zakonodavstvo nije usklađeno sa međunarodnim standardima EU i STO i da je neophodno da se ono što pre harmonizuje.

Činjenica je da se novi zakon ne primenjuje u potpunosti i da time nije u potpunosti harmonizovan sa standardima EU, kao i da je ostavio rupe koje nekim kompanijama omogućavaju da i dalje registruju svoje pesticide sa nepoznatim sadržajima ili nečistoćama.

PREPORUKE SAVETA

- Cilj je da se evropski standardi implementiraju u domaćem srpskom zakonodavstvu, odnosno da Srbija učini napore da u potpunosti harmonizuje propise Republike Srbije sa propisima EU i Svetske trgovinske organizacije (STO);

- Savet zastupa potpunu harmonizaciju sa standardima EU i pravilnu implementaciju procesa za registraciju sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji kako bi se osigurala bezbednost hrane za potrošače, fer konkurencija između međunarodnih i domaćih kompanija, ali i da se istovremeno stvaraju povoljni tržišni uslovi za strane investicije.

2. STANDARDI KVALITETA U PROIZVODNJI MLEKA I VOĆNIH SOKOVA I NEKTARA

STANJE

Standardi kvaliteta predstavljaju problem koji se tiče čitave prehrambene industrije i srpskog tržišta hrane i treba ih stalno poboljšavati i unapređivati. Želeli bismo da se osvrnemo na dve relevantne oblasti, na proizvodnju mleka i sokova, gde Savet stranih investitora može da obezbedi najveću podršku, kao i da ukaže na neophodna poboljšanja.

U proteklih nekoliko godina, proizvodnja hrane u Srbiji se suočava sa negativnim posledicama svetske ekonomske krize, ali su one kombinovane sa brojnim specifičnim slabostima. Regulativni okvir u okviru kog se odvija proizvodnja hrane i dalje nije dovoljno harmonizovan sa propisima EU. Dok je celokupni zakonski okvir kojim je definisana proizvodnja mleka, da damo primer, izuzetno širok (petnaest zakona), najznačajniji Zakon o stočarstvu donet je 2009. godine. Trenutno se u Zakonu o bezbednosti hrane koji je donet 2009. godine reflektuje socijalni karakter proizvodnje mleka, umesto dobijanja proizvoda koji zadovoljava potrebe potrošača u smislu kvaliteta i bezbednosti, a takođe i u Pravilniku o kvalitetu sirovog mleka, takođe usvojenog 2009. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako postoji, zakonski okvir za proizvodnju visokokvalitetnog sirovog mleka ne odražava na adekvatan način potrebe savremene proizvodnje sirovog mleka u Srbiji. Uprkos

tome što i dalje postoji takva obimna proizvodnja, postoji i značajan broj savremenih proizvođača mleka koji su, zahvaljujući podršci industrije prerade mleka, sposobni da proizvode mleko u skladu sa standardima EU. Međutim, zbog neusaglašenosti srpskih i EU propisa u pogledu kvaliteta sirovog mleka, izvoz mleka u EU nije moguć. Ovo dodatno umanjuje konkurentnost srpske poljoprivrede, a naročito industrije prerade mleka. Uprkos ovoj činjenici, izvoz mleka je u poslednje tri godine dostigao nivo od 30 miliona dolara, čime je generisan višak u spoljnotrgovinskom bilansu za mlečne proizvode.

Glavni problem za harmonizaciju sa standardima EU ostaje u Zakonu o bezbednosti hrane („Službeni glasnik“ br. 41/09) i u Pravilniku o kvalitetu mleka („Službeni glasnik RS“ br. 21/09), u kojima su definisani parametri i nadzor za kvalitet sirovog mleka. S druge strane, Zakonom o bezbednosti hrane jasno je propisano osnivanje Nacionalne referentne laboratorije kao tela koje će vršiti nadzor nad postojećim akreditovanim laboratorijama, ali ona još uvek nije potpuno formirana. Kao posledica toga, puna implementacija Pravilnika o kvalitetu sirovog mleka nije moguća, što dovodi do brojnih negativnih implikacija na tržištu mleka. Pravilnik o kvalitetu mleka je dobra polazna tačka za proizvodnju visokokvalitetnog mleka, ali je u poređenju sa kriterijumima za kvalitet mleka koji su propisani propisima EU, kao što je pre svega dozvoljeni nivo mikroorganizama u mleku koji je od vitalnog značaja za kvalitet mleka, daleko od vrednosti propisanih u EU. Cena sirovog mleka takođe umnogome zavisi od njegove mikrobiološke validnosti, što je preduslov za pravičnu i poštenu klasifikaciju mleka.

U pogledu implikacija za tržišni segment sokova i nektara, implementacija usvojenih propisa ostaje najveći problem. Naime, proizvodi velikog broja proizvođača nisu usaglašeni sa novousvojenim lokalnim i postojećim EU propisima² a takvo ponašanje se ne sankcioniše. Time se direktno one-

² Prema analizama kvaliteta organizovanih od strane Nacionalne Organizacije Potrošača Srbije a sprovedenih od strane SP laboratorije sa akreditacijom Evropskog udruženja proizvođača sokova i nektara (AIJN)

moćava izvoz proizvoda proizvedenih u Srbiji, stvara se nejednakost u položaju na tržištu između proizvođača (onih koji poštuju zakon i onih koji ga ne poštuju), a konačno se takođe ugrožava zdravlje potrošača i potrošači se obmanjuju. Ova pitanja takođe treba da se regulišu i putem Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o oglašavanju.

no se takođe ugrožava zdravlje potrošača i potrošači se obmanjuju. Ova pitanja takođe treba da se regulišu i putem Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o oglašavanju.

PREPORUKE SAVETA

Kako bi se poboljšala tekuća situacija, neophodno je učiniti sledeće:

- Usvojiti novi Pravilnik o kvalitetu sirovog mleka koji će biti obavezan za sve mlekare, sa naglaskom na visok higijenski kvalitet mleka u skladu sa standardima za kvalitet EU;
- Neophodno je hitno uspostaviti Nacionalnu referentnu laboratoriju kao što je propisano Zakonom o bezbednosti hrane. Mora se osigurati potpuna nezavisnost Nacionalne referentne laboratorije tako što će se ona zakonom obavezati da sprovodi mikrobiološka ispitivanja sirovog mleka u skladu sa međunarodno priznatim standardima u ime države, ali takođe i u ime poljoprivrednika i mlekara. Ovo bi umnogome poboljšalo trenutnu situaciju nedostatka poverenja između poljoprivrednika i mlekara, koje su danas one koje klasifikuju mleko prema sopstvenim kriterijumima. Postigla bi se veća stabilnost cene sirovog mleka, što bi poljoprivrednicima omogućilo da poboljšaju kvalitet mleka direktnijim putem, sopstvenim korektivnim merama, a time i da ostvare veću cenu. Konačno, ostvario bi se i povoljan efekat po bezbednost potrošača, pošto bi se povećala i količina proizvedenog visokokvalitetnog sirovog mleka;
- Ubrzati usvajanje izmenjenog Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o oglašavanju kako bi se obradilo i pitanje slabe implementacije srpskih i EU standarda u stvarnoj proizvodnji, kao i prevarno oglašavanje kojim se zaobilaze sankcije;
- Savet smatra da lekcije koje se nauče kroz proces poboljšanja u oblastima proizvodnje mleka i sokova mogu da se primene i u čitavom sektoru proizvodnje hrane.

3. SUBVENCije I SREDNJOROČNE STRATEGIJE

STANJE

Politika subvencionisanja poljoprivredne proizvodnje je do sada bila – a verovatno će i ostati – značajan instrument ekonomske pomoći kako srpske državne politike, tako i državnih politika mnogih država članica EU. Ekonomski karakter subvencija treba da cilja na postizanje efikasnosti i održivosti poljoprivredne proizvodnje, što bi stvorilo pre-

dulove za porast konkurentnosti izvoza ovog sektora, kao i za postizanje visokog kvaliteta proizvodnje. Takođe, nedostaju četvorogodišnje strategije kao instrument koji će obezbediti jasne smernice države i koji će podržati srednje i dugoročne investicione planove neophodne za mnoge poljoprivredne oblasti kojih se ovo tiče.

POBOLJŠANJA

Nacionalni poljoprivredni program (NPP) Republike Srbije trenutno je na putu da bude usvojen u Vladi Republike Srbije. Ovaj dokument predstavlja sublimaciju zakonodavnih, institucionalnih i finansijskih aktivnosti Ministarstva poljo-

privrede, šumarstva i vodoprivrede, odnosi se na period od četiri godine i kao takav nudi pregled stabilne, predvidive i dosledne državne politike u sektoru poljoprivrede koja će biti od koristi svim entitetima koji se bave poljoprivrednim poslovima za njihove odnosne procesa planiranja poslovanja. FIC takođe u potpunosti podržava listu poljoprivrednih kultura definisanih u NPP-u.

PREOSTALI PROBLEMI

U mnogim poljoprivrednim sektorima efikasnost proizvodnje je ispod proseka EU. Produktivnost može da bude niska kako u smislu niskog prinosa po jedinici zemljišta ili glavi stoke (npr. mleko), tako i u smislu niske produktivnosti zemljišta i kapitala. Razlog za nisku produktivnost jeste slab rasni sastav, nizak nivo navodnjavanja zemljišta, slabo korišćenje početnih ulaganja i semena s jedne strane, kao i zastarele mehanizacije, tehnologije i infrastrukture s druge strane. Usled niske produktivnosti ugrožen je i sam kvalitet proizvodnje.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti četvorogodišnje strategije za sva glavne sektore poljoprivredne proizvodnje kojima će se utvrditi srednjoročne politike dodele novčane pomoći kao instrument implementacije NPP-a. Takođe preporučujemo usvajanje propisa koji će promovisati standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (npr. globalni GAP i HACCP za mleko) i promenu strukture subvencija za određene klase kvaliteta kako bi se promovisala efikasna proizvodnja. Uvođenjem standarda kvaliteta u poljoprivredi i integrisanjem istih u sistem kvaliteta prerađivača, poljoprivredna industrija će se osposobiti da postane konkurentna i da izvozi svoje proizvode u EU.
- Tamo gde ostanu instrument ekonomske pomoći, subvencije treba da budu dostupne svim pravnim i fizičkim licima pod jednakim uslovima, bez obzira na vlasničku strukturu, kao ni na prošle ili sadašnje uzgojne površine, kako bi se osigurala transparentnost procesa, nagrađivanje efikasnih proizvođača i priznavanje profesionalizacije poljoprivrede.

DUVANSKA INDUSTRIJA

STANJE

Duvanska industrija je jedan od najjačih i najstabilnijih sektora srpske privrede, doprinoseći više od 8% ukupnim budžetским prihodima i blizu 2% srpskom BDP-u. Od samog početka ozbiljne i sveobuhvatne reforme tržišta duvana i duvanskih proizvoda, sve najznačajnije internacionalne kompanije su postepeno razvijale svoje poslovanje u Srbiji. Tri najveće globalne duvanske kompanije su uspostavile svoja proizvodna postrojenja, dok je nivo stranih investicija u duvansku industriju premašio milijardu dolara, što je jasan pokazatelj srednjoročne i dugoročne posvećenosti poslovanju u Srbiji ovih investitora. Uzimajući u obzir stremljenje Srbije ka pridruživanju EU i ekonomski značaj duvanske industrije, postojanje predvidljivog fiskalnog i regulatornog okvira koji se postepeno usklađuje sa najboljim međunarodnim praksama je ključno u obezbeđivanju održivosti i daljeg razvoja industrije.

POBOLJŠANJA

U protekloj godini najvažniji napredak, ne samo za duvansku industriju već i za potrošače, ugostiteljski sektor i Vladu, ostvaren je usvajanjem novog Zakona o zaštiti stanovništva od izloženosti duvanskom dimu koji reguliše pušenje na javnim mestima. Savet stranih investitora pozdravlja usvajanje ovog uravnoteženog rešenja koje obezbeđuje istinski kompromis između prava pušača i nepušača, pritom omogućavajući efektivnu sprovodljivost.

Dodatno, važeći Zakon o akcizama, koji je usvojen 2009. i predviđa postepeno godišnje povećanje akciznog oporezivanja cigareta u periodu od 2009. do 2012. godine, osigurao je projektovani rast državnih prihoda, u isto vreme čuvajući stabilnost visoko konkurentnog tržišta cigareta.

PREOSTALI PROBLEMI

- Zakon o oglašavanju koji je usvojen 2005. dozvoljava arbitrarnu interpretaciju nekih njegovih odredbi. Mogućnost diskrecionog tumačenja pojedinih odredbi je dovela do poteškoća u primeni Zakona u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda. Novi Zakon o oglašavanju je u procesu izrade i nadamo se da će obezbediti jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda i da će se podjednako primenjivati na sve učesnike na tržištu.

- Srbija ostaje posvećena postepenoj harmonizaciji oporezivanja duvanskih proizvoda sa zahtevima EU. Imajući u vidu usvojene novine u EU pravilima oporezivanja i iskustva drugih zemalja kao osnovu (vreme pridruživanja EU, tranzicioni periodi, izazovi), Srbija bi već trebalo da planira ravnomernu i postepenu dugoročnu harmonizaciju akciznog oporezivanja sa EU.

- Dodatno, Vlada bi konzistentno trebala da teži ka transparentnosti oporezivanja duvanskih proizvoda, obezbeđujući da fiskalne naknade za duvanske proizvode budu propisane jedino i isključivo kroz Zakon o akcizama.

- Nacrt smernica za primenu članova 9 i 10 Okvirne konvencije o kontroli duvana predlaže zabranu korišćenja doadata kao što su arome i aditivi u proizvodnji duvanskih proizvoda, navodno sa ciljem smanjenja privlačnosti duvanskih proizvoda. Ove smernice su arbitrarnog karaktera jer nisu zasnovane na temeljnim naučnim dokazima i njihova implementacija bi posledično dovela do deformisanja domaćeg tržišta, jer je skoro 100% duvanskih proizvoda koji se konzumiraju ovde proizvedeno korišćenjem, između ostalog, i gore navedenih supstanci.

PREPORUKE SAVETA

- Savet stranih investitora veruje da bi zakonodavac trebalo da predvidi jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu. Nadamo se da će novi Zakon o oglašavanju imati preciznije formulacije, posebno u vezi sa članom 64 trenutno važećeg Zakona, time obezbeđujući jasnu i doslednu interpretaciju i, u krajnjoj liniji, efikasno sprovođenje u budućnosti. Savet stranih investitora takođe veruje da industrija može obezbediti praktične inpute za unapređenje ovog dela regulative i, samim tim, veoma preporučuje njenu uključenost u proces savetovanja u vezi izrade ovog Zakona;

- Savet stranih investitora veruje da bi Vlada trebalo da planira i definiše oporezivanje duvanskih proizvoda i nakon 2012. kako bi obezbedila postepenu, ravnomernu i pravovremenu harmonizaciju sa zahtevima EU, posebno uzimajući u obzir nedavno revidirane EU Direktive 92/79 i 92/80, koje se odnose na oporezivanje duvanskih proizvoda. Savet stranih investitora snažno podržava dijalog između Vlade i industrije već od početnih faza u planiranju akciznog oporezivanja duvanskih proizvoda;
- Još jedna važna stvar koja se mora uzeti u razmatranje je koncept namenskog poreza na duvanske proizvode, a namenjenog posebnom Fondu za zdravlje. Ovaj poseban vid poreza ne samo da podriva poslovni ambijent za investitore već i čini sistem javnih finansija netransparentnijim i protivnim preporukama MMF-a i pozitivnim EU praksama. Savet stranih investitora preporučuje da sve fiskalne naknade za duvanske proizvode budu propisane jedino i isključivo kroz Zakon o akcizama;
- Ukoliko bude usvojen i postane deo regulative, nacrt smernica za primenu članova 9 i 10 Okvirne konvencije o kontroli duvana može da ima štetne posledice i za tržište duvana i za celu privredu. Savet stranih investitora preporučuje da Vlada zauzme negativan stav po pitanju usvajanja i primene ovih smernica u Srbiji, čime bi sprečila značajne deformacije na tržištu duvana, u proizvodnji i preradi duvana i u proizvodnji i izvozu cigareta.

SEKTOR OSIGURANJA

STANJE

Životno i neživotno osiguranje

Osiguravajuća društva i njihove aktivnosti su uglavnom regulisani i upravljaju se prema Zakonu o osiguranju, koji je usvojen 2004. godine, a zatim dopunjavani, kao i podzakonskim aktima koje je donela Narodna Banka Srbije (NBS). Drugi relevantni zakonski izvori su Zakon o obaveznom osiguranju AO i Podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju koji je donela Vlada Republike Srbije. Lateralno relevantni zakonski izvor je Zakon o bezbednosti u saobraćaju. NBS je kompetentni organ za izdavanje i oduzimanje licenci osiguravajućim društvima i za sprovođenje nadzora u sektoru osiguranja, a takođe daje mišljenje o zakonima koji regulišu ovu oblast. Ministarstvo finansija je kompetentni organ za davanje nacrta amandmana na važne zakone. Ministarstvo unutrašnjih poslova je nadležno za nacрте i implementiranje Zakona o bezbednosti u saobraćaju.

Zakon o osiguranju reguliše:

- Licenciranje osiguravajućih društava – obavezni zahtevi vezani za kapital, organizaciju, interne akte, politiku i biznis plan;
- Opšte uslove organizacije osiguravajućeg društva – zahtevi vezani za osnivački akt i statut, obavezne organe (generalna skupština akcionara, upravni i nadzorni odbor i generalni direktor), „odgovarajuće i primerene“ zahteve za njihovo postavljanje;
- Pitanja vezana za aktuare i internu reviziju;
- Reosiguranje;
- Agente osiguranja i aktivnosti brokera osiguranja i licenci u vezi s tim;
- Nadzor aktivnosti osiguranja od NBS-a.

Zakon o obaveznom osiguranju AO (u daljem tekstu Zakon o AO) reguliše:

- Osnovne ugovorne elemente u ugovoru o osiguranju AO;
- Udruženje osiguravača i njegove nadležnosti;
- Procedure ograničavanja cena (uključuje Udruženje osiguravača i NBS);
- Pravni okvir polisa AO.

Podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju reguliše:

- Nadležnosti Ministarstva zdravlja za izdavanje i oduzimanje licenci za dobrovoljno zdravstveno osiguranje;
- Obavezni prioritet socijalnih komponenti u zdravstvenom osiguranju (nijedan klijent ne može da se odbije za osiguranje);
- Uslove za učešće u dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju. Iako je jedan set uslova već ispunjen kada su kompanije dobile licence za sprovođenje tog osiguranja, taj dualitet će stalno stvarati konfuziju.

Prema sadašnjim odredbama u Zakonu o osiguranju, osiguravajućem društvu nije dozvoljeno da se istovremeno angažuje i u životnom i u neživotnom osiguranju. Isto tako, osiguravajuća društva mogu da se angažuju samo u aktivnostima osiguranja ili reosiguranja. Period prilagođavanja u pogledu razdvajanja aktivnosti – do 31. decembra 2011. – predviđen je za postojeća kompozitna osiguravajuća društva. Nova društva moraju da prijave svoju oblast delovanja prilikom osnivanja društva. Vlada Republike Srbije je predložila amandmane na Zakon o osiguranju koji bi ograničili postojeće nejednakosti između društava koja su razdvojila svoje poslove osiguranja i onih koja su ostala kompozitna. Predlog je u parlamentarnoj proceduri od februara 2010. godine.

Pregled tržišta osiguranja

U drugom kvartalu 2009. godine je bilo 26 osiguravajućih društava koja posluju u Srbiji: 22 od njih se bavi samo osiguranjem, a 4 samo reosiguranjem. Novi inostrani osiguravači su ušli na tržište i preko akvizicija i kao grinfild investicije.

U 2010. godini, a na osnovu podataka iz drugog kvartala u poređenju sa istim periodom iz 2009, tržište osiguranja je imalo ukupni rast od 5,12%, što je ekvivalent vrednosti od 29,7 milijardi dinara.

Struktura tržišta takođe pokazuje znake promena. Doprinos ukupnim fakturisanim premijama životnog osiguranja je 14,16%. Ova cifra je ohrabrujuća ali još uvek niska u poređenju sa većinom evropskih zemalja.

Vezano za neživotne vrste osiguranja, auto osiguranje je u 2010. još uvek vodeći proizvod osiguranja. Auto osigura-

nje je rastući segment tržišta i u pogledu kaska sa 13,04% i kod obaveznog AO osiguranja sa 29,34%. Dugo očekivani novi Zakon o obaveznim osiguranjima je usvojen. Za skoro godinu dana prakse pokazao je određena poboljšanja, ali i slabosti u regulisanju prodaje AO koja je jedna od najosetljivijih tema na tržištu.

Koncentracija tržišta je još uvek prisutna pošto tri najveća osiguravača u Srbiji još uvek imaju kombinovani udeo na tržištu od nešto preko 70%.

Značajno doprinoseći u ukupnim fakturisanim premijama u Srbiji, osiguravajuća društva sa većinskim stranim vlasništvom dominiraju na tržištu životnog osiguranja u pogledu fakturisane premije.

U pogledu regulative, 2009. i prva polovina 2010. su bile godine kada su uloženi dodatni napor u pogledu regulisanja tržišta AO i od strane NBS i Ministarstva finansija. NBS i dalje razvija sistem za zaštitu prava potrošača (osiguranika).

POBOLJŠANJA

- Tržište osiguranja je sačuvalo svoju finansijsku stabilnost;
- Verovatno će biti novih investicija u sektor.

PREOSTALI PROBLEMI

- Bez obzira na činjenicu da li će se krajnji rok za postojeca kompozitna osiguravajuća društva u smislu razdvajanja životnog od neživotnog osiguranja produžiti ili u potpunosti ukloniti, kako bi moglo da se dogodi za tu obavezu, ne postoji eksplicitna odredba koja bi dozvolila kompanijama koje su legalno razdvojile vrste osiguranja da obavljaju određene funkcije na toj podeljenoj osnovi. U tim okolnostima kompanije imaju veći teret troškova zbog duple administracije. Vlada je predložila amandmane na Zakon o osiguranju, ali predlog već sedam meseci nije stavljen u parlamentarnu proceduru. Ovaj predlog je dat prošle godine, ali nije prihvaćen od strane Parlamenta;
- Kanali prodaje AO nisu reformisani Zakonom o AO i Zakonom o bezbednosti u saobraćaju, ali apsolutna do-

minacija tehničkih pregleda i agencija za registraciju vozila je čak i potvrđena. Procenjuje se da je između 25% i 30% premije AO potrošeno na te kanale prodaje, tako da je ova tema ostala glavni izazivač rizika za solventnost tržišta osiguranja. Građani se suočavaju sa zastarelim administrativnim procedurama koje rastu: javna potrošnja države, potrošnja osiguravajućih društava za dotične superiorne kanale prodaje gde se sve obavlja na jednom mestu i na kraju rizik solventnosti za neka osiguranja u domaćem vlasništvu čija bi nestabilnost ugrozila poverenje i postignute rezultate na tom tržištu. NBS se veoma trudi da ovu situaciju reši, ali bez zakonskog restrukturiranja i uklanjanja sistemskih stimulacija za rizično ponašanje većine učesnika na tržištu AO. Iznad svih finansijskih rizika koji su izazvani ovom procedurom registracije stoji činjenica da su tehnički pregledi stimulisani da traže najveći profit u prodaji osiguranja što je u sistemskom konfliktu sa onim što bi trebalo da bude njihov glavni fokus, a to je bezbednost vozila;

- Aktuelna zakonska rešenja vezana za zdravstveno osiguranje doneta od strane Vlade u 2008. i 2009. u stvari su zatvorila tržište komercijalnim osiguravačima da razviju i plasiraju svoje sopstvene proizvode osiguranja, nametanjem socijalnih standarda zdravstvenog osiguranja koji su neprihvatljivi za sve osim za državni zdravstveni fond, koji je postavljen kao direktna konkurencija industriji osiguranja. Savet stranih investitora je predložio rešenje aktuelne situacije koja ograničava dobrovoljno zdravstveno osiguranje, ali do napretka u tome nije došlo;
- NBS reguliše tržište oštrim merama nadgledajući opšte uslove osiguranja zajedno sa tarifama, što nije slučaj sa većinom zemalja EU, gde su tehničke rezerve fokus nadzora a opšti uslovi i tarife su potpuno u nadležnosti kompanija. Postojeći modeli osiguranja koji su prisutni na lokalnom tržištu su uglavnom zasnovani na navedenim osiguranjima rizika i tarifama, što nije slučaj u većini zemalja EU. Povećana potražnja za nove proizvode osiguranja kao i one krojene po meri osiguranika (što često iniciraju strani investitori) primorava osiguravače u Srbiji da prošire svoju ponudu; to će dovesti to tzv. „underwriting“ modela i konačno do razvoja tržišta osiguranja. Savet je predložio rešenje aktuelnog sistema, ali nije bilo nikakvog napretka niti interesa za reformu.

PREPORUKE SAVETA

- Parlament bi trebalo da usvoji predložene promene u Zakonu o osiguranju koje bi omogućile osiguravajućim društvima sa razdvojenim aktivnostima da smanje nepotrebne administrativne troškove;
- Vlada Republike Srbije (njeno Ministarstvo finansija i Ministarstvo unutrašnjih poslova) bi zajedno sa NBS i osiguravajućim društvima trebalo da reformiše pravni okvir u registraciji vozila koji je administrativno previše složen i u sadašnjoj situaciji jedini razlog za dominaciju tehničkih pregleda i agencija za registraciju vozila. Postoje raspoloživi modeli u Evropi koji su efikasniji, sa minimalnom administracijom i efikasnijim rezultatima za građane, industriju osiguranja i državnu administraciju;
- Reforma zakonskog okvira u zdravstvenom osiguranju koji bi oštro diferencirao tržište od socijalnog dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja i koji bi industriji osiguranja omogućio poštenu konkurenciju u odnosu na državni zdravstveni fond, koji je sada u poziciji da prvenstveno obavlja svoju socijalnu funkciju i time predstavlja nepoštenu konkurenciju;
- Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi i unutar osiguravajućih društava i samog regulatora.

INDUSTRIJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

STANJE

Uprkos činjenici da srpska industrija privatnog obezbeđenja zapošljava preko 30.000 ljudi i da broji preko 200 aktivnih kompanija za obezbeđenje, još uvek nema značajnih promena u vezi sa relevantnim zakonom. Danas je Srbija jedina zemlja u regionu i Evropi bez posebnog zakona o privatnom obezbeđenju. Nekoliko nacрта ovog zakona je napravljeno, ali oni nikada nisu došli do relevantnih komisija Vlade Srbije.

U prethodnih 12 meseci, uprkos nepostojanju Zakona o obezbeđenju izrađen je i donet srpski nacionalni standard SRPS A.L2.002, putem saradnje Centra za kvalitet Privredne komore Srbije sa Institutom za standardizaciju Srbije. Kako se navodi u promotivnom tekstu „to je prvi nacionalni standard donesen u poslednjih 50 godina na inicijativu domaće privrede, a da nije nastao prenošenjem evropskog ili svetskog standarda u srpsku standardizaciju. On je rezultat efektivnog rada PKS u korist svojih članova.“

Imajući u vidu evropsku perspektivu Srbije i njeno otvaranje za ulaganje u sektor privatnog obezbeđenja (dve od najvećih svetskih kompanija za obezbeđenje su prisutne u Srbiji), izvesno je da će i zakonodavstvo i standardi morati da budu međunarodno prepoznatljivi i priznati. Stoga, isticanje činjenice da nije bilo prenošenja evropskog ili svetskog iskustva stavlja te pokušaje u negativan kontekst.

Dodatne negativne okolnosti leže u tome što su kreatori pomenutog standarda u potpunosti ignorisali postojanje drugih asocijacija koje okupljaju firme i profesionalce za obezbeđenje, između ostalih Srpsko udruženje privatnih kompanija za obezbeđenje (koje je član Konfederacije evropskih kompanija za obezbeđenje (CoESS); CoESS okuplja sva evropska nacionalna udruženja za obezbeđenje), kao i srpski ogranak ASIS International (ASIS je najjavniji svetska asocijacija profesionalaca iz industrije privatnog obezbeđenja, koja okuplja 40.000 članova na svim kontinentima; ASIS predvodi globalnu inicijativu kada su u pitanju standardi privatnog obezbeđenja).

Stoga, donošenje i promovisanje gore pomenutog „nacionalnog Standarda“ se ne može smatrati korakom napred, kako tvrde njegovi autori i promotori, jer standardi nisu obavezujući,

ali jesu zbunjujući i svakako ne mogu da reše ključni problem – nepostojanje propisa u industriji privatnog obezbeđenja.

Nedostatak propisa stvara ozbiljne probleme u funkcionisanju ovog tržišta, i to ga čini aktivnim izvorom korupcije. Država ne izdaje licence kompanijama – bez uspostavljenih kriterijuma u industriji obezbeđenja, svako može osnovati i voditi kompaniju za obezbeđenje; službenicima obezbeđenja se ne izdaju licence za rad – nema zvanične provere i selekcije radnika pre primanja u radni odnos; kompanije uglavnom nemaju polise osiguranja od profesionalne odgovornosti; nema obaveznih obuka i programa edukacije, itd.

Kada su u pitanju javne nabavke usluga obezbeđenja za potrebe državnih organa ili javnih preduzeća, krupniji problem od standardizacije je u tome što država ima kontradiktorne stavove po pitanju takvih nabavki. Država je veoma zainteresovana da privreda i građani uredno plaćaju poreze i doprinose, i po tom osnovu sprovodi rigoroznu politiku. Međutim, kada su u pitanju gore pomenute javne nabavke usluga obezbeđenja, gde je najčešći kriterijum najniža ponuđena cena, naručilac (država, javno preduzeće) u najvećem broju slučajeva uopšte ne vodi računa o tome da li je izabrani ponuđač izmirio sve poreze i doprinose, da li uredno isplaćuje zarade zaposlenima itd.

Na taj način, prihvatanje „najpovoljnije“ ponude po osnovu najniže cene zapravo ima negativne posledice jer su neto efekti lošiji po državu (navodne uštede po osnovu razlike u ceni zbog odabira „najpovoljnijeg“ ponuđača su manje od onog što bi država prikupila kada bi od istog ponuđača redovno namirivala sve što je zakonima predviđeno). Kvalitet takvih usluga se dovodi u pitanje.

Ovo pitanje traži veću pažnju samih državnih organa, ali i udruženja firmi za obezbeđenje koja trebaju da deklarativno sankcionišu svoje članice ukoliko posluju na nelegalan način („crna lista“).

POBOLJŠANJA

Ono što se može smatrati značajnim napretkom u radu Udruženja za privatno obezbeđenje PKS je pokretanje dijaloga sa Ministarstvom unutrašnjih poslova. U poslednjih nekoliko meseci je održano nekoliko zvaničnih sastanaka na relaciji

Udruženje za privatno obezbeđenje PKS – MUP. Formirana je mešovita radna grupa koja je donela važne zaključke koji bi trebalo da uskoro pomere stvari unapred kada je u pitanju donošenje Zakona o obezbeđenju. Stoga, zaključci te radne grupe se citiraju u originalu:

- Izradiće se posebni zakoni za privatno obezbeđenje i detektive, ali će se proces do usvajanja u Narodnoj skupštini Republike Srbije odvijati „u paketu“;
- Predstavnici MUP-a će izvršiti pravno usaglašavanje svih predloženih rešenja u radnoj verziji Nacrta zakona u okviru svojih resora u MUP-u;
- Novi prečišćen tekst, koji će predstavljati radnu verziju Nacrta, dostaviće nam (Udruženju, prim. aut.) tokom jeseni 2010. godine;
- Prečišćeni tekst Nacrta biće osnova za dalje predstavljanje i razmatranje na sednicama Grupacija Udruženja;
- Sednice Grupacija održaće se po dobijanju saglasnosti od strane MUP-a da se predmetni Nacrt može razmatrati u okviru javne rasprave.

PREOSTALI PROBLEMI

Najurgentnija stavka je donošenje Zakona o privatnom obezbeđenju. Ovaj zakon bi trebalo da u potpunosti bude usklađen sa standardima Evropske unije i da stvori pogodne uslove za dalja investiranja u srpski sektor privatnog obezbeđenja.

Sledeća stavka je standardizacija. Srbija treba da izbegne stvaranje sopstvenog modela standarda pored dostupnosti evropskih rešenja, dostupnih preko CoESS-a i/ili ASIS-a. Institut za standardizaciju bi po definiciji morao da vodi računa o kvalitetu i nameni standarda koje zvanično odobrava.

Status kompanija za obezbeđenje mora biti promenjen kako bi se uspostavili odnosi između državnog i privatnog sektora obezbeđenja.

Status zaposlenih u industriji obezbeđenja mora biti izmenjen, uvažavajući činjenicu da ti zaposleni obavljaju rizičan posao, gde se zaštita ljudi i imovine ne razlikuje mnogo od sličnih aktivnosti policije.

PREPORUKE SAVETA

- Nastaviti sa pripremom nacrta pravnog okvira za donošenje Zakona o privatnom obezbeđenju, pri čemu aktivnu ulogu treba da ima Ministarstvo unutrašnjih poslova kao odgovorni organ; u mešovitu radnu grupu treba uključiti i ostala udruženja koja mogu doprineti donošenju zakona koji će u potpunosti biti harmonizovan sa evropskim rešenjima i odgovarati lokalnim specifičnostima. Potrebno je iskoristiti spremnost CoESS-a da odigra ulogu „ključnog savetnika“ koji bi u startu u zakonodavstvo domaćeg privatnog obezbeđenja uneo elemente sinhronizacije sa evropskim zakonodavstvom;
- Nacionalni standardi obezbeđenja ne smeju biti nametani kompanijama za obezbeđenje koje ih ne priznaju kao validne; tržište i privredni subjekti se ne smeju doводити u zabludu da su takvi standardi obavezujući, naročito kada su u pitanju tenderske nabavke kod kojih se mora insistirati na dokazivanju legalnosti poslovanja svakog ponuđača;
- Izdavanje licenci kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge državne agencije, a ne od strane bilo koje organizacije/udruženja, jer bi to dovelo do monopolizacije ove industrije i do konflikta interesa (kao na primeru donetih „nacionalnih standarda“). MUP Srbije treba da bude nadležno telo za izdavanje radnih dozvola. Ono takođe treba da uspostavi kriterijume izdavanja licenci, obuke itd;
- Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksu iz drugih zemalja EU u kojima posluju, kako bi se stvorio stimulativan ambijent za dalje investiranje.

LIZING

STANJE

Uvođenjem Zakona o finansijskom lizingu počeo je veoma intenzivan razvoj lizing tržišta u Srbiji. Tokom narednih nekoliko godina posle donošenja tog zakona, došlo se do 17 lizing kompanija koje danas posluju u Srbiji. To su uglavnom afilijacije renomiranih finansijskih institucija, lidera u sferi bankarskog i finansijskog poslovanja na tržištima centralne i jugoistočne Evrope. Ove grupacije svoje znanje i visoke korporativne poslovne standarde implementirale su i na srpskom tržištu.

Sa aspekta tražnje lizing kompanije su suočene sa smanjenjem potreba korisnika lizinga, ali sa aspekta likvidnosti, u vreme kada privredu potresa kriza likvidnosti, lizing kompanije su suočene sa viškom likvidnosti. Bilo bi dobro razmisliti o tome da se stvore dodatni stimulativni preduslovi za reinvestiranje ovih sredstava u privredu, kako ne bismo dolazili u situaciju da lizing kompanije viškove svoje likvidnosti, usled nemogućnosti da ih adekvatno investiraju u Srbiji, vraćaju prevremeno svojim kreditorima, čime se ponovo smanjuje potencijal investicija.

POBOLJŠANJA

Ranu fazu razvoja tržišta karakterisala je ponuda koja se uglavnom bazirala na finansijskom lizingu, da bi se od 2006. godine ponuda dodatno diverzifikovala i pojavom operativnog lizinga, tzv. renta. I jedan i drugi oblik finansiranja predstavljaju veoma važne izvore srednjoročnog i dugoročnog finansiranja, i jedno od najefikasnijih rešenja nabavke osnovnih sredstava neophodnih za poslovanje privrednih subjekata. Struktura plasmana sa aspekta primaoca lizinga upravo i pokazuje da je lizing svoju svrhu i u Srbiji našao upravo u finansiranju realnog sektora, te je više od 90% plasmana usmereno upravo u ovaj segment. Od 2003. pa do 2010. godine, putem lizinga u Srbiji finansirana je nabavka osnovnih sredstava, u iznosu od preko 3,3 milijarde evra.

PREOSTALI PROBLEMI

U cilju boljeg razumevanja problematike na polju lizinga navešćemo samo neke od primera, čijim bi se rešavanjem znatno unapredile pretpostavke za dalji neometan i kvalitetan razvoj lizinga u Srbiji. Usaglašavanjem i izmenama postojeće

zakonske regulative, otklanjanjem faktora ograničenja svakako bi se stvorili kvalitetni preduslovi za takav dalji rast.

- Iniciranje izmena Zakona o finansijskom lizingu, stvaranje zakonskog osnova za lizing nepokretnosti tako da se omogući i finansiranje nekretnina na lizing. Promena ovog zakona sigurno bi omogućila oporavak ovog privrednog segmenta i omogućila lizing industriji rast u budućem periodu. Trenutno Zakon o finansijskom lizingu predviđa mogućnost da je predmet lizinga samo „pokretna nepotrošna stvar“;

- Iniciranje izmena Zakona o finansijskom lizingu kojima bi se regulisao rok trajanja ugovora o lizingu tako da minimalni rok na koji se ugovor o lizingu zaključuje ne može biti kraći od dve godine, ali da primalac lizinga može, ukoliko ima mogućnosti, i pre isteka roka od dve godine da isplati lizing naknadu u celosti, te da se, ako je tako ugovoreno, izvrši prenos prava svojine na predmetu lizinga;

- Iniciranje izmena odredbe Zakona o porezu na dobit preduzeća, ili drugačije tumačenje iste odredbe („obvezniku koji izvrši ulaganja u osnovna sredstva u sopstvenoj registrovanoj delatnosti priznaje pravo na poreski kredit u visini od 20% izvršenog ulaganja, s tim što ne može biti veći od 50% obračunatog poreza u godini u kojoj je izvršeno ulaganje”), te da se navedeno ulaganje može priznati i privrednim društvima koja osnovna sredstva obezbeđuju putem finansijskog lizinga. Privredna društva koja ulažu u osnovna sredstva, odnosno, koja do tih sredstava dolaze putem ugovora o finansijskom lizingu, ne mogu da ostvare pravo na navedene poreske kredite iz razloga što se za sve vreme trajanja ugovora o finansijskom kreditu, kao vlasnik predmetnih sredstava vodi davalac lizinga;

- Izmenama Zakona o porezu na dodatu vrednost bi trebalo u onom delu, koji se odnosi na kamate, ukinuti PDV na kamatu. Kamate su po našem shvatanju finansijske usluge, koje se i knjigovodstveno prihoduju periodično, pa bi bilo logično da imaju takav tretman i po Zakonu o PDV-u. Ukidanje PDV-a na kamatu omogućilo bi da se lizing izjednači sa bankarskim proizvodom, a da i mi kao zemlja uradimo ono što su već sve zemlje u okruženju uradile;

- Olakšati postupak izvršenja nad predmetom lizinga, na taj način što će se ugovor o finansijskom lizingu smatrati izvrš-

nom ispravom. Kako je član 41 Zakona o založnim pravima upisanim u registar po svojoj sadržini vrlo sličan postojećem članu 30 Zakona o finansijskom lizingu u već prihvaćenom rešenju, u našem zakonodavstvu postoji valjan osnov za predložene izmene Zakona o izvršenju i obezbeđenju, s tim da je neophodno nakon unošenja odredbe o tome da izvršna isprava bude i Izvod iz registra finansijskog lizinga, čime bi se skratili postupci oduzimanja predmeta lizinga;

- Specifičan problem pojavio se u oblasti PDV tretmana operativnog lizinga vozila i opreme. Operativni lizing tretira se kao obezbeđenje usluga za svrhu PDV-a, pri čemu poresku osnovicu predstavlja naknada za uslugu (lizing rata). Međutim, zbog nekih sličnosti između načina na koje se operativni i finansijski lizing vozila sprovode u praksi (npr. kupac izabere vozilo i preuzme ga u prostorijama dobavljača), u nekoliko slučajeva prošle godine poreske vlasti prekarakterisale su ugovore o operativnom lizingu u ugovore o finansijskom lizingu i nametnule dodatnu višemilionsku PDV obavezu nekim provajderima operativnog lizinga kao

da su angažovani u finansijskom lizingu (tretirano kao nabavka robe). Pravni osnov za takvo prekarakterisanje poslova operativnog lizinga u finansijski lizing nađen je u takozvanom principu „suština iznad forme” i u prilično nejasnim kriterijumima za utvrđivanje razlike između finansijskog i operativnog lizinga u međunarodnim računovodstvenim standardima. S druge strane, poreske vlasti zanemarile su činjenicu da ugovorne odredbe ne dopuštaju opciju kupovine primaocima lizinga, i nisu uzele u obzir mišljenja Ministarstva finansija koja potvrđuju da čak i finansijski lizing ne treba da se smatra nabavkom robe ukoliko za primaoca lizinga ne postoji opcija kupovine. Takvi slučajevi stvorili su ozbiljnu pravnu neizvesnost za provajdere operativnog lizinga s obzirom na pitanje kako treba primeniti PDV u budućnosti, i pokrenuli su zahteve industrije za dijalogom sa poreskim vlastima u pogledu postavljanja standarda i pravila pod kojima će se voditi lizing u Srbiji, kao poslovanje koje se razlikuje od poslovanja regulisanog i kontrolisanog finansijskog lizinga i koje se može tretirati kao obezbeđenje usluga za svrhu PDV-a.

PREPORUKE SAVETA

- Inicirati izmene Zakona o finansijskom lizingu i omogućiti finansiranje nepokretnosti;
- Izmenama Zakona o porezu na dodatu vrednost kamatu tretirati kao finansijsku uslugu;
- Izmenama Zakona o finansijskom lizingu ne ograničavati trajanje ugovora;
- Izmenama Zakona o porezu na dobit izjednačiti investicije putem lizinga sa ostalim investicijama;
- Obrazloženje predloga za dopunu Zakona o izvršenju i obezbeđenju kojim bi Izvod iz registra finansijskog lizinga bio izvršna isprava;
- Dijalog koji treba da se uspostavi između lizing industrije i Ministarstva finansija da bi se postavili standardi i pravila pod kojima se može voditi operativni lizing vozila i opreme kao poslovanje koje se razlikuje od finansijskog lizinga i koje se može smatrati obezbeđenjem usluga za svrhu PDV-a.

SREDSTVA ZA ODRŽAVANJE HIGIJENE U DOMAĆINSTVU I KOZMETIKA

STANJE

Skupština Srbije je tokom prethodne godine usvojila mnoge nove zakone od interesa za hemijsku industriju i proizvođače kućne hemije, među kojima treba istaći Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda.

S druge strane, Agencija za hemikalije usvojila je mnoga podzakonska akta, uključujući i:

- Podzakonska akta shodno Zakonu o hemikalijama
- Podzakonska akta shodno Zakonu o biocidima
- Pravilnik o deterdžentima

POBOLJŠANJA

Usvajanjem novih zakona i podzakonskih akata tokom prethodne godine postignut je veliki napredak u vezi sa očuvanjem životne sredine i dostizanjem standarda EU u ovoj oblasti.

Agencija za hemikalije osnovana je kao institucija odgovorna za primenu usvojenih zakona, a naročito Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima.

Saradnja između Agencije za hemikalije i preduzeća organizovana je kroz seminare i zajedničke sastanke, što je dovelo do boljeg razumevanja novih zakona i podzakonskih akata.

Nezavisno od lokalnih propisa, neke grane ove industrije su u poslednjih nekoliko godina uložile znatne napore u dobro-

voljne aktivnosti. Aktivnosti u Srbiji izvođene su na isti način kao i u zemljama EU, iako u tom smislu nije postojala nikakva zakonska obaveza. Korišćena su različita iskustva i podrška, kao što je A.I.S.E. sa svojim programima (održivo čišćenje, kompaktni deterdženti, itd.). Cilj je bio da se ostvari bezbednost ljudi i životne sredine i da se korisnicima prenese poruka o bezbednom i održivom korišćenju.

PREOSTALI PROBLEMI

- Usvajanje zakona u oblasti zaštite životne sredine nije potpuno u skladu sa sadašnjom situacijom u industriji i poslovnoj zajednici Srbije. Dok su države članice EU godinama radile na zaštiti životne sredine, u Srbiji je ova oblast zastavljena, tako da je teško primeniti postojeće propise EU na životnu sredinu u Srbiji;
- Iako je došlo do pozitivnih pomaka u usklađivanju zakonodavne oblasti bezbednosti proizvoda (od opšte bezbednosti do prehrambenih proizvoda, tehničkih standarda, deterdženata, itd.), prakse/norme primene mogu biti dalje usklađene;
- Propisi o kozmetici nisu menjani od prošlog veka. Prema uputstvima COLIPA, nacrt novog propisa o kozmetičkim proizvodima pripremljen je pre nekoliko godina, na inicijativu Privredne komore Srbije. On još uvek čeka usvajanje u Skupštini Srbije da bi stupio na snagu. Njegov rezultat treba da bude ažurirani industrijski pregled sastojaka, uputstava i pripreme proizvoda, što bi dovelo do zadovoljstva kupaca.

PREPORUKE SAVETA

- Treba stimulisati projekte i kompanije koje se bave opasnim otpadom u Srbiji, kao i povećati broj operatora koji treba da preuzmu odgovornost za upravljanje opasnim otpadom. (Neophodno je usvojiti nova podzakonska akta koja se odnose na opasan otpad i precizno definisati termin ambalaže za opasne hemikalije da bi se u budućnosti omogućilo poštovanje ovog zakona.

Da bi se obezbedila šira podrška dobrovoljnim aktivnostima, kao što je to slučaj u zemljama EU, ova industrija bi želela da pozove Vladu da napravi potrebno okruženje i da poveća učešće u ovim aktivnostima, naročito među lokalnim proizvođačima;

- Treba se pridržavati duha i teksta direktiva EU za koje se zalažemo radi kontrole i nadzora unutar tržišta koje će zameniti postojeće sanitarno odobravanje svakog proizvoda pre njegovog dolaska na tržište. Nadzor unutar tržišta primenjuje se širom EU i može se primeniti u Srbiji i za proizvode koje već prate odgovarajući sertifikati EU o kvalitetu, bezbednosti i saglasnosti s propisima. Postojeći zakoni (Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda, Zakon o hemikalijama, Pravilnik o deterdžentima, Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti predmeta opšte upotrebe koji se mogu stavljati u promet, itd.) već pretpostavljaju odgovornost proizvođača. U tom smislu, preporučujemo sistem nalik EU koji se zasniva na kontroli unutar tržišta nakon uvoza proizvoda. Ovaj sistem bio bi u potpunoj saglasnosti sa praksama u EU i prevazišao bi postojeće trgovinske prepreke:
 - U smislu vremena za pristup tržištu (5 dana do 3 nedelje);
 - Operacija: nema potrebe da trgovci drže skladište;
 - Administracije: složena, skupa, izvan pregleda/nadzora trgovca;
 - Troškova: za operacije koje su potrebne za poštovanje postojeće prakse uzorci se uzimaju sa gotovo svakog kamiona, postupci testiranja obavljaju se za gotovo svaku isporuku istog proizvoda. Pored toga, postoji i iznos blokiran izvan toka gotovine.

PEPSI

A & P D.O.O.
Maršala Tita 204
11272 Dobanovci
Tel: 011 8469 100
<http://www.pepsi.rs>

creating value in pharmaceuticals

ACTAVIS TRADING
Đorđa Stanojevića 12
11070 Beograd
Tel: 011 2099 308
<http://www.actavis.com>

Airport City Belgrade

AIRPORT CITY BEOGRAD
Omladinskih brigada 88
11070 Beograd
Tel: 011 3189 516
<http://www.airportcitybelgrade.com>

ALAS
HOLDING

ALAS HOLDING A.D.
Jovana Đorđevića 2
21000 Novi Sad
Tel: 021 457 949
<http://www.alas-holding.co.rs>

Alcatel-Lucent

ALCATEL LUCENT SERBIA
OGRAK BEOGRAD
Omladinskih brigada 88A, 11070 Beograd
Tel: 011 2286 781
<http://www.alcatel-lucent.com>

ALPHA BANK

ALPHA BANK SRBIJA A.D.
Kralja Milana 11
11000 Beograd
Tel: 0800 250 250
<http://www.alphabankserbia.com>

asco vidak

MEMBER OF **asco** GROUP

ASCO VIDAK D.O.O.
Železnička 5
21410 Futog
Tel: 021 895 084
<http://www.asco.gr>

AVON
the company for women

AVON COSMETICS SCG D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 165g
11070 Beograd
Tel: 011 2220 000
<http://www.avon.rs>

BAKLAJA IGRIĆ MUJEZINOVIĆ
law office
in association with
CLYDE & CO LLP

BAKLAJA IGRIĆ MUJEZINOVIĆ
IN ASSOCIATION WITH CLYDE & CO LLP
Gospodar Jevremova 47/12, 11000 Belgrade
Tel: 011 3038 822
<http://www.clydeco.com>

Ball Packaging Europe

BALL PACKAGING EUROPE BELGRADE LTD.
Batajnički drum 21A
11185 Zemun Polje
Tel: 011 3770 600
<http://www.ball-europe.com>

BANCA INTESA

BANCA INTESA A.D. BEOGRAD
Milentija Popovića 7b
11070 Beograd
Tel: 011 3108 888
<http://www.bancaintesabeograd.com>

The Coca-Cola Company

BARLAN S&M (COCA-COLA ALPINE &
ADRIATIC BUSINESS UNIT)
Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: 011 3081 100
<http://www.thecoca-colacompany.com>

BASF

The Chemical Company

BASF SRBIJA D.O.O.
Omladinskih brigada 90b
11070 Beograd
Tel: 011 30 93 403
<http://www.basf.rs/>

Bayer

BAYER D.O.O.
Omladinskih brigada 88b
11070 Beograd
Tel: 011 20 70 251
<http://www.bayer.rs/>

BDF

Beiersdorf

BEIERSDORF D.O.O.
Omladinskih brigada 88a
11070 Beograd
Tel: 011 2220 660
<http://www.beiersdorf.com>

Holiday Inn

BELEXPOCENTAR D.O.O.
OGRAK HOLIDAY INN
Španskih boraca 74, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 3100 000
<http://www.holiday-inn.com>

BPI D.O.O.
Nemanjina 40/III/8
11000 Beograd
Tel: 025 451 800
<http://www.bpi-holding.com>

BRITISH AMERICAN TOBACCO

BRITISH AMERICAN TOBACCO
SOUTH-EAST EUROPE D.O.O. BEOGRAD
Bulevar M Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 011 3108 700
<http://www.bat.com>

CARLSBERG SRBIJA D.O.O.
Proleterska 17
21413 Čelarevo
Tel: 021 7550 646
<http://www.carlsbergsrbija.rs>

C/M/S/ Reich-Rohrwig Hasche Sigle

CMS REICH-ROHRWIG HASCHE SIGLE D.O.O.
Cincar Jankova 3
11000 Beograd
Tel: 011 3030 136
<http://www.cms-rrhs.com>

COCA-COLA HBC SRBIJA A.D.
Batajnički drum 14-16
11080 Beograd
Tel: 011 3073 111
<http://www.coca-colahellenic.com>

coface **SERBIA**

COFACE SRBIJA D.O.O.
Bulevar Oslobođenja 111
11000 Belgrade
Tel: 011 3976 051
<http://www.coface.rs>

CORPORATE MEDIA
Dragoslava Jovanovića 13
11000 Beograd
Tel: 011 3240 134
<http://www.cmserbia.com>

CRÉDIT AGRICOLE

CREDIT AGRICOLE SRBIJA A.D. NOVI SAD
Braće Ribnikar 4-6
21000 Novi Sad
Tel: 021 4876 876
<http://www.creditagricole.rs>

DANOS AND ASSOCIATES D.O.O.
Vladimira Popovića 6
11070 Beograd
Tel: 011 2600 603
<http://www.danos.rs>

DEKONTA D.O.O.
Bulevar Zorana Đinđića 87/4
11000 Beograd
Tel: 011 3017 741
<http://www.dekonta.rs>

DELOITTE
Terazije 8
11000 Beograd
Tel: 11 3812 100
<http://www.deloittece.com>

DELTA SPORT D.O.O.
Milentija Popovića 7v
11070 Beograd
Tel: 011 2012 801
<http://www.deltasport.com>

DHL INTERNATIONAL BEOGRAD D.O.O.
Jurija Gagarina 36 V
11070 Beograd
Tel: 011 3105 500
<http://www.dhl.rs>

The miracles of science™

DUPONT SRB D.O.O.
Omladinskih brigada 88
11070 Beograd
Tel: 011 2090 580
<http://www.rs.ag.dupont.com>

EC HARRIS D.O.O.
Bulevar Zorana Đinđića 144v
11070 Beograd
Tel: 011 3535 400
<http://www.echarris.com>

ECOLAB HYGIENE D.O.O.
Milana Tankosića 8
11000 Beograd
Tel: 011 2076 800
<http://www.ecolab.com>

EFT USLUGE
Sava Centar, Delegatska jedinica 11,
11070 Novi Beograd
Tel: 011 3539 000
<http://www.euronetworldwide.com>

EKO SERBIA A.D.
Member of Hellenic Petroleum group
Tošin bunar 274a, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2061 500
<http://www.ekoserbia.com>

ERICSSON D.O.O.
Milentija Popovića 5a/V
11070 Beograd
Tel: 011 201 3700
<http://www.ericsson.com>

ERNST & YOUNG BELGRADE
Bulevar Mihajla Pupina 115D
11070 Beograd
Tel: 011 2095 800
<http://www.ey.com/eyse>

ERSTE BANK A.D. NOVI SAD
Bulevar oslobođenja 5
21000 Novi Sad
Tel: 0800 201 201
<http://www.erstebank.rs>

EUROBANK EFG
Vuka Karadžića 10
11000 Beograd
Tel: 011 3082 860
<http://www.eurobankefg.rs>

GIDE LOYRETTE NOUËL
Resavska 32/4
11000 Beograd
Tel: 011 3024 900
<http://www.gide.com>

GRAND CASINO BEOGRAD
Bulevar Nikole Tesle 3
11080 Beograd
Tel: 011 2202 800
<http://www.grandcasinobeograd.com>

GRAYLING SERBIA
Obilićev Venac 6/12
11000 Beograd
Tel: 011 303 60 68
<http://www.grayling.rs>

GTC INTERNATIONAL DEVELOPMENT
Vladimira Popovića 38-40
11070 Beograd
Tel: 011 3130 751
<http://www.gtcserbia.com>

HARRISONS SOLICITORS
Terazije 34
11000 Belgrade
Tel: 011 3615 918
<http://www.harrison-solicitors.com>

HAUZMAJSTOR D.O.O.
Dunavska 57a
11000 Beograd
Tel: 011 3034 034
<http://www.hauzmajstor.rs>

HENKEL SRBIJA D.O.O.
Bulevar oslobođenja 383
11040 Beograd
Tel: 011 2072 200
<http://www.henkel-srbija.com>

HEWLETT PACKARD D.O.O.
Omladinskih brigada 90B
11070 Beograd
Tel: 011 2055 800
<http://www.hp.rs>

hinttech

HINTTECH D.O.O.
Jermenska 9
21000 Novi Sad
Tel: 021 301 205
<http://www.hinttech.com>

HUAWEI TECHNOLOGIES D.O.O.
Vladimira Popovića 38/V
11070 Beograd
Tel: 011 2209 607
<http://www.huawei.com>

HYATT REGENCY BEOGRAD
Milentija Popovića 5, PO Box 07
11070 Beograd
Tel: 011 3011 234, 011 3011 234
<http://www.belgrade.regency.hyatt.com>

HYPO ALPE ADRIA LEASING
Bulevar Mihajla Pupina 6
11070 Beograd
Tel: 011 2227 000
<http://www.hypo-alpe-adria.rs>

BANK

HYPO ALPE-ADRIA-BANK A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 6
11070 Beograd
Tel: 011 2226 000
<http://www.hypo-alpe-adria.rs>

IKEA SRBIJA D.O.O.
Autoput br. 22
11080 Beograd
Tel: 011 2098 802
<http://www.ikea.com>

IMMORENT D.O.O.
Đorđa Stanojevića 12/III
11070 Beograd
Tel: 011 2287 480
<http://www.immorent.com/ym>

INTESA LEASING D.O.O.
Cara Uroša 54
11000 Beograd
Tel: 011 2025 400
<http://www.intesaleasingbeograd.com>

JANKOVIĆ, POPOVIĆ & MITIĆ

JANKOVIC, POPOVIC & MITIC O.D.
Čarlija Čaplina 37
11000 Beograd
Tel: 011 2076 850
<http://www.jpm.rs>

JT INTERNATIONAL
MARKETING AND SALES D.O.O.
Vladimira Popovića 38, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2050 300
<http://www.jti.com>

K&K ELECTRONICS D.O.O.
Nehruova 68b
11070 Beograd
Tel: 011 2091 900
<http://www.ser.kkelectronics.com>

KAPSCH D.O.O.
Đorđa Stanojevića 12
11070 Beograd
Tel: 011 2282 679
<http://www.kapsch.net>

KARANOVIC & NIKOLIC
Lepenička 7
11000 Beograd
Tel: 011 3094 200
<http://www.karanovic-nikolic.com>

KBC BANKA A.D. BEOGRAD
Omladinskih brigada 90v
11070 Beograd
Tel: 011 3050 575
<http://www.kbcbanka.rs, www.kbc.com>

KING STURGE D.O.O.
Bulevar Mihajla Pupina 6
11070 Novi Beograd
Tel: 011 2200 101
<http://www.kingsturge.com>

KOMERCIJALNA BANKA A.D. BEOGRAD
Svetog Save 14
11000 Beograd
Tel: 011 3080 100
<http://www.kombank.com>

KPMG
Kraljice Natalije 11
11000 Beograd
Tel: 011 2050 500
<http://www.kpmg.rs>

KRAFT FOODS D.O.O.
Omladinskih brigada 88b/III
11070 Beograd
Tel: 011 3530 800
<http://www.kraftfoodscompany.com>

L'OREAL BALKAN D.O.O.
Bulevar Zorana Đinđića 64a
11070 Beograd
Tel: 011 2205 900
<http://www.loreal.com>

LAFARGE BFC D.O.O.
Trg BFC 1
21300 Beočin
Tel: 021 874 102
<http://www.lafarge.com>

LUKOIL - BEOPETROL A.D.
Bulevar Mihajla Pupina 165d
11070 Beograd
Tel: 011 222 0 200
<http://www.lukoil.rs>

MACE D.O.O.
Bulevar Mihajla Pupina 6
11070 Beograd
Tel: 011 2200 250
<http://www.mace.co.rs>

MARS SERBIA
Bul. Mihajla Pupina 10 V/605
11070 Beograd
Tel: 011 3132 480
<http://www.mars.com>

Mercedes-Benz

MERCEDES-BENZ SRBIJA I CRNA GORA D.O.O.
Omladinskih brigada 33
11070 Beograd
Tel: 011 3019 001
<http://www.mercedes-benz.rs>

MESSER TEHNOGAS A.D.
Banjički put 62
11000 Beograd
Tel: 011 3537 200
<http://www.messer.rs>

METINVEST SMC D.O.O.
Alekse Bačvanskog 6
11040 Beograd
Tel: 011 2660 007
<http://www.metinvestholding.com>

METRO CASH & CARRY
Autoput za Novi Sad 220
11080 Beograd
Tel: 011 3777 254
<http://www.metro.rs>

NBG LEASING D.O.O.
Omladinskih brigada 88
11070 Beograd
Tel: 011 2287 982
<http://www.nbgleasing.rs>

NEOCHIMIKI BEOGRAD
Pančevački put 83
11210 Beograd
Tel: 011 2084 942
<http://www.neochimiki-sa.gr>

NESTLE ICE CREAM SRBIJA A.D.
Milutina Milankovića 9B
11070 Beograd
Tel: 011 3010 410
<http://www.nestle-icecream.rs>

NLB BANKA A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 165v
11070 Novi Beograd
Tel: 011 2225 100
<http://www.nlb.rs>

NOKIA SIEMENS NETWORKS SRBIJA D.O.O.
Đorđa Stanojevića 14
11070 Beograd
Tel: 011 3070 123
<http://www.nokiasiemensnetworks.com>

OMV SRBIJA D.O.O.
Omladinskih brigada 90a/II
11070 Beograd
Tel: 011 2071 500
<http://www.omv.rs>

ORACLE SERBIA & MONTENEGRO
GTC House, Bulevar Zorana Đinđića 64a
11070 Beograd
Tel: 011 2016 800
<http://www.oracle.com>

ORION TELEKOM D.O.O.
Gandijeva 76a
11070 Beograd
Tel: 011 2228 333
<http://www.oriontelekom.rs>

OTP BANKA SRBIJA A.D. NOVI SAD
Bulevar oslobođenja 80
21000 Novi Sad
Tel: 021 4800 001
<http://www.otpbanka.rs>

PATRIMONS D.O.O.
Zrenjaninski put 51a
11210 Beograd
Tel: 011 3318 044
<http://www.patrimons.rs>

PEPSICO
Đorđa Stanojevića 14
11070 Beograd
Tel: 011 3600 101
<http://www.pepsico.com>

PERNOD RICARD SERBIA
Bulevar oslobođenja 211
11000 Beograd
Tel: 011 3975 246
<http://www.pernodricard.com>

PHILIP MORRIS INTERNATIONAL
Bulevar Zorana Đinđića 64a
11070 Beograd
Tel: 011 2010 800
<http://www.philipmorrisinternational.com>

PIRAEUS BANK A.D. BEOGRAD
Milentija Popovića 5b
11070 Beograd
Tel: 011 3024 000
<http://www.piraeusbank.rs>

PIRAEUS LEASING D.O.O.
Takovska 49b
11108 Beograd
Tel: 011 222 8600
<http://www.piraeusleasing.rs>

PLAZA CENTERS SERBIA
Lazarevačka 1/5
11000 Beograd
Tel: 011 2647 044
<http://www.plazacenterserbia.rs>

POLITIKA NOVINE I MAGAZINI D.O.O./ WAZ
(MEDIAPRINT SERBIA)
Makedonska 29, 11000 Beograd
Tel: 011 3301 161
<http://www.politika.rs>

PREDUZEĆE ZA PROIZVODNJU GUMA
TIGAR TYRES, D.O.O.
Nikola Pašić 213, 18300 Pirot
Tel: 010 313 130
<http://www.tigartyres.com>

PRICEWATERHOUSE COOPERS D.O.O.
Omladinskih brigada 88a
11070 Beograd
Tel: 011 3302 100
<http://www.pwc.com>

PRISTOP
Ulica Braće Radovanovića 12
11000 Beograd
Tel: 011 3234 049
<http://www.pristop.rs>

PROCREDIT BANK
Bulevar Despota Stefana 68c
11000 Beograd
Tel: 011 2077 906
<http://www.procreditbank.rs>

PROCTER & GAMBLE
Marketing & Usluge d.o.o.
Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2205 300
<http://www.pg balkans.com>

PROGARD SECURITAS D.O.O.
Terazije 31
11000 Beograd
Tel: 011 2097 900
<http://www.g4s.rs>

PS CONFIDAS D.O.O.
Imotska 1
11000 Beograd
Tel: 011 3956 800
<http://www.ps-confidas.rs>

RAIFFEISEN BANKA A.D.
Bulevar Zorana Đinđića 64a
11070 Beograd
Tel: 011 3202 100
<http://www.raiffeisenbank.rs>

RAIFFEISEN LEASING D.O.O.
Milutina Milankovića 134a
11070 Beograd
Tel: 011 2017 700
<http://www.raiffeisen-leasing.rs>

RESERVOIR CAPITAL CORP. SEE D.O.O.
Bulevar oslobođenja 131
11000 Beograd
Tel: 011 3978 453
<http://www.reservoircapitalcorp.com>

RIO TINTO
RIO SAVA EXPLORATION D.O.O.
Bulevar Zorana Đinđića 71, 11070 Beograd
Tel: 011 3110 239
<http://www.riotinto.com>

ROBNE KUĆE BEOGRAD D.O.O.
Makenzijeve 57
11000 Beograd
Tel: 011 3094 544
<http://www.rkbeograd.rs>

S & T SERBIA D.O.O.
Narodnih Heroja 43/XXIII
11070 Beograd
Tel: 011 3116 221
<http://www.snt.rs>

S LEASING D.O.O.
Đorđa Stanojevića 12/III
11070 Novi Beograd
Tel: 011 2010 700
<http://www.s-leasing.rs>

SBB SERBIAN BROADBAND
Bulevar Zorana Đinđića 8a
11000 Beograd
Tel: 011 3305 252,
<http://www.sbb.rs>

SIEMENS D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 21
11070 Beograd
Tel: 011 2096 005
<http://www.siemens.rs>

sladara
maltinex doo

SLADARA MALTINEX D.O.O.
Industrijska zona b.b.
21400 Bačka Palanka
Tel: 021 752 910
<http://www.soufflet.com>

SOCIETE GENERALE
SRBIJA

SOCIETE GENERALE BANKA SRBIJA A.D.
BEOGRAD, CLOSED JOINT STOCK COMPANY
Bul. Zorana Đinđića 50 a/b, 11070 Beograd
Tel: 011 3011 400
<http://www.societegenerale.rs>

SUNOKO D.O.O. NOVI SAD
Trg Marije Trandafil 7
21000 Novi Sad
Tel: 021 4878 111
<http://www.sunoko.rs>

SYNGENTA AGRO SERVICES AG
Milentija Popovića 5a
11070 Beograd
Tel: 011 3129 981
<http://www.syngenta.com>

TELEKOM SRBIJA A.D.
Takovska 2
11000 Beograd
Tel: 011 3337 171
<http://www.telekom.rs>

TELELINK D.O.O.
Omladinskih brigada 88b
11070 Beograd
Tel: 011 3779 900
<http://www.telelink.rs>

TELENOR D.O.O.
Omladinskih brigada 90
11070 Beograd
Mob: 063 9863
<http://www.telenor.rs>

TETRA PAK PRODUCTION
Milutina Milankovića 11b
11070 Beograd
Tel: 011 2017 361
<http://www.tetrapak.com>

TITAN CEMENTARA KOSJERIC
Živojina Mišića b.b.
31260 Kosjerić
Tel: 031 590 320
<http://www.titan.rs>

U. S. Steel Serbia, d.o.o.

U.S. STEEL SERBIA D.O.O.
Radinač
11300 Smederevo
Tel: 026 224 730
<http://www.cs.uss.com>

UNICREDIT CAIB SRBIJA D.O.O.
Knjeginje Ljubice 11
11000 Beograd
Tel: 011 3286 926
<http://www.caib.unicreditgroup.eu>

UNILEVER BEOGRAD D.O.O.
Omladinskih brigada 88
11000 Beograd
Tel: 011 2091 800
<http://www.unilever.com>

UNIQA OSIGURANJE A.D.O.
Milutina Milankovića 134G
11070 Novi Beograd
Tel: 011 2024 100
<http://www.uniqa.rs>

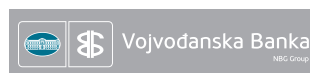
UNITED SERBIAN BREWERIES,
member of the Heineken Group
Omladinskih brigada 90b, 11070 Beograd
Tel: 011 3538 611
<http://www.heinekeninternational.com>

VEOLIA TRANSPORT SERBIA
Zrenjaninski put 86M
11210 Beograd
Tel: 011 3317 517
<http://www.litas.rs>

VIP MOBILE D.O.O.
Omladinskih brigada 21
11070 Beograd
Tel: 011 2253 333
<http://www.vipmobile.rs>

VOJVODJANSKA BANKA A.D.
MEMBER OF NBG GROUP
Trg Slobode 5-7, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4886 600
<http://www.voban.co.rs>

VOLKSBANK SRBIJA
Bulevar Mihaila Pupina 165g
11070 Beograd
Tel: 0700 700 800
<http://www.volksbank.rs>

WIENER STAEDTISCHE
OSIGURANJE A.D.O. BEOGRAD
Bul. Mihaila Pupina 165g/l, 11070 Beograd
Tel: 011 2209 901
<http://www.wiener.co.rs>

WOLF THEISS
Bulevar Mihaila Pupina 6/18 sprat
11070 Beograd
Tel: 011 3302 900
<http://www.wtp.at>

ZASLUGE

Bela knjiga 2010 je nastala zajedničkim zalaganjem brojnih članica Saveta stranih investitora. Posebno želimo da odamo dužno poštovanje odborima Saveta, koji su imali ključnu ulogu u procesu pisanja publikacije.

Želimo da odamo priznanje sledećim kompanijama za njihov doprinos Beloj knjizi 2010:

Baklaja Igric Mujezinovic in association with CLYDE & CO LLP
BARLAN S&M d.o.o. (COCA-COLA Alpine & Adriatic Business Unit)

BASF Srbija d.o.o.

British American Tobacco South-East Europe d.o.o.

CMS Reich-Rohrwig Hasche Sigle d.o.o.

ECOLAB HYGIENE d.o.o.

Ernst & Young Belgrade d.o.o.

Harrisons Solicitors

Hauzmajstor d.o.o.

Henkel Srbija d.o.o.

Hypo Leasing d.o.o.

Intesa Leasing d.o.o.

JT International Marketing and Sales d.o.o.

Jankovic, Popovic & Mitic o.d.

Karanovic & Nikolic

KING STURGE d.o.o.

KPMG d.o.o.

Messer Tehnogas a.d.

NBG Leasing d.o.o.

Piraeus Bank AD Beograd

Piraeus Leasing d.o.o.

Plaza Centers Serbia

Procter & Gamble Marketing and Services

Progard Securitas d.o.o.

Philip Morris d.o.o.

Raiffeisen Leasing d.o.o.

Societe Generale banka Srbija a.d.

S-Leasing d.o.o.

Telekom Srbija a.d.

Telenor d.o.o.

Uniqa osiguranje a.d.o.

Vip Mobile d.o.o.

Wiener Städtische osiguranje a.d.o. Beograd

Wolf Theiss

Želimo da iskažemo zahvalnost Smart Kolektivu za njihovu ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjavanju teksta o Manifestu društveno odgovornog poslovanja.

IZDAVAČ:

Savet stranih investitora
Svetogorska 37, I sprat
11000 Beograd
Srbija
e-mail: office@fic.org.rs
www.fic.org.rs

Prelom, realizacija, produkcija:

Corporate Media d.o.o.
Dragoslava Jovanovića 13/I
11000 Beograd
Srbija
www.cmserbia.com

Štampa:

CICERO d.o.o.

Foreign Investors Council

**Svetogorska 37, I sprat
11000 Beograd
Srbija
office@fic.org.rs
www.fic.org.rs**